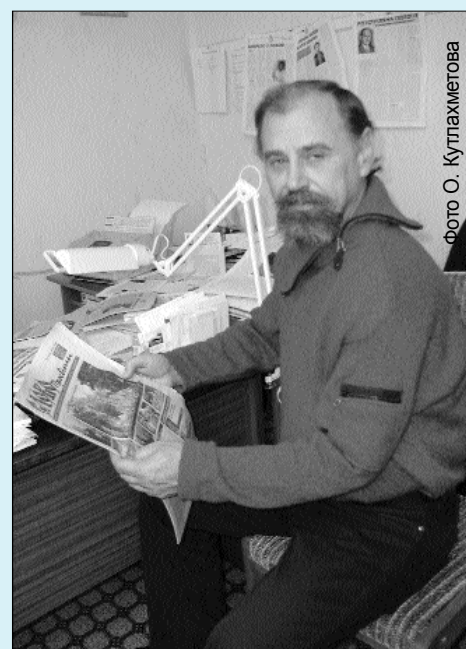
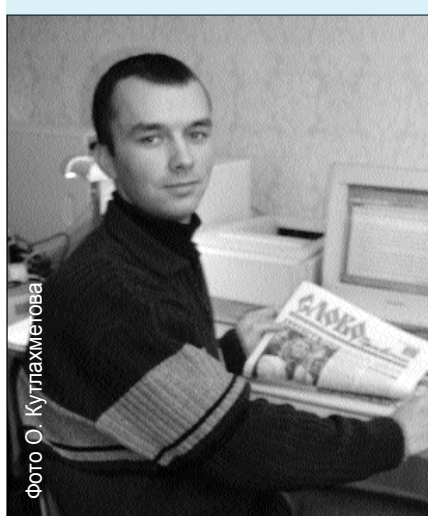

ЧИТАЧ ДЛЯ «СЛОВА» — БІЛЬШЕ, НІЖ ЧИТАЧ!

Школярі, молодий спеціаліст, учителі, Берегиня української пісні, студентка, учні з глибинки, ветеран-просвітянин, відомий режисер — це наші герої і наші читачі. Ви — також наш читач! Ми пишемо про вас і для вас! Будьмо разом!

“Будьмо разом!” — цю фразу ми повторюємо щоразу,

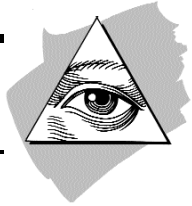
звертаючись до вас, дорогі наші читачі. Бо, проголосивши себе газетою людей, для людей і про людей, ми переживаємо разом з вами всі наші випробування, радощі і біди, особисту долю кожної людини.

Ми — оптимісти. Ми знаємо, що Бог не в силі, а в правді, а правда за українським на-

родом, за нами! За тими, хто вірить у незрадливість Добра, у твердість товариського плеча, у міцність і надійність дружньої руки. Ми простягаємо Вам, дорогий читачу, свою дружню руку, заручаючись Вашою силою, Вашою вірою, Вашою дружбою!

Хай потиск наших рук буде запорукою людської дружби,

**ВСІ УКРАЇНЦІ, ДОРΟΣЛІ І ДІТИ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ “СЛОВО ПРОСВІТИ”!
ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 30617. ЦІНА НА РІК — 16,8 грн.**

ПРО НАЦІОНАЛЬНУ САМОСВІДОМІСТЬ І САМОПОВАГУ

фото О. Кутляметова

Бо де нема святої волі,
Не буде там добра ніколи.
Нащо ж себе таки ду-
рять?

Тарас Шевченко

Немає теми важливішої, аніж тема здобуття та становлення нашої Державної Самостійності. Усім нам треба глибоко усвідомити, що немає нічого святішого від нашої Державної Свободи, від Волі та Правди, яка так тяжко виборюється з тенет багатовікової брехні! У Шевченкових тільки поетичних творах слово в о л я зустрічається, за моїми підрахунками, 145 разів, п р а в д а — 104 рази (похибка $\pm 1-2$). Дуже суттєво: біля слів в о л я та п р а в д а майже завжди стоїть, як вірна сторожа, епітет с в я т а (святая, пресвятая, божа): "... правда божа встає вже, встала на землі, щоб фараони стереглись" ("Марія").

Не десь же, а таки в нашому Переяславі сказано з глибоким переконанням: "Встане правда! встане воля!", "За вас правда, за вас слава і воля святая!" Це — і про Кавказ 1845-го, і про Кавказ сьогоднішній, що його ніяк не "зачистіт" і ніяк не "замочит в сортіре" Росія путінська! Отож, рубрика "Моя Незалежність" — як трибуна для в с і х. І найперше слово, звичайно ж, — нашої Правді, покликаний повертати зір духовно незрячим. У "Віснику Переяславщини" ця рубрика вперше з'явилася 21 серпня 1999 року, коли газета вмістила низку відповідей на запитання: "Що для Вас означає День незалежності?"

Як на мене, з восьми тоді опитаних, на жаль, тільки позиція курсанта Національної академії внутрішніх справ України Андрія Дурнопяна викликає повагу. Можна широкі радіти з того, що молодий громадянин України порівнює день учорашній із днем нинішнім неупереджено, бачить перспективу нашої Державотворчої справи. З гордістю за молоде покоління сприймаю таке його міркування: "День Незалежності має бути великим святом для нашого громадянина. Ця дата, мабуть, найважливіша для нашої країни в історії державотворення, адже наш народ ішов до неї майже тисячу років, якщо рахувати від розпаду Київської Русі".

Прекрасне майбутнє у Держави, громадяни якої мають ось такий благополучний стан духовного здоров'я! Це голос совісного серця, голос патріота, небайдужого до долі Вітчизни. Суджу про це з подальших слів Андрія, стурбованого тим, що "в наш час, на жаль, національна свідомість українців занепадає, зараз боються слова патріот, цураються і показують пальцем на тих, хто знає любов до Батьківщини" (підкреслено мною — І. Ш.).

Це справді, дорогий друже, наш печучий національний біль: червоно-коричневий тоталітарний режим загнав було українця

фото О. Кутляметова

у печеру національного безпам'ятства. Та й сьогодні влада олігархів (тіньовиків і одвертих казнокрадів, що потрапляють до парламенту не без допомоги і переяславців!), влада безбаченків з чужими паспортами в кишенях (на випадок, коли настане час дременути "за бугор") усіма засобами ідеологічного впливу силкується утвердити, виховати нас із Вами, читачу, на думці, що "главное — хорошо покушать"; "колбасная психология, психология через желудок"; у человека другой психологии не может быть" (з бульварної жовто-чорної преси).

Тим часом... Чому б нам саме тут не згадати Маркса? Пригадуєте, як він навалився на "каналій", що "продають свою національність за привілеї і чини"? (Див. лист до Л. Кугельмана від 17 лютого 1870 р.) А Ленін як шпетив "буржуазію, которая больше всего выдвигала лозунг: "Где хорошо — там отечество", буржуазію, которая в смысле денег всегда была интернациональна..." (VIII съезд РКП(б). Стен. отч., стр. 344).

О, як часто й нахабно буржуазія сьогоднішня протягує червоточну ідейку: "Где хорошо — там отечество"! А тому безпосередні виїзди за кордон у пошуках смачнішої колбаси — то, мовляв, цілком "нормально"!

Як же убого, поряд з Андрієм Дурнопяном, виглядають позиції тих, хто навмисно чи ненавмисно сьогоднішні наші біди обумовлює здобуттям Україною Державної Самостійності! Як спримітивізовано, як звужено розглядається простір, що його забезпечує нашій країні Державний Суверенітет не тільки у сфері виробництва матеріальних благ, а й у духовному оздоровленні Нації! Нації, яку

фото О. Кутляметова

впродовж віків привчали дивитися у широкий світ не прямо від стін святої Софії Київської, а через московську квартиру! Нації, яку так люто цькували псами імперського невігластва!

Ну як не збагнути, що тільки Державна Свобода є єдиним гарантом і високого матеріального достатку, й духовного розквіту громадян України! І хоч дехто з опитаних завважує, що, мовляв, "негативні явища не слід прямо пов'язувати з державною незалежністю", все ж їм важко приховати певне розчарування тим, що "якихось конкретних благ незалежність України нам поки що не принесла".

Сказав би ти, сміливцю,

що "великий октябрь" не приніс якихось конкретних благ — де б ти опинився?! Як бачимо, важливу державницьку ідею дехто зводив до багачки на рівні, даруйте, споживацьких інстинктів, до ідеалу туго напхнутої кишки, ще раз даруйте!

Як же національно свідомо й зріло поряд з нашими "ковбасними філософами" стоять росіяни! Їхні "пророки отечества" ("хвала благороднейшим!") заповідають своїм співвітчизникам: "Трудная и черная обстановка, в которой мы ныне живем, как бы формирует поставленную нам задачу утверждать и осмыслить нашу русскость, наш

(большими й меншими), хто з наших "батьків нації", "пророків отечества" якщо не на повен голос, то бодай упівголоса закликав нас, українців, осмислювати, утверджувати свою українськість, наш патріотизм, нашу самобутність, нашу вірність?!"

Наші сусіди, аби не зоставатися "Іванами-дураками", невтомно закликають один одного "духовно богатеть, живя в крайней скудости; побеждать, отступая; брать врага изводом и измором; возрождаться из пепла и на костях; быстро доводить возрожденную жизнь до расцвета" (той же І. Ільїн).

Є в цього філософа й історика, ідеолога Московської великодержавної імперії, цікава стаття "О русском национализме", опублікована "Нашими задачами" у 1950 році. Тут, по суті, закладено фундамент нової державної споруди, і назва тій будівлі — "русский национализм". Читаємо: "В противоположность всякому интернационализму, как сентиментальному, так и свирепому, в противовес всякой денационализации, бытовой и политической, — мы утверждаем русский национализм, инстинктивный и духовный, исповедуем его и возводим его к Богу".

Уявляєте, читачу, як радянсько-малоросійський "переконаний інтернаціоналіст", зачувши подібну "крамолу", хрестячи свого атеїстичного лоба, з переляку лізе під стіл?! Його ж бо — радянського малороса, все життя вчили любити Соловки й Колиму, Магадан і Камчатку — тільки не Україну! Хіба ж дивно, що вона, рідна Україна, у його свідомості утвердилася не як отча земля, єдина в світі, неповторна, самобутня Батьківщина, а як... частина "єдиного економічного пространства"! Хіба ж дивно, що сьогодні на цьому "пространстві", у гнилий подніпровських "морях" дрейфують велетенські острови синьо-зелених водоростей та вивергає білу смерть ціла гряда "рукотворних" атомних вулканів на чолі з чорнобильським Везувієм?!"

Отож, і публікація матеріалів під рубрикою "Моя Незалежність" має служити справі винятково важливій: вихованню в українців почуття самоповаги, національної самосвідомості. Хоч для московської "старшобраті" це — річ страшенно небезпечна.

Маю на увазі погляд на національну свідомість українців іншого російського

філософа й історика — Георгія Федотова (1886—1954), який писав: "Мы присутствуем при бурном и чрезвычайно опасном для нас прогрессе: зарождении нового украинского национального самосознания, в сущности новой нации" ("Alma mater", Вестник высшей школы, 7—9, 1992). Чуєш, Україно? Твоя національна свідомість для реаніматорів імперії "чрезвычайно опасна". Свою ж, великоросійську, він радить співвітчизникам всіляко підтримувати: "будить в себе, растить и осмысляет, "возгревает" национальное сознание". А то для того, щоб "не только удержат Украину в теле России, но вместишь и украинскую культуру в культуру русскую". Бо, на переконання Г. Федотова, в і д У к р а ї н и "зависит самое бытие России".

Сьогодні вороги Української Державності (особливо Москва!) пускаються на нечувані авантюри, брутальні провокації, особливо в Криму, аби з допомогою "п'ятої колонії" та денационалізованого малоросійства вбити в очах українця його мрію про власну державу! Ця висока мрія подається не як цілком природне прагнення великого народу остаточно вирватися з цупких обіймів федерального ведмедя, а як "стремление кучки националистов к национальной замкнутости" ("Независимая газета").

...Позаторік виповнилося 370 років від пам'ятної події — нищівного розгрому козацтва Тараса Трясила польського війська під Переяславом у 1630 році. Через століття Вольтер в "Історії Карла XII" (у 1730) відзначив: Україна завжди була націлена на свободу, натхнена свободою! Нехай же ніхто з фальсифікаторів історії (й політиканів-дурисів, доморослих і чужинських) не ошукає нас у черговий раз! Будемо гідними імені У к р а ї н а !

ІВАН ШПИТАЛЬ

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибить на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідвратно дивився на поля зеленої Буковини, впливався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючи щоразу несподіваними закрутками залишеної у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Можу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабинею літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопа-лі і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однійменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми верталися зі зйомок. Співав, задумливо вдвляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сідав за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послушайте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимирові Івасюку було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вижницею не заохотили. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всієї гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вижницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводив перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ла у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приємним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вижниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захвалюваннями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ущент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи поділяли б на бажаючих потрапити на концерт.

Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного гудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадуть, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи

знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш гудзики...

В українському політикумі можливо все — об'єднання вчорашніх антагоністів і метаморфози символів. Як-от стосовно лідера соціалістів Олександра Мороза. Здається, ще вчора його дружно проклинали націонал-демократи. Потім з'явилися обережні коментарі про те, що "Мороз не зовсім лівий, а, швидше, правий".

Сьогодні Олександр Олександрович — один з лідерів опозиції. Ми розмовляли про те, що змінилося не тільки в О. Морозі.

ЗАГРОЗА ОБ'ЄД- НУЄ — І СТАЛІНА З РУЗВЕЛЬТОМ, І "ТРІЙКУ"

— Навіщо опозиції було зустрічатися з російським президентом Путіним?

— Це було б в обопільних інтересах, тим часом, ми свою справу все одно доведемо до кінця. А він мав би орієнтуватися на перспективу, враховуючи, що саме опозиційні сили надалі визначатимуть долю України. Ми сумнівалися, що не зустрінемося з ним 6 жовтня — з'явилися його щільні графіки. Користуючись моментом, звернулися, щоб він мав на увазі необхідність контактів.

— Усе ж таки дуже різні сили представлено в "трійці", в тому числі й ідеологічно.

— Йдеться про необхідність вирішення кардинальних питань — збереження державності, стратегічних параметрів, захист прав людини, забезпечення демократичного розвитку держави. Консолідація суспільства відбулася 16 вересня. Це було утворення політичної нації. А наступного дня підтвердилося перетворення влади в хунту.

— Але ж і терпачість нашого народу оспівана в анекдотах. Вам не здається, що всенародний антипрезидентський запал 16 вересня може поволі зійти нанівець?

— Чому Ви так гадаєте? Ми проводимо зустрічі в областях, у містах, щоб переконатися в рівні готовності людей підтримати нашу боротьбу. Врешті, є соціологічні показники, які свідчать про те, що народ усе більше налаштований вирішити питання по суті — змінити систему влади, починаючи з Президента.

— Припустимо, мети досягнуто. І тоді "трійка" розпадається?

— Причому тут розпадається — не розпадається? Так, ми різні. Влада тим і стурбована, що об'єдналися різні. Бо вона все робила, щоб те не відбулося. Влада зробила все, щоб народ був поділений на правих, лівих, "западенців" і східняків, і тепер бачить, що все це відходить на другий план перед реальною загрозою для держави, тепер ця влада підняла переполох. Саме Президент благословляв розкол Руху, створення псевдо-комуністичних і псевдо-соціалістичних партій. Коли раптом руйнується те, що він робив, це, звичайно, його турбує. Тому й намагається внести в суспільну свідомість несприяття об'єднання різних політичних сил. Ніхто ж давно не дивується з того, як свого часу об'єдналися Сталін з Рузвельтом, коли виникла велика спільна загроза. Так само природно виглядає

світова антитерористична коаліція після відомих подій 11 вересня минулого року. Все нормально. І в Україні сьогодні велика загроза об'єднує людей з різними ідеологічними поглядами. Навіщо забігати наперед — як буде? Давайте спочатку вирішимо перше завдання. А далі будемо домовлятися, як буде. У будь-якому випадку створимо такі передумови для політичного вибору людей, коли не буде ад-

значна реконструкція Основного закону.

— Свого часу Ви були головою парламенту і була "група 239". Що можна було зробити тоді, щоб уникнути теперішніх проблем?

— Коли я був головою парламенту, не було ніякої "групи 239".

— Як це "не було"?

— Все це — з історії парламенту і скликання. Але і тоді теж не було "гру-

фото О. Ващенко

товірності нашої розмови, бо нас теж слухають.

... І НІ СЛОВА ПРО ПОЛІТИКУ

— Ви — віруюча людина?

— Я не отримав такої благодаті, хоч дуже поважаю людей, які щиро вірять у Бога. Вважаю, що мої поведінка, дії і розуміння моралі у більшості випадків відповідають канонам релігії, зокрема десяти заповідям. Але я не орієнтуюся на заповіді, я просто вважаю, що це є нормальна поведінка нормальної людини.

Я виховувався як матеріаліст, і від того відмовитися не можна. Те було б певною мірою не по-християн-

МЕТАМОРФОЗИ ОЛЕКСАНДРА МОРОЗА

мінресурсу над головою людини. Коли не будуть примушувати голосувати хворих так, як треба комусь, не будуть збирати голоси в психлікарнях, тюрмах тощо. Тоді побачимо, до якої програми прихилиться народ. Захоче комуністів — хай підтримує, центристів чи ринковиків — хай підтримує.

— Вам хотілося б, щоб захотіли соціалістів? Відповідно змінилася б і Ваша роль.

— Моя роль не потребує додаткових аргументів. Мене цікавить зміна системи влади, а не участь у президентських виборах чи у якихось інших кроках. Те — другорядне. У нас не повинні з'являтися Кучма-2, Кучма-3 і так далі. За сьогодинішнього режиму залишається спокуса узурпувати владу. Конституція не передбачала "освоєних" повноважень для сьогодинішнього Президента або його структур. Зокрема, у Конституції й словом не згадується Адміністрація Президента, а вона фактично керує державою. У нас уряд відсунутий на околицю політичної ієрархії, він є поганим дублером президентської Адміністрації. Ми повинні зробити такі застереження в Конституції, які не дозволяють б робити з нею те, що зараз маємо. Треба юридично оформити такі механізми, щоб у державі раз і назавжди були встановлені правові способи розв'язання конфліктів, подібних сьогодинішньому. Для цього треба реалізувати вимоги чинної Конституції, там передбачені противаги і стримування. Як-от закон про тимчасові слідчі комісії, процедуру імпичменту. Та вони заблоковані Президентом. Закон про тимчасові слідчі комісії він безпідставно не підписує вже два роки. З іншого боку, треба зробити уточнення в Конституції щодо перерозподілу функцій влади таким чином, щоб не виникало ні спокуси, ні можливості владу узурпувати. Потрібна не-

сти 239", була більшість — понад 300 депутатів. Ярлик "239" причепили, бо хтось зафіксував якусь проміжну кількісну інформацію. Та це не має значення — зверніть увагу: була реальна більшість депутатів, та вона не зазіхала ні на особливий статус, ні на юридичні права, ні на координаційну раду, що вирішувала долю засяданих. Більшість хотіла взяти на себе відповідальність за роботу парламенту, була створена як альтернатива "Народній раді", та більшість проіснувала менше року, а зараз про неї згадують так, ніби вона щось вирішувала.

У парламенті, яким я керував, не було більшості моїх прихильників. Було три спроби Президента усунути мене з цієї посади руками депутатів. Невдалі спроби.

"ПОРЯДНА ЛЮДИНА, НАВІТЬ СПІЛКУЮЧИСЬ З ПРЕЗИДЕНТОМ, ЗАЛИШИТЬСЯ ПОРЯДНОЮ"

— Після того як Ви зробили в парламенті відому заяву про півки Мельниченка, ви зустрічалися з Л. Кучмою сам на сам?

— За його ініціативою було дві таких зустрічі, третя, вже за моєю ініціативою, була зовсім недавно. Під час двох попередніх я сказав про те, що говорив з парламентської трибуни — Президент повинен піти у відставку. Це було б враховано і парламентом. Потім Микола Мельниченко передав, що американське правосуддя вимагає від нього півки — там є розмова Президента з Малевим (згодом покійним) про продаж "Кольчуг". Майор просив, щоб хтось із високих українських посадовців звернувся до американців — аби не вимагали півки, Міністр США врахує це звернення і не матиме претензій до Мельниченка. Інакше за неповагу до суду Микола може

стати в'язнем. У зв'язку з цим я запропонував Президенту зустрітися, він негайно погодився. Коли я почав розмову, зрозумів, що глава держави вдає з себе тако-го... Не хочу говорити цього слова...

— Не зовсім розумно-го.

— Почав говорити: "А-а-а, це ті кольчуги, що на тіло надягають...". "Ну, ясно, — сказав я, — питань немає, говорити ні про що".

— Коли півки вперше до Вас потрапили, не було остраху, що все це — монтаж, чиясь спроба Вас підставити?

— З цього приводу я давно написав брошуру. Спочатку я взагалі не відповідав на дзвінки Миколи Мельниченка, не хотів зустрічатися. Однак, коли він сказав, що це пов'язано зі зникненням Гонгадзе, я не міг не піти. Попросив його спочатку принести одну півку, слухав цілий день. Повірте, дуже неприємна справа. У мене не було жодного сумніву, що записи — справжні. Там і про мене йшлося... Я зробив те, що був зобов'язаний зробити.

— Почуте якось вплинуло на ваші стосунки зі знайомими, чий голоси зафіксовані на півках?

— У мене вистачає досвіду, щоб оцінити людей. Сказати, що для встановлення істини я керувався лише записами Мельниченка, було б смішно. Я був головою Верховної Ради чотири роки, маю чудові стосунки з людьми, що у вищому керівництві служби безпеки, в оточенні Президента. Звичайно, вони прямо не говорять мені про якісь речі, але досвідчений політик завжди може робити якісь висновки з фрази чи слова, чи навіть інтонації.

Чи я в комусь розчарувався? Які могли бути розчарування в тому ж Довгані (керівник Селянської партії, що "відкололася" від соціалістів на останніх виборах — ред.), якому я і раніше знав ціну? Звичайно, я не

думав, що людина може бути настільки нищою у своїх вчинках. На записах Президент, чекаючи Довганя, запитує: "Дурік єсть?". Потім, коли зайшов: "О, такі люди прийшли!" Про що тут ще можна говорити? Я хотів би, щоб Довгань ці речі послухав, а мені з ним говорити немає про що.

Півки не вплинули на мою оцінку людей. Хто був порядним, той залишиться таким і перебуваючи в Адміністрації Президента чи спілкуючись з ним.

— Чому Мельниченко обрав саме Вас?

— Думаю, що, маючи записи розмов, він мав підстави зупинитися на моїй кандидатурі. Одержавши інформацію, я просто не міг не оприлюднити її — бо є Конституція, є мої переконання, нарешті, є мораль. Я зробив те, що мав робити.

— Недавно Ви повідомили, що Ваші телефони теж прослуховуються людьми Президента. Ви зверталися з цього приводу до правоохоронних органів?

— Звичайно. Вони відповіли, що фактів не зафіксовано, жодної підслуховуючої апаратури не встановлено. Ну, ясно, самі себе не звинуватять. А стосовно того, що це саме їхня робота, я можу безліч прикладів навести. Наприклад, Деркач, приблизно, каже Президентів: "Вони мають мобільні телефони і міняють картки, та ми їх все одно слухаємо". Далі обоє регочуть. З власного телефону чув розмови офіцерів, які ведуть прослуховування.

— Ви у своєму кабінеті знайшли "жучків"?

— Зараз є більш сучасні технології, які обходяться без них. Президент зважив за потрібне виділити з резервного фонду Кабінету міністрів понад 140 мільйонів доларів на систему підслуховування, а тепер дивується, що його слухають. Ми з вами можемо бути абсолютно впевненими в дос-

програвати, природно, не люблю. Граю на турнірах або під час відпустки, тоді в окремі дні вдається зіграти по 50 партій. Зрозуміло, мова про "швидкі" шахи. На турнірах маю доволі пристойні результати.

— А інший спорт?

— Люблю більярд, плавання, великий і настільний теніс, силову фіззарядку.

— Крім брошур на політичні теми, Ви пишете вірші. Що спонукає до цієї творчості? Будете видавати збірку?

— Не збираюся цього робити, хоч матеріалу вистачило б на кілька збірок. Мова не про те. Буває: вітер повіє, гілка звучить, а не знаєш, чому вона звучить. І чому звучить душа. Так само з віршами — чуєш якийсь сигнал.

— Ви часто буваєте в магазинах? Знаєте, скільки коштує хліб?

— У Києві хліб сьогодні коштує близько гривні, в регіонах — більше. У магазинах — більше. У магазинах ходжу дуже рідко. Хіба, коли їду на батьківщину, забігаю до гастронома, взяти десяток буханців — там у мене багато родичів. Побутові справи, звичайно, вирішую не я.

— Кого Ви поважаєте в мистецтві?

— Серед поетів — Ліну Костенко, Бориса Олійника, Тару Северного. Роберта Рождественського — з ним пов'язана молодість. З класиків — Шевченко, Пушкін, Лермонтов. Серед вокалістів надаю перевагу Павло-ротті, Малініну, Руслані Лижичко і "Пікардійській терції". Це явище в українській культурі.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

БО МИ ТОГО ВАРТІ

Крізь тумани яріють сліди меланхолійної осені, і все більше долають думки про вічне. Іноді широко хочеться думати про це саме вічне, навіть ідеш у парк із цією благородною ціллю, але процес гальмується. Все тому, що "вічне" важко уявити. Дещо, яке не минає, дещо, яке ніколи не виходить із моди, дещо, яке не можна переробити та важко збагнути.

У кожній людині закладені "вічні" якості. Питання у тому, від яких доведеться відмахуватись, а які — викопувати табуном бульдозерів.

Зосереджено дивлюся під ноги і бачу справжнє, що не потребує ні бульдозера, ні лопати, багатство: червлене золото у формі листочків клена, жовтаве — у формі сердечок липи, чотири ноги із золотистими шнурівками (одна пара — серйозно! — сорок восьмого розміру)... Піднімаю голову — двоє молодих людей, вони теж прийшли насолодитися осінню.

"...як це не прийняли? Невже не взяв до уваги твій розум? А я думала, він добра людина..."

"Ну й маячня ти сказала! Доброта і розум — непокінченні поняття, а особливо в такому випадку!"

ОСІННЄ ЕСЕ, або Соціологічне опитування на тему: "Які якості треба цінувати у людях більше: розум чи доброту?"

Парочка не знала, що підлі журналісти повсюди і не дають спокою навіть на побаченні... ні, я не стала діставати їх неромантичними запитаннями, а просто намотала репліки на вус (точніше, на косу) і вирішила дослідити ставлення молоді до таких суперечливих якостей, як доброта й розум.

Так звану "цільову аудиторію" склали студенти Інституту журналістики, молодь на вулицях та в місцях молодіжних тусовок.

На початку торжествував розум. Добра людина чомусь постійно уявлялася дурною, доброта в цілому — нав'язливою, і взагалі (це вже серйозно!), добрим бути невідгодно. Серед висловлювань були такі: "Для самопізнання та саморозвитку однієї доброти за-

мало", "Перший крок — добро, наступний — примітив" та "Дорога в пекло вимощена виключно добрими намірами". На радість стереотипно мислячим, за розум вступали більше чоловіки, а за доброту — жінки, хоча під кінець опитування прогресивні дівчата стали непоганими адвокатами розуму. Ось їхні аргументи: "Розумна людина усвідомлює, в якій ситуації можна бути доброю, а в якій — ні, і не дозволить себе принижувати" (я це зрозуміла як регулювання доброти, але як можна регулювати те, що дано природою?). Далі: "Розумна людина може зробити свою доброту вигідною і собі, і оточуючим, а не тільки оточуючим", та "Жодне добре діло не залишається безкарним" (дивно, що ніхто не став у коло і не заспівав пісеньку бабуні Шапокляк: "Кто людям помогает — тот тратит время зря, хорошими делами прославиться нельзя").

Місцеві скептики частенько вважали: в наш час чистого альтруїзму не існує, він відіграє лише роль маски, яку "добренькі" вдягають для того, аби таким собі обманним маневром добитися своїх цілей. Використання свого інтелектуального потенціалу — шлях досить-та-

ки чесний та легальний, а натягання маски показної доброти — трюк, який у результаті може виглядати огидно.

"Добрязки" відбивалися так: "Дурість легше простити, ніж зло", "Доброта підтримує гармонію в світі", "Розум розцвітає на повну силу тільки під егідою доброти". А ось найбільш повне висловлювання: "Горе буває лише з розуму". Також звучали парадоксальні думки: "Розумна людина — добра автоматично", "Розум робить доброту осмисленою і надає їй змісту", "Розум — сам по собі конструктивний та творчий", "Неосмислена доброта не має сенсу". Серед "трубачів" (тобто аборигенів Труби — підземки на майдані Незалежності, де тусується багато молоді) відшукалося багато прихильників доброти. Ось їхні тези: "Коли я шукаю поради, то звертаюся до розуму, а коли помочи — до доброти", "Навіщо взагалі злом розуму?", "Доброта — шлях до довіри і найкоротший шлях до страху", а мій улюблений аргумент з цього приводу звучить так: "Мудрість має на увазі цинізм".

Останні опитувані з одного боку dokonали доброту, а з іншого —

підкинули пару "підвальних" тверджень на користь останньої: "Якраз розумні люди і здатні думати про ближнього", "А що це взагалі-таке — доброта?", "Добрий вчинок — всього-навсього задоволення свого еґо", "Розум гарний тим, що його можна продати як найдорожче", "Доброту приймають як належне, вона сприймається сама по собі, бо вона по суті мусить бути основним інгредієнтом людської природи, а розум цінують і леліють, бо це — елемент особистого досягнення тієї чи іншої людини", "Розум — ключ до доброти", "Любов на пару з добротою врятує світ", "Біблія ґрунтується на доброті", "Добро гарне тим, що вдало виступає антитезою злу", "Доброта — універсальна".

Отже, хоча й може здатися, що нове покоління вибирає розум, у принципі виграв компроміс, адже не всі опитані були правдиві самі з собою: чимало молодих людей не втрималися від спокуси пограти на публіку, висловлюючи ефектні, але пусті думки, багато хто боявся здатися банальним.

Якщо брати у процентному співвідношенні, то розум набрав 60%, а доброта — 40%.

А взагалі, українці запросто можуть поєднувати у собі і те, й інше.

Чому? Бо ми того варті.

Анастасія БЕЗПАЛЬЧА

ПРЕМ'ЄРА

МАЛО НЕ ОЧМАНІВ У ЧЕКАННІ

на і дещо вульгарна, але Муза. Запалюючи цигарку і потанцювавши на столі очманілого від чекання маестро, вона заманює його у свій світ. І потрапляє той, кого душить криза, у світ шоу-бізнесу. Мабуть, це і є той стан, який може врятувати творчу людину від небуття і продовжити творче існування. Міг би образитися наш герой на вульгарну Музу, але панічно боїться її втратити назавжди... Навіть таку вульгарну, її не купиш ні за які гроші. Стара як світ тема таким чином розкривається сучасно і зрозуміло.

Глядачам судити далі, а у головного героя кліпу є ще цікаві новини. Нещодавно Національна аудіо-компанія (НАК) випустила у світ одразу два компакт-диски і, відповідно, дві касети пісень Анатолія Матвійчука. "Полустанок любові" складають кращі пісні баладно-філософського і ліричного характеру. "Король Шапіто" — це нові пісні та оброблені й осучаснені хіти.

Вересневі дні принесли народному артистові України Анатолію Матвійчуку ще одну приємну звістку — Спілка журналістів України нагородила його Всеукраїнською премією ім. Івана Франка за художньо-публіцистичну діяльність останніх років і за створення "Гімну журналістів". Нагородження відбулося на батьківщині класика в селі Нагуєвичі, що на Львівщині.

Всі ці події, та й свій власний день народження Анатолій з друзями відсвяткував четвертого жовтня у спілці журналістів, де і було вперше продемонстровано кліп, після зйомки якого курити Матвійчук вже кинув назавжди, бо цигарковий дим йому повністю замінили шоу-бізнес і щасливе родинне щастя.

•

АСТРАЯ. МАЙЖЕ У ХАТНЬОМУ...

Сьомого жовтня на каналі УТ-1 відбулася прем'єра музичного фільму "Астрая". Так, саме про неї — найекстравагантнішу "шоу-менку" України, як її характеризують позитивісти від журналістики. Розкутішої актриси на сцені в нашій пуританській рутині не було. Саме тому ця жінка вважається і найзагадковішою. "Чи черниця, чи повія?" — співала вона сама про себе ще на початку своєї співацької кар'єри. Після неї і ректору Михайлу Поплавському поспівати схотілося і багато хто з тих, у кого з голосом не склалося, почали розправляти крила і навіть позлітали. І все ж Астрая — однозначно не як усі. Шокує її непередбачуваність на сцені, але вона ж — Зірка! Незалежно від точки зору глядача, байдужості до її персони не спостерігається. Кліпи на хіти, бігборди на території того району, де вона мешкає. Ідеш трасою з Либідської до Теремків і бачиш на кожному кроці, чия земля. "Астрайна", — кажуть мешканці Голосіївського району столиці.

А заслужена артистка України Олена Петрова (Астрая), дружина

композитора Геннадія Татарченка і мати їхнього сина Кирила — це інша людина і зовсім інша жінка. Її сценічні персонажі під пісеньки для таких, кого вона грає, — добре продумана і професійна робота, що й гроші приносить, і акторські здібності проявити дає змогу. Під її "приколи" розтанцюються і ек-

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

президенти, і бізнесмени і просто Стьопи. Все це можна спостерігати і під час її традиційних міні-шоу на сцені, які тримають зал в інтризі: кому з мужиків, перепрошую, глядачів у залі сьогодні поталанило потрапити на сцену. Кажуть, що її навіть бояться, бо хто в око западе на цей раз, і сама вона не знає, а відмовити не менш соромно, ніж потрапити в її лабеті і на сцену.

Усе це дуже доброзичливо відтворили автор сценарію і режисер Сергій Жданов та творча група "Гермес-TV" у фільмі "Астрая". Сцена, душа та розум цієї жінки — фатальні протилежності. У розмові з ведучим у затишному до болю інтер'єрі, біля каміну і вогню, що символізує вічність, Астрая є собою. Тут говорить її душа. Навіть не розум. Навіть не емоції. Оголена душа зірки заворожить кожного, хто її почує і побачить у фільмі. Від подіуму до прекрасного хатнього офіціозу — не вище і не нижче, а в золоту середину можна зазирнути і тут. Усе інше — то табу Астраї. Те, про що можна лише здогадуватися і фантазувати, щоб потішити свою власну уяву, яку вона намагається розворушити, максимально напружуючи своїх шанувальників на кожному кроці.

Леся САМІЙЛЕНКО

ЗНАЙОМСТВА
ЗБЛИЗЬКА

Потрібно бачити, з якою любов'ю Леся Герасимчук лічить зайчиків. Маленьких керамічних зайців. Вони смішні й сумні, а разом з тим — загадкові й фантастичні. Часом Леся дарує зайців своїм приятелям і друзям, і тоді ці вухасті талісмани супроводжують ваше життя і корелюють деякі ваші вчинки. Матеріалізація казки, наближення двох світів — видимого та ірреального — ця дивовижна субстанція Лесиної творчості пронизує вас. Якщо ви дійсно відчули чарівний дотик її фантазії — вона вже ніколи вас не полишить. Львівська формація КОРОЛІВСЬКІ ЗАЙЦІ — це хронологічно остання інкарнація Лесиної мрії про неможливе поєднання двох світів. Найбільш романтична інкарнація. Є два типи романтизму в мистецтві: зовнішній — на рівні привабливих «фішок», і внутрішній, коли твій власний спосіб життя перетворюється на генератор образів, які плоть від

«ЧЕТВЕРТА ГРУПА» ЛЕСІ ГЕРАСИМЧУК

плоті є твоїми двійниками — як ті зайчики. КОРОЛІВСЬКІ ЗАЙЦІ — це четверта група Лесі за десять років її сценічного існування. Участь у кожній з них давала цінний досвід. Перший поштовх до творчості Леся відчула в складі групи «999». Потім був ритмо-блюзовий склад МІСТО МЕМФІС, а на фестивалі «Альтернатива» вона з'явилась як лідер-вокалістка групи ДРАГЛАЙН. За великим рахунком, саме ДРАГЛАЙН надав можливість реалізувати цілий ряд Лесиних пісень. Ось як вона згадує той період:

— Коли ми почали робити програму з ДРАГЛАЙНОМ, то хлопці навіть не вірили, що така музика матиме успіх. Але ми записали в студії три перших пісні і люди, які їх почули — а це були Тарас Чубай, Михайло Барбара та Віктор Неборак, — додали впевненості у правильності вибору. Потім був сольний концерт у «Молодіжному» та фестивалі «Альтернатива», «Деформація», «Червона Рута». Тобто все почалося із схвальних відгуків друзів, а закінчилося нагородами, лауреатством та іншими приємними речами.

Піком недовгої історії ДРАГЛАЙНУ став єдиний альбом під назвою «Моя кохана». Цікаво, що свої пісні Леся присвячувала цілком конкретним особам. Зокрема — хлопцям, з яким їй

не судилося бути разом, але він став певним символом, знаком її долі. «Моя кохана» — присвята найкращій подрузі, яка розуміє Леся з півслова. У цій пісні немає жодних «рожевих» мотивів, це сповідь про духовну близькість.

Особлива відмінність Лесі як автора — дуже ретельне ставлення до Слова. У якийсь момент вона звернулася до поетичної класики і один за одним виникли цикли пісень на вірші Лесі Українки, Володимира Сосяри, Павла Тичини, Олександра Олеся. Після незначних змін у складі з'явилися на львівській сцені КОРОЛІВСЬКІ ЗАЙЦІ. Це були соло-гітарист Назар Ясинович, барабанщик Влад Хмарський, басист Тарас Ясинович, клавішник Єгор Головачов. Групою почав опікуватися Юрій Червінський, який намагався максимально інтегрувати ЗАЙЦІВ у різні музичні тусовки. Але потрібен був високоякісний продукт у вигляді диску. І невдовзі такий альбом з'явився. Він був зроблений на основі живих концертних записів у клубі «Лялька» і отримав назву «Unplugged. Український альтернативний романс». Проникливість, тонкий ліризм пісень були загорнуті в романсову форму, а наявність струнного камерного ансамблю надали ще більшого шарму тим пісням.

У рамках культурної програми кінофестивалю «Молодість» ЗАЙЦІ презентували дебютний альбом, унаслідок чого зав'язалися добрі стосунки з деякими київськими медіа-структурами. У Києві ЗАЙЦЯМИ почав займатися Тарас Буяло. Відтоді ЗАЙЦІ досить часто навідувалися до Києва із сольними концертами в клубах та виступами («Рок-Екзистенція», «Золотий скіф», «Рок на барикадах» тощо). Тим часом у Львові тривала робота над студійними треками, записаними відомим звукорежисером Олександром Балабаном. Саме ці записи і частково концертні треки, зроблені в київському блюз-клубі «Баді Гай», склали основу наступного альбому «Казки королівства А'Мазох». Незважаючи на очевидну комплікативність матеріалу, цей реліз повною мірою передає дух, шарм, витонченість і «казковість» КОРОЛІВСЬКИХ ЗАЙЦІВ як своєрідного і ексклюзивного явища сучасної української рок-сцени.

Олександр ЄВТУШЕНКО

НОВЕ ВИДАННЯ

«ОКЕАН МРІЙ» ДЛЯ МОЛОДИХ І КМІТЛИВИХ

Кажуть, що української музичної критики не існує, як і шоу-бізнесу чи будь-якої біди, що трапляється зненацька. Кажуть... Не вірте глухим, бо вони сліпоти бояться, блиск зірок для них — смерть. Це про песимістичне. На оптимістичні роздуми надихає музика здорових і щасливих, а таких — меншість. Пригадую добрі часи, коли силами ентузіастів ідеї розкрутки української музики творилися газети та журнали. «Аудіотопіка» та «Галас» — газета і журнал, головним редактором яких був Олександр Євтушенко, журнал «Рок-н-рол» за редакторства Олександра Бардецького, що вже стали сторінками історії минулих літ. Журнал «Музика» ще животіє, але є чи не єдиним професійним музичним виданням в Україні. Хоча майже всі газети силами музичних журналістів присвячують увагу українським виконавцям. Проблеми шоу-бізнесу зі шпальт українських видань не зникають. Світська хроніка є звабою для обивателів і любителів розваг. А молодь, як правило, зорієнтована на будь-що. Саме тому, у контексті роздумів на тему, вибуховим відкриттям стала поява в українському інформаційно-музичному просторі нового видання, яке називається «Океан мрій». «Добре, краще, просто чудово!» — подумалося мені вже після ознайомлення з газеткою втретє. І нарешті схотілося розповісти і читачам газети «Слово Просвіти» про своє відкриття детальніше. А такі бажання відвідують мою душу та розум не часто.

Вихід № 6–7 музичної газети «Океан мрій» став щасливим для групи «Таліта Кум» та її солістки Юлії Міщенко, яка вважає, що «людина не може жити без мрій...». Саме в цьому номері видання можна детально дізнатися про всі подробиці життя-буття однієї з культових українських груп, яку мали нагоду зустріти і розпитати журналістки Олена Багрянцева, Марта Макушенко і Тетяна Чиж. У наступному номері вже має продовження теми — роздуми Юлії Міщенко про український і світовий фемінізм та наш національний комплекс меншовартості. «Океан мрій» професійно інтригує і стимулює до подальшої уваги свого потенційного читача. На сьогодні газета вже є популярною серед молоді...

Звичайно, серед молодих, що люблять українську естраду, знають та цікавляться музичним життям у всіх аспектах і проявах та захоплюються музикою взагалі. Є в газеті інформація всіх жанрів — інтерв'ю (як правило, ексклюзивні), аналітичні статті чи розвідки («Готика або темна музика України») на теми ексклюзивні, тобто досі не порушені в українських мас-медіа, інформаційні і навіть філософські повідомлення та роздуми, професійні рекламні іміджеві статті, що навіюють смак бажання побувати чи не бути у тих чи інших розважальних закладах. «Сторінка фана» сімома порадками виховує фанатів, окультує це реально існуюче і, як правило, розхристане середовище. Побувавши у «Куточку розваг» (остання сторінка видання), я змушена була попрацювати головою, бо на добру половину цікавих музичних запитань для кмітливих та ерудованих відповідь шукала довго. Довелося і в енциклопедію зазирнути. Поліпшив мій настрій карикатурний шарж та фото у підрублиці «пофантазуї» із філософським підтекстом, який може зрозуміти лише той, хто професійно працює у нашому шоу-бізнесі: «Який там біс? Давай піар!» У 8-9% та ж підрубрика розважила мою власну фантазію та уяву. «До Канади не дійшов. Залюляли» — такою була моя власна пропозиція тексту до фото, героя якого стали скрябінці.

І завершу я свій екскурс у світ «Океану мрій» словами класика, які стали мені відомими завдяки саме цій молодіжній газеті: в житті, як правило, більше досягає успіху той, хто володіє повнішою інформацією, — сказав чи написав Б. Дізраелі.

Думаю, що журналісти та видавці газети «Океан мрій» мають усі шанси досягти значних успіхів у своїй справі.

Музичний оглядач

ПОДІЯ

ПЕРШИЙ КРОК

День Покрови Пресвятої Богородиці у 2002-му став святом і для тих, хто працює у сфері українського шоу-бізнесу та музики.

14 жовтня почався фестиваль «М-Місія». У столичному клубі «Шелтер» зібралися небайдужі та професіонали й ті, хто ними стане після закінчення КНУКМа, тобто студенти й фани української «продвинутої» музики. Чергові заяви про майбутнє українського шоу-бізнесу і спогади про минулі поразки зробили метри. Кирило Стеценко — продюсер проекту «М-Місія» та один з ініціаторів проведення фестивалю оригінальним не був. У його настроях, скоріше, спостерігалася надія на те, що зерна, посіяні свого часу ним та його колегами, проростають. Мов каштани крізь асфальт, але ростуть. Він з кожним роком почувається певніше, бо оточений нарешті не лише однодумцями, а своїми учнями, тими, хто понесе його думки і слово у майбутнє. Мабуть, і назва така претензійна саме тому має виправдання. Адже місія — це не одностороння акція, а вічне і святе, те, що є у будь-якій справі, що є справою життя і земного поклонання людини.

Розпочали концертну програму з «Дай, Боже!», закінчили — гарним настроєм.

Місію розробки стратегії українського шоу-бізнесу взяли на себе два партнери — Академія актуальної української музики та Український Промоційний Альянс (УПА).

•

Л.С.

НА ДНІ НАРОДЖЕННЯ У «ПІККАРДІЙЦІВ»

Вокальній формації «Пікардійська терція» вже і всього 10 років. День народження відзначали на сцені столичного «Жовтневого палацу». Прийшли всі свої, тобто шанувальники, серед них не бракувало зірок не тільки естради.

Депутатський корпус був представлений Олександром Морозом і Юрієм Луценком, теле-радіо-богема — ведучим «Першого мільйона» Данилом Яневським з дружиною Мартою і директором радіо «Континент» Сергієм Шолохом, який прийшов сам. Був один побратим і дві посестри «Терції» по сцені — лідер «Плачу Єремії» Тарас Чубай, Марійка Бурмака і Руслана. Руслана вітала хлопців величезним букетом жовто-бла-

китних квітів. Тарас Чубай зворушено зізнався публіці, що любить бути з «пікардійцями»... за столом, бо навіть тоді «вони співають дуже чисто». Потім уся трійка разом з іменинниками виконала народну пісню — звичайно, а-капельно, бо коли ви чули «Пікардійську терцію» під акомпанемент?

Щоправда, декілька речей ювіляри такі проспівали у супроводі — глядачів особливо розчулив дует Ярослава Нудика і Андрія Шавали «Коли розлучаються двоє» М. Лисенка (за роялем — Володимир Якимець). Двоє ніжно трималися за руки і прикидалися прихильниками нетрадиційної секс-орієнтації. Для непосвячених — орієнтація у них цілком традиційна, обоє одружені. Інтрига тут в

ЮВІЛЕЙ

іншому, її розкрив В. Якимець:

— Одну версію «Коли розлучаються двоє» написано для баритона й тенора, другу — для сопрано і меццо-сопрано.

А шестеро вокалістів не розлучаються 10 років — для вітчизняної і не тільки естради це неабияке досягнення. Матеріально воно визначається кількома альбомами, тисячами концертів і гастрольних турів, ще — вдячністю слухачів. Саме завдяки «Терції» про Україну на Заході знають і в академічних музичних колах. І вдома, і за кордоном про них відомо головне: «Пікардійська терція» — це завжди професійна оригінальність. Що виявляється бодай у тому, що левову частку репертуару вони виконують а-капельно.

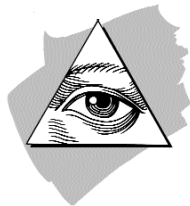
— Просто так дешевше гастролювати, не треба тягти за собою інструменти, — каже Володимир Якимець.

Почалося ж усе з «пікардійської» версії відомого народного хіта «Туман яром». Тоді хлопці вирішили: якщо буде хоч один кепський відгук, розбігаємося. Але і тоді, і пізніше «Терцією» можна тільки захоплюватися.

Присутні на концерті своє захоплення висловлювали численними «браво!» і, звичайно, квітами. Ще артистам подарували цукерки (дві коробки) і шампанське (одна пляшка) — на те й день народження. Всім разом свято подарувала агенція «Бревіс» — організатор концерту.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

•

Готуючи матеріал чергового випуску радіо-журналу "Криниця" з циклу передач, що присвячені 120-й річниці заснування українського професійного театру, театру корифеїв, гортаючи поживклі папери власного архіву, натрапив на матеріал, який впа мені в око ще майже 15 років тому, коли працював науковцем музею І. Тобілевича Хутір "Надія". Це виписка з газети "Червоний шлях" від 10 червня 1928 року (КОДА 1575—1576), органу Зінов'євського окружного компартії (більшовиків) України, окружкомкому ради селянських і робітничих депутатів та округового бюро профспілок головного, на той час, друкованого видання на території нашого краю. Публікація, що мене зацікавила, має назву "На батьківщині Карпенка-Карого". Вона, як на мою думку, варта того, аби сьогодні її видрукувати повністю, а згодом я постараюся пояснити, чому.

Отже:

"НА БАТЬКІВЩИНІ КАРПЕНКА-КАРОГО"

Зінов'євщина наша має немало цікавих історичних місць. Зінов'євщина — батьківщина людей, які уклали своє ім'я (Дем'ян Бедний, Зінов'єв, Винниченко і т. д.), наші Зінов'євщина — батьківщина українського театру.

Щоб повільно ознайомитися зі своєю округою та відвідати історичні місця, група юнаків спілок: друкарів, наріз'язку, транспортників обміркувавши цю справу, одного разу у неділю вирішили відвідати могилу й хату одного з фундаторів українського театру відомого українського драматурга Івана Карповича Карпенка-Карого (Тобілевича).

Шість годин ранку. Степ під сонцем як вишпаний блищить. По ньому нитки — дороги з могилами, з могилами-одмитинами.

Ось і нам аж ген-ген... на ту могилу. За нею у балці і Надєждівка. Кажуть, що до неї версти 3-4, а як насправді, то й менше.

Звісно, ми пішли навпростець, і звісно, що йшли не 3 й не 4 версти, а якнайменше 8.

Але байдуже!.. Такий же прегарний степ стоїть, такий багатий. Він добрий нині — веселить серце хлібороба.

Проїшли Олександрівку, край Миколаївки зачепили... На дубках сиділи, з дядьками балакали.

— Атож ми й думаємо, чого це суне така отара. А то ви у Тобілевичево.

— Душа чоловік був Іван Карпович, — розказують старші. — Бувало й чарку з ним на хуторі вип'ємо, й співаємо, любив, щоб до нього люди з деревні на "бесіду" ходили. Багато й помагав.

— Ну, а чули ж ви, що Іван Карпович книжки писав про життя ваше селянське.

Отут трішечки й не тес. І знають, і не знають. І як завше у таких випадках, наш дядько на когось пишеться: он Орест Соломаха з Миколаївки той же знає за Івана Карповича.

Ще пам'ятають і старі

й молоді, що як ховали Івана Карповича у 1907 році, то: "панів, — панів було... Казали люди, що з самого Києва пани приїжджали..."

Хутір, як хутір, край балки широченної. Великий сад. Ставок. Старенький старосвітський домок з великим дахом череп'яним, що немов вдає стіни в землю.

Хутір передано Наркомпросом родині Тобілевичів. Нині живе й господарює на одведених до садиби 28 десятинах Андрій Юр'євич Тобілевич, онук Івана Карповича.

Кілька днів тому приїхала й дружина Івана Карповича Софія Віталіївна.

Подивившись на неї, та й думаєш: вже й годя не малі, шість десятків, певно, не малим гаком перекрито, а Софії Віталіївні хоч би що... І на мову, і на прудку ходу, і на слово смішне та веселе здатніша за молоду, ще й досі в театрі грає.

нашому музеєві разом з окрполітосвітою якось відкупити їх чи що й обставити такі кабінет покійного письменника хоч приблизно так, яким він був. Принаймні Софія Віталіївна має такий намір і у ньому їй слід допомогти.

Це таке ми чули. Бачили теж децо. Єсть рідкі фотографічні картки Івана Карповича, єсть портрет його, намальований художником Красицьким, є децо з старовинної меблі, килимів...

Головне, є той домок і та обстановка зовнішня, в якій творив великий письменник. Все це лишає по собі кріпкий слід, задержується в пам'яті, бо зв'язується з почуттями пошани й того незвичайного настрою, який охоплює тебе серед речей і людей, що носять на собі печать особливої близькості до великого чоловіка.

Поховано Івана Карповича на невеличкому цвин-

«ТОЙ ДОМОК», або РОЗДУМИ ПІСЛЯ ПРОЧИТАННЯ ДАВНЬОЇ ПУБЛІКАЦІЇ ТА НЕДАВНЬОГО ТУРИСТИЧНОГО ПОХОДУ...

Багацько Софія Віталіївна нам розказала цікавого.

Після смерті Івана Карповича Юрко (син І. К.) зберігав кабінет небіжчика з усім тим, що в ньому було. За революції ніхто з селян і не подумав чогось лихого чинити. Та наскочили махновці й од хутора нічого не лишилися. Ледве встигли люди живими утікати (між іншим тікав тоді й народний артист Лесь Курбас, що саме гостював на хуторі).

Хутір спустів. Все, що не потрощили махновці, розібрало околицьне селянство, бо речі валялись без догляду — на хуторі й

тарі, що на горі поодаль села стоїть. Над могилою великий білий хрест.

— Треба було б — казали нам селяни — поставити погруддя, бо могила це ж не звичайна і її треба якось відзначити.

"В. і М."

Не буду зараз давати оцінки авторській манері, щодо викладу матеріалу. Як на мою думку, вони це роблять досить вдало, і деяким нашим сучасним авторам-журналістам не завадило почитати у наших попередників, як кількома штрихами вправно передають тогочасну суспільну атмосферу, по-

єднуючи при цьому поезію степового роздолля, ставлення селян до Івана Карповича Тобілевича та його родини. Скажу про інше, про те, що зачепило, що тривожить і непокоїть зараз. Як на мене, нарис із наукової точки зору великої ваги не має. Такі собі, емоційні враження від побаченого молодими людьми, своєрідний щоденниковий запис, зроблений ініціаторами туристичного походу — авторами публікації, що заховались під псевдонімом "В. і М.", зробленої багато років тому. То що ж все-таки так зачепило за живе?

Зверніть увагу на рік написання. 1928. Майже 11 років минуло від жовтневого перевороту. Одинадцять! 2002 рік. 11 років, як проголошено незалежність Української держави. Дивна паралель, чи не так? До чого тут незалежність до якоїсь там публікації 75-річної давності про хутір Тобілевича, — запитасте мене. Нагадую, публікація починається так: "Зінов'євщина — батьківщина людей, які уклали своє ім'я (Дем'ян Бедний, Зінов'єв, Винниченко і т. д.) Нарешті Зінов'євщина — батьківщина укра-

їнського театру". Бачите, як послідовно й наполегливо більшовики на чолі зі Сталіним впроваджують свою ідеологію в тогочасне суспільне життя. Застосовують всі методи, що працюють на її утвердження: Єлисаветград в Зінов'євск перейменовано, на першому місці пролетарський поет Д. Бедний, а вже потім В. Винниченко та український театр.

То вже опісля будуть процеси над СВУ, покінчать самогубством життя Микола Хвильовий та Микола Скрипник, Україна переживатиме голодомор 33-го та жахіття 37-го. У 1928 ще можна говорити, писати й вшановувати українське та видатних українців. Дозволялось. Сьогодні ж ніхто не забороняє, але... Щось усе-таки заважає. Що саме? Ось про це й мова. Не хотілося б акцентувати на вже досить-таки заявленому диспуті про перейменування нашого обласного центру, котрий, судячи з усього, має перспективу стати райцентром. Не можемо ніяк дійти згоди. Але це по нашому, по-українському. Уміємо, і навіть дуже добре, не поступатися там, де робити цього не треба. Так-так. Правда, це вже відболіло, принаймні у мене особисто. Непокоїть інше. Нещодавно група кіровоградських ветеранів спільно з групою студентської молоді побувала в урочищі Холодний Яр, одному зі святих місць для кожного українця. Це було на другий день, коли Україна відзначала свято Незалежності, тобто 25 серпня. У селі Мельниках, на сільському цвинтарі відбувалось освячення кам'яних козацьких хрестів на могилах головного отамана холодноярських повстанців Василя Чучупака та героїв-холодноярців, які полягли

за волю України в 20-і роки минулого століття.

Вражає те, що заходи, які провадилися з ініціативи Історичного клубу "Холодний Яр" та Всеукраїнського товариства імені С. Бандери з Києва, за підтримки й спонсорського сприяння Тернопільської міської ради (!), не зацікавили представників офіційної державної влади, ані з Чигирини, ані з Черкаса, окрім депутата обласної ради Олександра Самойленка, директора приватного підприємства "Смілянське". Але ні, перепрошую, я все-таки помиляюсь, бо такі представляли владу хлопці в одностроях спецназу та "Беркута". Бо перед цим ходили чутки, що прибули "західняки" з Тернопільщини провокуватимуть сутички та безладдя. Зрозуміло, нічого такого і не планувалося, і не сталося.

"Головне, що зберігся той домок", — писали автори публікації вже далекого 1928. Так, він зберігся і стоїть сьогодні. І завдячувати цьому маємо онукові великого драматурга Андрієві Юрійовичу Тобілевичу, котрий, повернувшись з війни в 1945, до кінця свого був його хранителем. І будівничим. По крихті збирав матеріали про славне минуле своїх попередників, вів наукову й дослідницьку роботу, разом зі своїм братом Назаром крок за кроком відвойовував у бюрократів від влади право на створення в колишній садибі Карпенка-Карого музею-заповідника Хутір Надія. І створив його. Та чи достатньо бережемо це святе місце ми сьогодні? Відповісти на це запитання ствердно — важко. Пісне фінансування, яким послуговується на даному етапі музей, не дозволяє на повну силу розгорнути і вести роботу, яка необхідна, аби цей заклад культури, і не тільки він, — успішно працювали та відповідали своєму призначенню й вимогам часу.

Розмови з учасниками урочистостей та міркування з приводу публікації, котру я наслідуючи запропонував вам, дорогі читачі, примушують автора відповісти на запитання: кого й чого ми, українці, боїмося, коли мова заходить про таку просту річ, як свідоме засвоєння, впровадження й утвердження в наше життя національної ідеї та всього того, що за цим стоїть? Сусідів чи самих себе? Про це вже дуже й дуже багато говорено й переговорено, та й події останніх днів є яскравим свідченням. Ми все-таки намагаємося залишатися гуманістами. Але кажуть же в народі, що скупий платить двічі, а невпевнений у собі, нерішучий — втрачає все, що йому належить по праву. То чи варто втрачати те право, за котре так дорого заплатили наші попередники? Подумаймо!

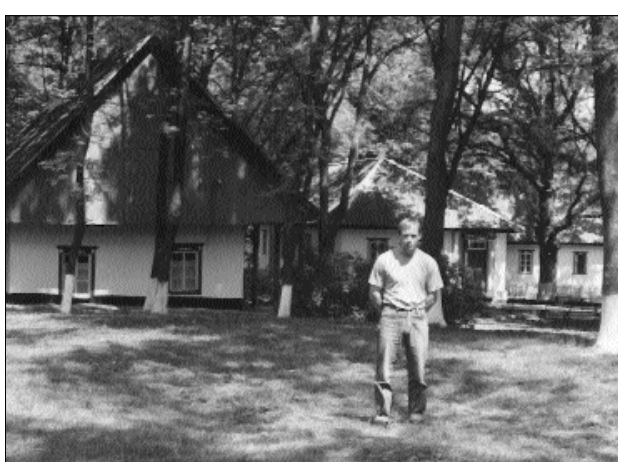
Микола ХОМАНДЮК,
заступник голови
Кіровоградського обласного
об'єднання "Просвіта"
ім. Т. Шевченка

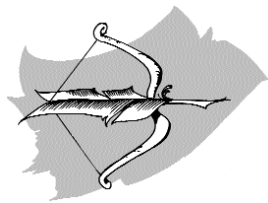

живої душі не було.

Трохи згодом осіпось на хуторі кілька переселенців, які з тої половини дому, де був кабінет Івана Карповича, зробили стайню до коней.

Так було кілька років, аж поки уряд не передав хутір родині письменника. Тоді заходилися його відбудовувати. Знесли децо з забраного селяни, більшість з речей Івана Карповича — книжки, альбоми й переписки, письменний стіл, шафа бібліотечна, крісло й т. д. Деякі речі єсть у окремих селян і треба було б

Бачила я його востаннє, коли мені було одинадцять. Але все, що пов'язане з братом, пам'ятаю до найменших дрібниць. І, здається, розповідати про нього можу нескінченно, згадуючи наше життя день за днем.

Віктор Цимбал народився 29 квітня 1902 року в селі Ступична Звенигородського повіту Київської губернії. Батьки — молоді вчителі, Іван Федорович Цимбал з Черкас і Лідія Йосипівна (з роду Волошиних) з містечка Сміла на Черкащині. Це була чесна, порядна українська родина, українська не лише за походженням, а й за глибокими переконаннями.

Ідеальне подружжя поєднували щире кохання, глибока взаємна довіра і повага, а відзначали дивовижна чесність, висока освіченість та інтелігентність. І, звичайно ж, безмежна любов до України, безкорисливе служіння рідному народові. Вони не присягалися Батьківщині у любові й вірності, а просто у поті чола працювали для неї, зазнаючи переслідувань від усіх режимів і не знаючи, що таке достаток і добробут. Тато часто повторював: "Для України треба віддавати все, що маєш, і робити все, що потрібно їй".

Так і виховували вони дітей, котрих у родині було четверо. Віктор — первісток. І все найкраще, що батьки мали у своїх душах, вони намагалися вкласти в цю дитину. Дітей виховували власним прикладом, створивши в сім'ї атмосферу доброзичливості, взаємної пошани і любові, в якій не було місця сваркам, неправді, непорозумінням. Тут побутувала рідна українська мова й майже щодня співали українських пісень. У всіх — батьків і дітей — були гарні голоси, і вдома виник своєрідний домашній ансамбль.

А як впливало оточення на маленького Віктора! Спершу чарівне, поетичне село Ступична. А згодом — одинадцять років на київському Подолі з його неперевершеною романтикою, екзотикою, ба, навіть, якоюсь містикою. Це справжнє диво, яке подарувала доля обдарованому хлопчикові, його чутливій душі. Великі й малі церкви, собори, храми, монастирі, каплиці, щоденні симфонії дзвонів. Блискуче дійство Контрактових ярмарків, яке починалося відразу ж за порогом будинку. Все це накопичувалося у вразливій юній душі, заклало основи для його майбутніх творів.

З раннього дитинства виявилась непересічність його особистості. Віктор був від природи щедро, всебічно обдарований, дивовижно цілеспрямований і працьовитий. А над усім домінував потяг і хист до малювання. Свою першу "картину" він створив у два роки, перемалювавши вугіллям на сніжно-білу пошивку лева з килима, що висів над ліжком. Мама згадувала, що цей хижак вийшов напрочуд схожий — з гривою і китицями на вухах і хвості. Досить було дати малому Вікторові аркуш паперу і олівець — і за ним не треба було доглядати: він забував про все і годинами міг сидіти й малювати.

Життя родини складалося нелегко. Віктор завжди болюче згадував про те, як чотирирічним хлопчиком іздив з мамою у Острозьку в'язницю до тата, якого заа-

ГЕРОЇЧНИЙ ТАЛАНТ

рештували за активну просвітницьку роботу на селі і недільні школи для дорослих. А далі — поневір'яння, пошуки роботи, поки, нарешті, батькові не пощастило влаштуватися на київський епархіальний свічковий заводик на Подолі.

Добрий і м'який від природи, Віктор ніколи не був схильний до насильницьких дій. Та коли Україні, яка вперше після сторіч неволі зітхнула на повні груди, почала загрожувати страшна, кривава сила, він довго не вагався. Разом з іншими учнями Другої української гімназії записався до студентського куреня, що згодом поліг у трагічному бою під Крутами, захищаючи Київ від більшовицької навали. А Віктор не загинув лише тому, що батько силоміць затримав удома малолітнього сина-шестикласника і не пустив на вірну смерть. Ця подія потрясла всю українську інтелігенцію, а в душі Віктора залишилася пекучу рану на все життя. Після цього він ще продовжував навчання у гімназії, відвідував вечірні курси професора В. Менка в Київській мистецькій школі, допомагав батькам-учителям, які були ак-

тивними організаторами й учасниками створення української національної школи.

Та тривало це недовго. Події, що відбувалися в Україні, відсунули на деякий час мистецтво на другий план. Віктор стає до лав української армії, бере участь у боях аж до 1920 року, разом з рештками армії опиняється у таборі для інтернованих осіб у Польщі. 1923 року нелегально переходить чехословацький кордон і опиняється у Празі, де одночасно вступає до Вищої мистецько-промислової школи та до Української студії пластичного мистецтва. Вчиться з жадобою, натхненням і невдовзі досягає великих успіхів. Його вважають одним з найкращих студентів. Створені ним монументальні полотна "Доісторичний період", "Первісна людина" високо оцінюють фахівці, а дипломну картину "Адам і Єва, що вигнані з раю", преміюють додатковою стипендією на місячну творчу подорож до Італії. Отже, здійснилась давня Вікторова мрія відвідати чудову країну-музей. Надсилаючи з Італії листівки додому, він ділиться незабутніми враженнями.

Широковідомим Віктор стає в 1925 році. Чехословацький уряд оголосив престижний конкурс на графічний портрет історика Франтішека Палацького, в якому взяли участь близько ста найкращих художників Чехословаччини, а першу премію отримав... невідомий двадцятирічний студент Вищої мистецько-промислової школи, українець-емігрант Віктор Цимбал!!!

Після цього його визнають у мистецьких колах. Він працює у львівському видавництві "Світ дитини". Перед ним — прекрасні перспективи. А тим часом в Україні все більше розкручувався маховик шаленого сталінського терору. І чим більше він набирив обертів, то довгими ставали журавлині ключі емігрантів за океан, що тікали від довгих рук ГПУ. Серед них був і Віктор Цимбал. Страшне враження справило на Віктора вбивство Симона Петлюри, улюбленцем якого він був свого часу.

Цієї весни минуло сто років від народження видатного художника ХХ сторіччя Віктора Цимбала. Вечір пам'яті, організований Музеєм історії Києва та Музеєм шістдесятників, став першим привселюдним словом про нього в Україні. Автор пропонованих спогадів — Тетяна Цимбал, сестра художника, актриса, шістдесятниця, яка багато зусиль доклала до збереження пам'яті про брата, а передала її для публікації племінниця художника, Вікторія Цимбал.

Знайомлячи читачів із життєвим та творчим шляхом художника, наголошуємо, що саме Віктор Цимбал разом із дружиною Тетя-

злочин проти українського народу, її можна назвати громадянським подвигом митця. 1936 року це полотно привернуло загальну увагу на першій персональній, дуже успішній виставці В. Цимбала в Буенос-Айресі. Байдужих людей біля неї не було.

Відома, що цей твір збирав коло себе юрби глядачів, у тому числі й комуністів, які проти нього протестували і в дискусіях із журналістами неодноразово вчиняли навіть бійки. Тим часом ця картина не має, об'єктивно кажучи, політичного змісту, а радше моральний, проте він волав так голосно, що став гостро актуальним, а разом з тим і політичним.

Так склалося, що понад 33 роки, переважно більшість свого творчого життя, Віктор прожив у Аргентині, відірваний од великих осередків культури Європи та Північної Америки. Тому його творчість тривалий час була маловідомою у широких мистецьких колах світу. А в Південній Америці він був дуже популярний. Участь у кількох виставках рекламної графіки принесла йому, окрім інших відзнак, шість золотих медалей і славу кращого графіка Південної Америки. Окрім цього, декілька персональних виставок у Буенос-Айресі теж мали великий успіх.

Люц Феррандо

У кінці 50-х років — зі зміною політичного клімату в Аргентині — багато українців почали переїздити до США і Канади. 1960 року переїхало до Нью-Йорка і подружжя Цимбалів. Українська громада щиро вітала видатного митця. Популяризації його творчості сприяли персональні виставки та участь в експозиціях Об'єднання митців українців в Америці. Але й тут Віктор мусив працювати для заробітку як графік, мріючи про той час, коли зможе, нарешті, працювати "для себе". Та, на жаль, тяжка недуга не дала здійснитися його планам, — 28 травня 1968 року його не стало. Похований Віктор Цимбал на українському православному цвинтарі Св. Андрія у Бавнд-Бруку. На його могилі стоїть простий козацький хрест із граніту, зроблений за проектом самого митця.

• Тетяна ЦИМБАЛ

1933 рік (Голод)

Свого часу письменник, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Роман Лубківський керував обласним управлінням культури, організовував амбасаду України в Чехо-Словаччині. Нині ділиться власними набутками з майбутніми дипломатами, котрих виховує Національний університет імені Івана Франка. У попередній розмові ми намагалися зачепити загальні проблеми духовної спадщини — на чім має базуватися наша нинішня духовна школа? Ще одне зауваження. Назва попередньої публікації у “Слові Просвіти” — “Соняхи Романа Лубківського” — не просто поетична алегорія, що стосується нинішнього його стану. Так, за ними він себе почуває затишно, сонячно. А обіч хатини ростуть два правічні дуби, ніби слугуючи об'ємом своєрідної основи, — на чому повинна триматися наша духовність...

“СТВОРЮВАТИ СЕРЕДОВИЩА”

— **Пане Романе, у попередній розмові ви з якимось особливим сумом говорили про так звану київську золоту вісь і про столицю...**

— Радше про те, що, на жаль, Київ ще не став столицею Української держави. Кермують там славновісні “крановишки” чи кранівники, сказати б.

— **А ми?**

— А що ми? Я вже згадував про знахідку руської вежі у Львові на вулиці Руській. Це ж копальна археологічна знахідка! А ті фрагменти замурували до “ліпших часів”. Коли вони настануть? І коли навчимося гідно показувати світові свою спадщину! А наш пам'ятник Данилу Галицькому? Переконали, йому б пасувало зовсім інше місце, а не той пляч, де кишить “напівцивілізований” базар. Так само варто би було поставити йому пам'ятник і в Холмі, де знайшли його палаци. Інтелігенція Польщі пропонує відкрити ці палаци й увіковічнити пам'ять нашого короля. До слова, ініціатором такого вшанування був Дмитро Павличко. Гадаю, після того, як полишив дипломатичну місію в Польщі, однак не відмовиться од подібної ідеї. У таких, власне, місцях потрібно створювати своєрідні середовища. Не просто, щоб там камінь якийсь стояв чи стела. Це стосується й наших теренів. Бо чим таких середовищ буде більше, тим сильніший вплив матимемо на формування культури наших людей. Тому що в такому плані людина не просто глядить на образ, вона бачить простір, потрапляє у певне середовище, досі незнане, а отже, інакше починає сприймати світ. Тому, переконаний, ми не все ще зробили для прийдешніх поколінь у сенсі формування духовності через сприйняття Франка, Шашкевича, Устияновича... Навіть на тому місці, де спалили хату, а інакше я це не сприймаю, маємо відновити її. І людина, котра має певну уяву,

фантазію, одразу собі відтворить атмосферу, перекине той умовний місток між минулим і сьогоденням.

— **Але ж ті мости палилися вже не раз — навмисно...**

— Прикро, бо справді для України більшовицькі часи були страшними. Нищили церкви без аналізу мистецької чи художньої вартості, палили замки. Галичину певною мірою не так пошматовали, бо вдалося зберегти тисячі експонатів. Скажімо, в тій же галереї мистецтв Сталінові не вдалося все знищити. Інша проблема — самі не шануємо те, що маємо. Багато пам'яток занепадає в наші часи. Їх засипають, бетонують, вивозять за кордон.

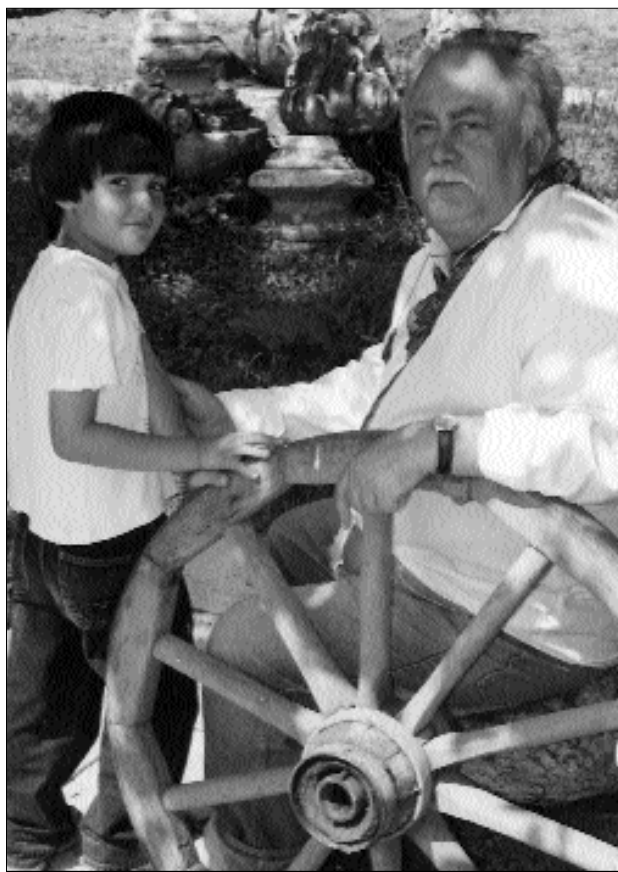
— **Ви очолювали обласне управління культури. Чи все вдалося зробити з того, про що мріялося? Це до того, що багато нарікаємо на сучасників.**

— На жаль, далеко не все. Шкодную, що не вдалося зреалізувати, перш за все, задум вшанування Іва-

Так, кожна з тих подій десь відбулася, кожна людина пройшла свій шлях. Але як вони мають значення для нинішньої України? Давай-те гуртувати людей довкола тих правдивих цінностей, що мали чи мають вплив саме на утвердження незалежної України. Щодо Щербицького, то взагалі це викликає великий протест і обурення, тому що це людина, котра, свідомо чи несвідомо, дуже багато робила проти України. Саме слово українське йому було чуже. Пригадую вже часи Горбачова. Як Щербицький — уже на схилі кар'єри — з особливим якимось обуренням сприймав нові віяння, пробудження української демократії. І як же цинічно, без коментарів, нам нині нав'язують відзначення його річниці “на загальнодержавному рівні”!

А відновлення “радянської” символіки в Харкові? Хіба депутати тамтешньої міської ради не читали Конституції?! А де Кабінет міністрів, де Президент, як гарант Основного закону?!

КІЛЬКА ЗАСТЕРЕЖЕНЬ РОМАНА ЛУБКІВСЬКОГО

СПІЛКУВАННЯ

— **Свого часу Львів теж мав схожі традиції. Були славні місця, де митці могли посидіти за кавукою чи чарчиною, поспілкуватися. Як Ви сприймаєте нинішні кав'ярні тенденції?**

— Та ж були і в Галичині такі традиції. Відомо, що Франко полюбляв пити знамениту віденську каву, мав свій столик, до якого підсиділи постійно чи однодумці, а чи поціновувачі, і ніколи не відмовлявся од бесіди. Або ж Олександр Олесь, який по двадцять годин просиджував у знаменитому “Ведмедині”. І не забував про пиво.

Прикро, що ті традиції були перервані війною і подальшою відбудовою. Атмосфера була такою, що про подібне творче вільне спілкування не можна було й мріяти. Лише десь у шістдесяті роки минулого століття поновилася і так звана традиція “водити козу”. Особливо полюбляли болгарське біле вино. Потім повернулася кавка. Спочатку “банякова”, у склянках, потім краца. Далі запанувала вона у тих химерних закладах, якщо пригадуєте: “Бурчак”, “Телевізор”, “Під Дашаком”, “Сільрада”, “Жіночі сльози”... Спілкування набувало певної клубної форми. Але ж була ще й кавка, так би мовити, суспільна. Наприклад, молоді митці дуже полюбляли потрапити на каву до Ірини Вільде, бо там було справжнє спілкування. А хіба інакше було в майстерні Якова Чайки? По-різному можна зараз його трактувати, але це була дуже непростя і своєрідна людина. З одного боку, творив “вождів” — з кепками і без кепок, з іншого — підтримував молодих малярів, був своєрідним пробивним

інструментом Спілки художників. А кавування в Емануїла Миська!

Або візьмемо унікальну творчу родину Безнісків. Вічно гнана, вічно потерпала, вічно без грошей. Але вони (Євген разом із, на жаль, уже покійною дружиною Теодозією Бриж) творили. І постійно прагнули творчого спілкування, завжди віддавали закуток у своїй малесенькій майстерні, аби пригостити того, хто завітав у гості.

Звичайно ж, під час таких кавувань піднімалися й найсерйозніші політичні питання. Якщо відверто не критичувалися, бодай починали розумітися по-інакшому.

Окремо — поговоримо коліс по письменницький клуб, який проіснував щось зо п'ять років, але залишив слід в історії. Прикро бувати на “фуршеттах”, де все зводиться до поїдання та випивання.

Після “третьої” взагалі ні з ким словом перемовитися.

— **Бідує митець...**

— На жаль, так. І все-таки творчий люд не обминає затишних куточків.

КАВА ДЛЯ ВАЦЛАВА ГАВЕЛА

— **Чи є у Львові улюблені вами місця, куди б із задоволенням повели своїх друзів з дальшого чи ближчого зарубіжжя?**

— Звичайно. Спершу я б повів гостей у “Світ кави”, хоча там є одна вада. Він переважаний великою кількістю людей, та й сноби вже його облюбували. Є ще мила серця “Галка”. Порівнюючи з серединою 90-х, відзначаю значні зрушення. Єдине, що дратує, це відсутність належної атмосфери. От збоку вулиці Стефаника є цікавий підвальчик “Під куполом”, де відтворена своєрідна атмосфера

на Виговського в тих місцях, які з ним пов'язані. Донині ми ще гідно не пошанували Богдана Хмельницького. Це не локальний патріотизм. Бо, попри те, що Галичина мала постійно свої прикмети прикордонного краю, вона ніколи не була окраїною ні культури, ні духовності. Вона історично-традиційно слугувала своєрідним дозором української ідеї. Так, ми мали завше особливо загострене почуття патріотизму, але ж до цього краю причетні були провідні носії ідеї державності. Хмельницький, Сагайдачний, Виговський, Франко, Шашкевич... То все постаті, котрі, повторюю, ще належним чином не пошановані.

“МИ ЖИВЕМО МИНУЛИМ”

— **Чи не здається Вам, що ми, маю на увазі певні прошарки суспільства, починаємо надто заглиблюватися на миналині?**

— То ще одна проблема. Ми живемо відсотків на сімдесят-вісімдесят минулим. Ми співаємо прекрасних пісень Івасюка та Білозорова, а хто творить нині? Те, що діється навколо, інакше як звуковим насильством не назвеш. Це абсолютно антинаціонально.

— **І як з тим боротися?**

— Боротьба тут зайва. Просто людям нашого покоління, молодшим, випала робота. Вона не патетична, а рутинна, буденна. І одночасно варто пам'ятати про ідеологію. Бо без національної ідеї жодна справа не має сенсу.

Я не уявляю, як можна святкувати річницю Перемиславської Ради, так званої “молодої гвардії” і ювілей Володимира Щербицького.

Бодай би хоч негзоду хтось висловив з такими речами, якщо закон про місцеве самоврядування дав харків'янам таку антиконституційну “нішу”. І ще одне вражає. Не чую реакції ні своїх колег з літературної ниви, ні з депутатського корпусу. Звичайний обиватель не просто сприймає те чи інше рішення зверхників. Він традиційно чекає реакції авторитетів, а митці саме з цієї когорти. Тому дуже хвилює мене тема “митець і час”... але то тема окремої розлогої бесіди...

— **А темою поезій?**

— Я взагалі не планую написання віршів. Мені інколи дивно зустрічати колегу, котрий “зачитує” своїми новими творами. Я навчений інакше працювати... Творчо добре почуваюся у Словачині, — коли відходиш од гамору й знаходиш затишок у якійсь винарні. Там дуже гарні винарні, в яких звучать улюблені пісні, дуже схожі до наших. Тішить спостерігати, як люди любляться. Не тільки як закохані, а як друзі. Обнімаються за плечі і заводить якусь “збойницьку” (бартарську) пісню. У нас це втрачено. Там можеш спокійно піднести троянду якійсь чарівній незнайомці, і ніхто не вимагатиме в тебе сатисфакції за образу. Існує атмосфера, котра надихає на творчість. Бо, попри те, що митець має бути наодинці зі словом, він не може одриватися від оточення. Для чого ми пишемо? Не задля “текстів”, як дехто вважає, бо сам текст — це є штука, але вона мертва, якщо пишеться, власне, заради себе. Потрібно усвідомити, що не лише зовнішні вимоги спонукають до написання, а здебільшого внутрішні потреби.

ТВОРЧИЙ ЛЮД ШУКАЄ

помешкання 30-х рр. XX ст. Звичайно, є свої акценти, бо то було помешкання польської письменниці. А чи не можемо відтворити щось подібне в помешканні українського митця? Тим часом стилістика більшості наших “кнайп” витримана у псевдостаровині, і ніхто не може затримати мене більше години. Починається галас, звучить “зековська” або “распутінська” попса.

Кілька років тому прибув уперше до Львова Вацлав Гавел. Забавалося попиту кави. Зупинилися в літньому ресторанчику на проспекті Свободи, що під міськими мурами. І уявіть собі: йому приносять каву в одноразовому пластиковому “стакані”. Ще один казус, пов'язаний з чеським Президентом. У Львові супроводжувати Гавела голова тодішньої облдержадміністрації Михайло Гладій доручив мені. На дипломатичній службі в Празі неодноразово ми зустрічалися з паном Президентом, багато говорили про долю України та про перспективи розвитку. Зокрема, я постійно зауважував, що Україна — то своєрідний європейський фонтан, який ще не затих. Він серйозно переймався нашими проблемами. Взагалі, вважаю, чи не єдиний політик у світі, котрий є правдивим нашим симпатиком. Отож, переходимо проспект Свободи. Зупинилися біля пам'ятника Шевченкові. Вацлав Гавел висловив бажання покласти квіти до підніжжя Кобзаря. Але цього протоколом чомусь не передбачили. Виручив радіожурналіст Казимир Плаксюк. За якихось дві хвилини він, на моє прохання, достав-таки букет. І Гавел залишився задоволеним.

Тому, вважаю, що саме через аромат львівської кави, львівського пива, мандрівки нашим містом (автомобілем він відмовився скористатися) ота симпатія до України ще глибше закорінилася.

Ми якимось з вами перейшли з однієї теми до іншої...

— **Чому ж? За великим рахунком, кожним словом намагаємося сягнути людської сутності, пізнати характер, що формує митця.**

— Тоді варто додати таке. Якщо ми говоримо про діалог митця з суспільством, то повинні будувати його не банально, а творчо. І обов'язково керуватися — любов'ю до людини, прихильністю. За що й вип'ємо по гальбі пива!

Тим часом за іншим кінцем столу під яблуном вже попоралася пані Наталя — дружина Романа Лубківського. Нас чекали якісь особливі домашні делікатеси. Правда, спочатку господиня бідалася, що не все вдалося. Але реальність перевершила сподівання. Обід видався славним.

А під хатою присів на колоду внук Северин. Він уже набавився з чотирилами “співмешканцями” — песиком Арчібальдом і котиком Стефиком. Сперся в задумі на старе колесо від веза. Крутиться колесо життя. І на згадку про цю не повторну мить ми вирішили сфотографувати двох Лубківських...

ОБЕРЕГИ

Моє захоплення прислів'ями та приказками почалося, коли я ще навчалася в старших класах школи. Знайшовши якось на батьковому письмовому столі книжку "Крылатые латинские изречения", була вражена лаконізмом та місткістю латинських висловів. Вивчивши з десятка мовних перлин Стародавнього Риму, любила похизуватися ними перед друзями, іноді перекинувши переклад прислів'я так, як було мені зручно для дискусії (адже все одне мало хто міг мене виправити!). Особливо полюбився мені вираз **"Bis dat, qui cito dat"**, що означає: "Вдвічі дає той, хто дає швидко".

Пам'ятаю, вже коли стала старшою, якщо хотіла комусь підняти настрій та підбадьорити, приказувала бабусині: **"Гарні зуби, що кисіль їдять"**. А коли почала працювати стандартизатором в Інституті газу НАН України, мені полюбилися японські стандарти ІСО серії 9 000. Оце так японці! Для того, щоб показати якість товару, вони перевіряють усі стадії його виробництва, починаючи з проектування (чи має конструктор, який проектує виріб, мотивацію до сумлінної праці, тобто, гарну зарплату, чи зручне його робоче місце, чи забезпечений він нормативно-конструкторською документацією та олівцями тощо) і закінчуючи вхідним контролем якості матеріалів та виробовуваннями. Тут і спало на думку наше українське: **"Видно пана по халлях"**, яке, на мою думку, описувало одним реченням усі оті стадії перевірки якості.

Поступово ввійшли в наше життя вирази "кодкування", "екстрасенс", "біополе" та інші, тоді й згадався бабусин вислів: **"Здоровенька зноси та на краще зароби!"**. Ось вам і кодкування речі та людини на здоров'я, покращання добробуту та взагалі на прогрес.

Давно пішла з життя моя бабуся, і вирішили ми з мамою якось зібрати бабусині прислів'я. Взяли аркуш паперу та поступово й записали те, що змогли пригадати. І назбиралося тих бабусиних висловів десь аж близько 50, це вже була колекція!

Кілька слів про мою світлої пам'яті бабусю, Софію Микитівну Панасюк. Народилася вона 1898 р. у містечку Літин Вінницької області у вели-

кій родині. Батько бабусі був відомим на всю округу бондарем, а матуся працювала коло землі і народила та виростила 13 душ дітей, з яких 12 були хлопцями, а дівчинка тільки одна, молодшенька, моя бабуся. У родині говорили українською, хоча знала прабабуся і польську та єврейську (їдиш) мови. Цікаво, що по-російськи прабабця не знала, отже, й серед бабусиних приказок немає жодної російської.

Бабуся Соня була дуже лагідна жінка, допомагала, кому могла (розповідала, як у їхньому погребі переховувалися єврейські родини під час погромів). Прислів'я бабусі носили не декларативний, а скоріше споглядальний та філософський

БАБУСИНІ ПРИСЛІВ'Я

характер: **"Який їхав, таку здивав"**, **"Гарна дівка, як засватана"**). Були серед скарбів бабусі польські прислів'я **"Зярно до зярна, бензі млярно"** та **"За єдним присьядом"**, зустрічалися і єврейські слівця.

Так і вийшло якось непомітно, що, завдяки бабусиній спадщині, я почала збирати прислів'я, прислухатися до них, запам'ятовувати, аналізувати та розгадувати. По прислів'ях, що вживаються в родині, можна дізнатися, де жили люди, які вони роду, їхні моральні настанови, з чого вони кепкували, що бажали друзям, як ставилися до самих себе та до світу.

Слід зазначити, що прислів'я дуже вибагливі, їх не вивчиш по книзі, вони запам'ятовуються разом із ситуацією, коли їх вживають. От казала моя бабуся, коли приходив хтось, кого перед тим згадали у розмові: **"Про вовка помовка, а він уже в хаті!"** Так і я повторюю те саме в подібній ситуації. Дуже симпатичними для мене через захоплення прислів'ями стали американські президенти, адже в кожному своєму виступі перед українським народом вони неодмінно вживали 2—3 наших прислів'я або літературних афоризми.

Ну, а колекціонери — то народ завзятий, їм весь час мало, прагнуть відшукати ще щось! Де було знайти мені нових прислів'їв, таких, що в книжці немає? Питала вчителів,

навіть директорці однієї з київських шкіл пропонувала провести конкурс прислів'їв... Не почули. Тоді, згадавши чудовий вислів **"Свій до свого по своє"**, — звернулася до школи, яку створив для дітей у селі Кручик Василь Назарович Каразін, мій прапрапрадід. Школі тій виповнюється нині 196 років, і вона жодного року не закривалася.

Директорка школи, Тетяна Миколаївна Костира, яка любить свою працю не на словах, з радістю погодилася провести конкурс дитячих робіт, який і присвятили 195-й річниці школи.

За два місяці ми одержали пакунок з десятками роботами. Яка це була радість! Діти оформили свої

роботи власними малюнками й аплікаціями. І чого там тільки не було! Прислів'їв самих було 189, з яких 160 таких, що не повторювалися. Найменша учасниця, Олена Тарасенко, навчається в 3 класі.

У роботах, поданих на конкурс, діти описали свої родини, намалювали родини. Олена Тарасенко намалювала свій родовід до 5 коліна, вказавши прізвища, імена та по батькові всіх родичів. Вона також надіслала нам прикмети календарного року селянина, які вона почула від тата. Сергій Чайка розповів про те, як його бабуся вміло розповідала казки.

Ірина Тарасенко надіслала фото найстарішої в селі хати, у якій жили ще її прапрадідуся із сім'єю, розповіла про те, як готувала борщ її бабуся Василина (такий, що "мало хто вміє так готувати"). Розповіла Ірочка також про свою бабусю Любов Опанасівну, яку "до себе не підпускала корова, а поросята боялися", і котра лікувала нежить, підпалюючи у коту хутро на хвості та вдихаючи запах смалятини.

Завдяки конкурсіві моя колекція збагатилася чудовими приказками, вони стали моїми рідними. Ці шедеври тепер вживає вся наша родина. Уранці ми їмо кашу, про яку говоримо: **"Вівсяна каша хвалилася, що з маслом народилася"** (надіслала О. Тарасенко).

Приказка **"Як прийде туга — пізнаєш друга"**,

що її надіслала Наталя Саєнко, згадалася мені в тяжку хвилину і допомогла вистояти, не втратити гідності, адже якщо в скрутний час не підтримав той, на кого сподівалася, значить, це не друг і марно на нього навіть ображатися та витратити час. Зате той, хто допоміг — того тобі Господь послав з великої милості як справжнього друга. Відповідали моїй ситуації також такі вислови: **"Близький сусід краще від далекого брата"** (Н. Саєнко), **"По дочці і зять милий, а по невістці і син чужий"** (Н. Саєнко), **"Чия хата не горить, того серце не болить"** (М. Засядько).

Багато прислів'їв було про роботу: **"Без труда нема плода"**, **"Тяжко тому жити, хто не хоче робити"** (Т. Черненко), **"Діло майстра величає"**, **"Бджола мала, а й та працює"** (С. Чайка). **"Відстанеш годиною, не доженеш родиною"**, **"Вчорашнього дня стома кіними не доженеш"**, **"Хвалилася кобила, що вози горшків побила"** (І. Тарасенко), **"Така робота — ні в тин, ні в ворота"** (А. Роговий), **"Тяжко тому жити, хто не хоче робити"**, **"Щира праця гори верне"** (О. Тарасенко), **"Ледачому будь — кури загребуть"** (А. Роговий).

А от як сказано про маму: **"Мами не купиш, не заслужиш"** (О. Тарасенко), **"Нема такого краму, щоб купити маму"** (А. Роговий).

Цікаве спостереження за внутрішнім станом людини надіслала Тетяна Степаненко: **"Дурному весело й самому"**.

А це для несміливих, таких, що вагаються: **"Кинь правду в калюжу — вона чиста буде!"**, **"Робиш добро — не кайся, робиш зло — зла й сподівайся!"** (Т. Степаненко), **"Боязливому по вулу, а сміливому по коліна"** (С. Чайка). Ось прислів'я, пов'язані з віниками та мітлами, їх навела у своїй роботі Олена Тарасенко: **"Меле язиком, як стара баба помелом"** та **"Язиком плести — не хату мести"**.

Різні люди описані в прислів'ях, іноді такі неспоживчі, що **"Ні рак, ні жаба"**, а іноді навпаки, схожі, **"Як свиня на їжака, тільки шерсть не така"** (М. Засядько).

А тепер, користуючись нагодою, хочу через газету звернутися до кручанських дітей: "Дорогі учасники конкурсу! Дякую вам і вашим родинам за чудові прислів'я, які ви зібрали і, сподіваюся, збережете й передасте своїм дітям. Надіюся, що ці влучні вислови з дитинства прикрасять ваше життя та стануть вам справжніми оберегами. А можливо, хтось із вас теж стане збирати прислів'я, тоді удачі вам, колеги! Ваші роботи я передаю в шкільний музей В. Н. Каразіна. Нехай вони стануть початком у відродженні культури нашої мови і добрих взаємин між людьми."

ХАРАКТЕР

САМОРОДОК ІЗ ХУТОРА ГРАБІВ

Хутір Грабів губиться в полтавських степах, мов намистина. Отак їдете дорогою на Савинці, а по обидва боки виринають біленькі хати. Всього їх, обжитих, десятків зо два, а ще, мабуть, стільки ж кинутих... Немає тут ні школи, ні магазину, ні ФАПу. Рано вдосвіта тихо-тихо, тільки чути, як десь скрипне колодязь чи забряжчить цепом собака. Чи на пустому дворі застогне, помираючи, яблуня.

Коли комусь із навколишніх сіл трапляється бувати на хуторі — корову купувати чи на храм, то обов'язково в розмові перепитають:

— А це отой хутір, що там Кіяниця живе?

І хтось підтвердить:

— Так, саме той хутір.

Василь Порфирович народився на хуторі сорок третього року. Того ж року забрали на фронт його батька, який загинув смертю хоробрих. Мати-вдова ростила сина в бідності, з чотирнадцяти років мусив хлопець піти в колгосп пасти вівці. Після армії закінчив курси трактористів у радгоспі імені Куйбишева — ото й усі університети. Все життя працював механізатором у місцевому господарстві.

Кіяниця був славним механізатором. Про його трудові успіхи писала Оржицька районна газета і обласна, полтавська. І не тільки тому, що цей чоловік дуже працелюбний, а тому, що часто виручав колгосп технічною творчістю. Якось у гарячу живну пору комбайнам довелося простоювати, бо не вистачало вантажівок. Він у своєму СК-4 знайшов місце для ще одного бункера. А "ДОНОМ" намолочував понад дві тисячі тонн зерна за жнива.

Злет технічної творчості Василя Порфировича припадає на сімдесяті-вісімдесяті роки, коли не так складно було придбати дорогі запчастини. Наприклад, для полювання в сніжну зимову пору він сконструював аеросани. Штуkenція проста — три ліжі, пусковий двигун від трактора. Став собі і як урізав по полю — тільки вітер над шапкою свистить. До ста кілометрів за годину може розвивати швидкість.

Потім був МАКС-246, тобто мікроавтомобіль саморобної конструкції. Після нього — шестиосний тракторець, який саджає картоплю, пиляє дрова, боронусе, коткує, звозить додому врожай.

Остання робота майстра — домашня електростанція: вітряк, генератор, який заряджає акумулятори, і, зрештою, напруга 24 вольти. Коли вимикали електроенергію, сім'я без світла не сиділа.

Один з винаходів — простенька і потрібна в господарстві річ — сівалка для буряка. Іде чоловік, котить возик з одним коліщам, з кошика випадають зернятка, пунктирно, на потрібній відстані. До речі, сівалка сподобалася односельцям і дехто вже запровадив її в себе.

У конструюванні Василю Порфировичу допомагав власний талант, досвід. Досягає успіху шляхом помилки і відкриттів. Одну річ міг конструювати кілька місяців чи кілька років. Займався цим у зимове застіння, коли техніка стоїть на приколі, коли накошене й висушене сіно, зібрано врожай з городу.

Директор СТОВ "Савинці" Михайло Савлунський так сказав про Василя Порфировича Кіяницю:

— Якби він зараз працював у нас, то помилки техніки великих клопотів не завдавали б.

Чому так сказав? Бо Василь Порфирович нині на заслуженому відпочинку. Проте часто виручає хуторян то технікою, то ремонтом телерадіоапаратури.

Д.П.

ІМ'Я

Ця жінка талановита, енергійна, добра. А їй 91 рік. І вона постійно в дорозі. Сьогодні виставка в Полтаві, незабаром в Краснограді, потім у Харкові. Її знають у різних куточках України, адже роботи Віри Сергіївни Роїк унікальні. Вона сама творить орнаменти, сама кладе на полотно, знає тридцять технік вишивання.

Народилася в Лубнах. Тут, у пору далекої юності, коли треба було заробити на шматок хліба, почала вишивати. Чоловік-фрон-

ВИШИВКИ, ЩО ВСМІХАЮТЬСЯ

товик помер, живе вона в Сімферополі, а мандрує з сином Вадимом Михайловичем, який за фахом інженер-будівельник. Народився він 1938 року.

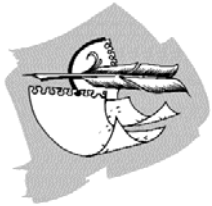
Віра Сергіївна радує земляків-лубенців своїми виставками. Вона любить Полтавщину, от і нещодавно побувала в Лубнах на святі міста. Свої роботи не продає, а переважно дарує музеям. Є вони й за кордоном, зокрема в Торонто.

Нещодавно повернулася з Туреччини, скільки нових вражень і пам'ятних зустрічей залишилося в душі!

Вишиває жінка переважно лівою рукою, бо у війну була контужена фашистською бомбою. До свого 90-річчя створила дев'ять нових робіт. Мовою ниток, що степляться гладдю, хрестиками, мережкою, бабуся Віра розповіла там про своє життя.

Виставка "Український рушничок" мандрує від міста до міста. Мандрує зі світлом, добром і любов'ю. Ось панно "Свято врожаю" — здається, дуже просте, є тут соняшники, колоски, люди. Але чому ж вишивка наче всміхається? Чи не в цьому таємниця її таланту?..

Любов ПОНОМАРЕНКО, Полтавська обл.

Далекого 1961 року відомим тепер українським поетом Василем Симоненком було написано кількадесят віршованих творів, що стали класичною нашою спадщиною в царині красного письменства. Це, зокрема, такі, як "Чую, земле, твоє дихання", "Прощання Федора Кравчука, колгоспного конюха, з рідною хатою", "Варвари", "Прокляття", "Береги в снігу занімілі", "Дотліває холод мій у ватрі", "Моралісти нас довго вчили", цикл творів "Тиша і грім", низка епітафій "Мандрівка по цвинтарю", поема "Червоні конвалії", поема для дітей "Цар Плаксіс та Лоскотон", також чимало ліричних шедеврів про кохання, та де-що інше.

У грудні 1961 він написав кілька творів і серед них 14-го "Скільки в тебе очей..." і 26-го "Україно, п'ю твої зіниці".

Щодо цього останнього вірша, то у, можна сказати, поважному київському видавництві "Наукова думка" у книжці "Ти знаєш, що ти — людина" (упорядник В. А. Гончаренко, наклад 10 тисяч примірників), що вийшла нинішнього року, на сторінці 97 стоїть дата під цим віршем 26.12.1961, а на сторінці 138 під тим-таки твором, лише з назвою "Задивляюся у твої зіниці", дата — 1962. Книжка, очевидно, мала вийти найповніша — це помітно неозброєним оком з перших сторінок, а вийшла лише з претензіями на найповніше видання творів. Немає в ній ні прози, ні публіцистики, ні критичних заміток, ні листів, ні, тим паче, щоденника. Та й примітки, хай вибачать видавці, примітивні.

Можливо, це просто недогляд чи неувважність видавців, хоча для деяких читачів, мабуть, це не має суттєвого значення, для більшості це байдуже, але на істориків літератури подібне просто справляє прикре враження. Особливо, якщо йдеться про життя поета і його творчість. Адже нині вже написані та оприлюднені на шпальтах часописів спогади знайомих, колег, очевидців про те, що Василя Симоненка було в Черкасах жорстоко побито й це стало, ймовірно, причиною його ранньої смерті у 28-літньому віці у грудні 1963 року. Подейкують, за злочинною змовою тодішніх місцевих владців, а може, була і вказівка з центру. А хто ж про це скаже...? Лише тогочасні свідки... Вони ж не вороги собі...

Підтвердження цьому — самі поетові твори, рядки з поезій того часу, уривки зі спогадів, поетових листів і щоденникових записів.

Згадаймо хоча б отакі віршовані рядки із "Монолог маленького привида" ("Кипатий барометр"): "Моє життя потрошене, мов жито, Ціпами божевілля і злоби", "І кров моя червоно цебеніла У банку із рожевої руки", "І чорна ніч звелась в очах у мене", "Моїм убивцям у голодні вени Влили мою дитинно-чисту кров", "Розтоптаний жорстокістю нікчем". Це помста правдоборцєві за його відстоювання українських інтересів, а на той час за подібне "нагороджували" тортюрами і знущанням, в'язницями і засланням.

Автор закликає в образі малого привида до боротьби з катами. Це не просто кати, а одвічний і підступний ворог, це "відгодована злість, і хитрість, і закута в броню брехня", це вузьколюб і куцоногі, які правлять світом. Хоч, як пише поет, у нього немає

«ОДІЙДІТЕ, НЕДРУГИ ЛУКАВІ... ДРУЗІ, ЗАЧЕКАЙТЕ НА ПУТІ»

страху за плечима, він з докором дивиться на світ і закликає спопеляти байдужі серця, а сліпоту й холопство проклясти. І хоча авторова печаль не має межі, він закликає нас "у відчаї не гнутися, А вибухати, як нові сонця!"

І він вибухає, бореться словом правди і свого синівського обов'язку перед Україною, перед рідною матір'ю. Якими б не були матері, які нас породили, ми їх не вибираємо, ми лише завдячуємо їм своєю появою на світ. Інша річ, які ми вдячні сини і дочки. І рідній землі також.

*Можна вибрать друга і по
духу брата,
Та не можна рідну матір
вибирати.*

Бо то вже буде чужа мати, як і чужа, не рідна Батьківщина. Це не вибирається. Це дано вищим смислом Природи. І від неї нікуди не дінешся. Хіба, відцуравшись рідної матері чи Батьківщини, станеш злочинцем, бандюгою. Прикладів більше, ніж удосталь.

Всі ці роздуми пов'язані у Василя Симоненка з майбутнім: "Щоб квітував на диво всього світу Козацький геніальний родовід!" Хоч:

*Ми винуваті, що міліють рі-
ки
І лисинами світять береги.
Що десь духовні лупляться
калі-*

*ки
І виростають ваші вороги.
Тут на думку спливають ряд-
ки великого поета Олександра
Олеса, написані ним у 1909 році:
Ми останні вже весла лама-
ли
І далекі були береги...*

*А над нами мушкети блищали,
І сміялися з нас вороги.*

Протягом століть та і в нинішні, здавалось би, вільніші часи щодо висловлення власних свободлюбивих думок, над Українським (в Основному Законі з великої літери — прим. М. В.) народом не просто сміялися, а його нищили фізично й духовно будь-якими засобами. Війни і голодомори, терори і переслідування, звичайнісінькі вбивства і постійні здирства, винищення і вигнання тощо — все це та багато іншого застосовувалося і випробовувалося на нас, українцях. Здається, у світі немає такого іншого народу, як наш, котрий витерпів стільки страждань і мук, горя і лиха.

*Уже народ — одна суцільна
рана,*

*Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсувана петля.*

("Пророцтво 17-го року")

Та завжди є застереження, все стверджується через "але":

*Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили...*

Згадуються мені часи закриття літературної студії, точніше, обласного літературного об'єднання імені Василя Симоненка в Черкасах 1972 року.

Для нас, молодих тоді літстудійців, хоча й не всіх — це добре відомо, його ім'я було мало не святом. Літстудійці збиралися на другому поверсі бібліотеки в редакції газети "Молодь Черкащини". Там висів праворуч на стіні портрет поета в рушнику, були книжки, лежали підшивки різноманітних газет. Ми читали кла-

сичні, модернові й свої твори, обговорювали їх у міру свого розуміння й освіти, читали власноруч підготовлені лекції з історії рідного краю, країни, розбирали, аналізували літературні течії, їхні школи чи то в Україні, чи в світі, намагаючись застосовувати тодішні критичні праці зі світової й вітчизняної філософії, філології, літературознавства тощо. Це була, принаймні для мене особисто, велика школа не лише літературознавства, історії чи філософії, а й школа життя...

Пересвідчився: багато добрих, освічених, щирих і працьовитих людей живе і творить як у цьому наддніпрянському місті, так і по всій Україні. Розумні й гарні бібліотекарки, дотепні художники, з широким світоглядом архітектори, веселуні-журналісти, тодішні початківці й "почарківці" поети, прості звичайнісінькі люди давали читати заборонені на той час рукописи, книжки, окремі вірші й щоденникові записи Василя Симоненка, різноманітні народознавчі, літературознавчі, філософські, історичні праці. Хто підтримував морально, порадою, втишенням заспокійливим словом... Усім нині і завжди буду я вдячний...

І от навесні, в одну з літературних п'ятниць нас просто не допустили в приміщення черкаської "молодіжки". Спочатку говорили, що, буцімто, десь немає

тися, одурені, можливо, прозріють, і "одійде в морок підле і лукаве", "пощезнуть всі перевертні й прибуду і орди завойовників-заброд". Хочеться дуже вірити в це пророцтво великого поета.

Пригадуються його вірші й думки про "цвинтар розстріляних ілюзій", "мільярди вір заритих у чорнозем", "міста-ренегати", поетових колег, ровесників, нині відомих людей у політиці і в літературі.

У щоденнику за місяць до відходу у вічність пише, що в Черкасах він став ще самотнішим, що ті, на кого він сподівався, "виявився звичайнісіньким флюгером", стали користюльцями... А скільки їх ("Нікчемна, продажна челядь, Банда кривляк для втіх..."), лакуз і холуїв ще тепер, разом із шовіністами, намагаються донизити наш народ і Україну?!

*Вони прийшли не тільки за
добром,
Прийшли забрати ім'я твоє,
мову.*

*Пустити твого сина
байстрюком.
З гнобителем не житимеш
у згоді:*

*Йому "панять", тобі тягну-
ти*

віз.

("Курдському братові")

Василь Симоненко не зламався. Він дивився прямо правді в очі. І боровся до загибелі. І запівав це нам, якщо для нас нині суцільно він щось та означає.

*Не заколисуй ненависті силу,
Тоді привітність візьмеш за
девіз,*

*Як упаде в роззявлену моги-
лу*

*Останній на планеті
шовініст.*

Для нього, в його думках і творчості понад усе була Україна. Він щогодини, щомиті бився з чортами ("Ходить їх до біса на землі"). Задля України він жив. Окрім неї для нього не існувало авторитетів, нікого, особливо ж держав-монстрів:

*Хай мовчать Америки й Ро-
сії,*

Коли я з тобою говорю.

Мається на увазі США, що на захоплених землях знищеного тубільного населення ("Жиріє з крові змучених народів") сьогодні, під приводом пошуку терористів, бомбить вже іншу державу, при цьому там руйнується все, гинуть невинні люди. І Московщина. Історія завоювань нею інших земель і народів відома. Хоч є в нього і такі студентські вірші як "Завжди ми, Росіє, з тобою", але є й "Брама", де "Сотні літ наруга і тортури Мертвих повертають у гробах...", а сторожа (вже не при мечях) Нову жертву кидє під мури З тряпкою брудною на очах, є й твір "47-й рік" про голод, "Українська мелодія".

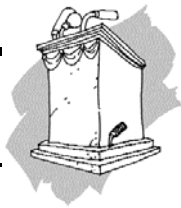
Ось тому пише він у поезії "Де зараз ви, кати мого народу?", щоб "кати осатанілі" не забували ніде, що:

*Народ мій є! В його гарячих
ж и -*

лах

Козацька кров пульсує і гуде!

Будучи літературним консультантом, редактором видавництва "Молодь", працюючи над виданням книжки Василя Симоненка "Лебеді материнства", цю строфу, що починається словами "Ради тебе перли в душу сію, Ра-
ди тебе мислю і творю" не вдало-

«ОКЕАН МРІЙ» ДЛЯ МОЛОДИХ І КМІТЛИВИХ

На фото — одна з найпопулярніших співачок. Впізнаєте?..

Вихід № 6–7 музичної газети «Океан мрій», присвячений прихильникам української естради, став щасливим для групи «Таліта Кум» та її солістки Юлії Міщенко, яка вважає, що «людина не може жити без мрій...» Саме в цьому номері видання в інтерв'ю із зіркою можна де-

тально дізнатися про всі подробиці життя-буття однієї з, на сьогодні, культових українських груп, яку мали нагоду зустріти і розпитати журналістки Олена Багрянцева, Марта Макушенко та Тетяна Чиж. А в наступних номерах обіцяють надрукувати роздуми Юлії Міщенко про ук-

раїнський і світовий фемінізм та наш національний комплекс меншовартості. Отже, «Океан мрій» інтригує і стимулює до подальшої уваги свого потенційного читача. А стимул уже закладено у попередніх випусках газети, бо такі ж вона є і цікавою, і професійною, думаю, що серед молоді — і популярною.

Звичайно, серед молодих, що люблять українську естраду, знають та цікавляться музичним життям у всіх аспектах і проявах та захоплюються музикою взагалі. Є в номері інформація всіх жанрів — інтерв'ю (як правило, ексклюзивні), аналітичні статті чи розвідки («Готика або темна музика України») на теми ексклюзивні, тобто досі не порушені в українських мас-медіа, інформаційні і навіть філософські повідомлення та роздуми, професійні рекламні-іміджеві статті, що навіюють смак бажання побувати чи не бути у тих чи інших розважальних закладах. «Сторінка фана» сімома порадами виховує фанатів, окультує це реально існуюче і, як правило, розхристане середовище. Побувавши у «Куточку розваг» (остання сторінка видання), я трохи засмутилася, бо на добру половину цікавих музичних запитань для кмітливих та ерудованих відповіді, чесно кажучи, не знаю. Але поліпшив мій настрій карикатурний шарж та фото у підрубриці «пофантазуй» із філософським підтекстом, який може зрозуміти лише той, хто професійно працює у нашому шоу-бізнесі: «Який там біс? Давай піар!»

І завершу я свій екскурс у

світ «Океану мрій» словами класика, які стали мені відомими завдяки саме цій молодіжній газеті: в житті, як правило, більше інших досягає успіху той, хто володіє повнішою інформацією, — сказав чи написав Б. Дізраелі.

Думаю, що журналісти та

НОВЕ ВИДАННЯ

видавці газети «Океан мрій» мають усі шанси досягти значних успіхів у своїй справі.

Музичний оглядач

Леся САМІЙЛЕНКО

Куди поділась Катя Чілі?

Він не вважає себе кимось на кшталт дволикого Януса, навпаки — впевнений, що це цілком природно: готуватися прийняти духовне звання і грати рок на бас-гітарі. Перше — вдень, під час занять у Вищому духовно-катехитичному училищі, друге — у вільний від навчання час. Майбутнього дяка і рокера по життю звати Михайло Гур'єв, він живе у провінційному містечку Чортків Тернопільської області.

РОК-ЗІРКА РАЙОННОГО РОЗЛИВУ

Райцентр теж може бути центром рок-культури. Місцева тусовка не розмінюється на різні одноденні течії, як-от джангл чи індастріалз, надаючи перевагу класиці — старий-добрий хард і рок-ен-роп. Плюс певні вкраплення неповторного західноукраїнського фольку. Решта все, як у людей: свого часу рокери билися з «клятими реперами», бритоголовими та іншими невідомими елементами, які гамселять музикантів просто так — щоб довге волосся не носили. Групі з'ясування стосунків, які зазвичай закінчувалися кількома розбитими носами, зубами на асфальті, на щастя, вже кілька років не практикуються. Мабуть, представники молодіжних культур стали цивілізованішими.

А в ті часи, коли Мишко Гур'єв, він же Міхал, він же Дяк, збирав свій гурт «Фата-Моргана» — років п'ять тому — по-іншому було. «Патлатих», себто рокерів, навіть міліціонери вважали за потрібне образити — бо надто вже ці хлопці відрізнялися од традиційно причесаної публіки.

Приблизно у ті самі часи вчорашній петеушник став першокурсником духовно-катехитичного училища. Колеги по «Фата-Моргані» разом із фанатами, що на той час уже з'явилися, нічого не могли второпати — чому це Міхал в дяки подався? І тільки втаємничені знали, що «в Гур'єва це серйозно». Бодай тому, що підлітком був помічником священика в місцевому римо-католицькому костелі, далі — солістом його хору. У храмі свої довгі чорні кучері Міхал зачісував у

скромний хвіст — становище зобов'язувало.

Після репетицій хору починалися рокерські — хлопці старанно молотили по ударних на радість собі і сусідам. Ті не цінували свого щастя і періодично нарікали, що надто голосно, мовляв. Ніби рок тихим буває... На останнє кишенькове «бабло» — гроші (сленг) — **ред.**, — що залишилося від купівлі уживаних інструментів, Міхал з друзями орендували приміщення на околиці міста — спеціально для музикування.

Далі був успіх у межах району — «Фата-Моргана» перемагала на місцевих фестивалях, давала сольники на одному з найгоноровіших майданчиків Чорткова — в клубі залізничників, гастролювала по району. Цілком серйозний гастрольний тур — хлопці клеїли афіші, публіка — від 10 до 50 — платила гро-

ші за квитки, дарувала музикантам квіти і кричала «біс!». Особливо вдячним був сільський слухач — після концерту артистам навіть приносили макітри з варениками. Що дало привід одному місцевому виданню написати: «Фаті-Моргані» платять гонорар харчами». Хлопці тоді на пресу образилися: ми ж цілком серйозно працюємо.

ПОШЛИ РОКЕРА БОГУ МОЛИТИСЯ...

Але це ще не привід, аби взагалі відмовлятися од спілкування з журналістом. Доказом чого є ця розмова з рокером-дяком.

— **Мишко, викладачі в училищі знають про твоє захоплення роком?**

— Декотрі знають, декотрі — ні. У будь-якому випадку одне другому не заважає.

— **Нічого собі не заважає — пам'ятаю, хтось з вищого духовенства якось назвав рок «сатанинською музикою».**

— Цікаво, чи чув він про християнський рок? На Заході у цьому жанрі створено цілу індустрію, а в нас про комерційний успіх такого напрямку говорити не доводиться. Та й взагалі про те, що рок дає прибуток. Ми більше для душі граємо.

— **Зараз почнеться лірика.**

— Не почнеться, уся лірика — на сцені, багатьом, до речі, подобається.

— **Надто дівчатам, яким присвячено пісню «Моя ти сіра та мінлива».**

— Не дівчатам, а одній дівчині, Олені, з якою ми вінчалися минулого року і тепер чекаємо першої дитини.

— **Сім'ю на гонорари від концертів утримуєш?**

— З музикою довелося тимчасово «зав'яза-

ти» — сама розумієш, що таке маленька дитина і чекання на неї. А родину прогудувати можу не за рахунок мистецтва, займаюся приватним підприємництвом.

— **Усе ж таки — що приводить релігійну людину у рок-музику?**

— Мабуть, інакше було неможливо — це й привело. Взагалі-то, жажливий стереотип, що рок і віра в Бога — взаємовиключні поняття. Чомусь ні в кого не викликає подив віруючий художник чи скульптор, а рокерам, виходить, не можна? Я виховувався у сім'ї, яка щонеділі відвідувала службу Божу — бо такі традиції і потреба. Музикою захоплювався з дитинства — спочатку до музичної школи ходив, екстерном перестрибнув з першого класу до третього, потім, щоправда, школу покинув. Дуже заповажав групу «Кіно» і Джиммі Хендрікса. Років у 16 мені купили справжню гітару, професійну. Тоді все й почалося — ми з друзями грали по весіллях і ресторанах. Між іншим, непогана професійна

ПЕРСОНАЛІЇ

школа.

— **Як ти потрапив до духовно-катехитичного училища?**

— У середній школі я відверто нудьгував. Як і в ПТУ потім — віддали мене вчитися на кухаря, аби вчився. Професія потрібна, та не моя. Я співати і грати люблю. В училищі це теж люблять, до того ж голос там ставлять — дай Боже. На сцені це теж придалося.

Звісно, можна надутися власним снобізмом і зневажливо говорити — мовляв, який там у вас рок у місті з 40 000 населення — суцільна самодіяльність. То й на здоров'я. Але за «фата-морганістів» можу поручитися — ці люди знають, що таке професійна музика. Ми навіть альбом записали — в домашніх умовах, але ж треба з чогось починати. Так, інструменти у нас не «ямахівські» і навіть не «роландовські», але достатньо якісні. І звук пристойний — струни для моєї бас-гітари мені аж з Нью-Йорка на замовлення привозили.

— **Переконав. Що будеш далі робити — все життя розвиватися між рокерською тусовкою і служінням Богу?**

— Що буде далі, тільки Бог і знає. А служити йому можна і на рок-майданчику — чому б і ні? У наших композиціях, хоч і важкуватих, немає нічого, що ображало б християнську мораль.

Утаємничені кажуть, що Міхал має заповітну мрію — зіграти сольний концерт на руїнах середньовічного замку в Чорткові. І щоб навколо було темно, освітлення — тільки факели, а публіки — бодай кілька сотень. Чомусь здається, що ця мрія колись та збудеться — Бог допомагає романтикам.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

● **P.S.** Недавно Михайло Гур'єв став батьком сина Валентина. Вітаємо!

ЧЕРПАЙМО З НЕЗГЛИБИМИХ ДЖЕРЕЛ МУДРОСТІ

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

Кандидат філологічних наук Оксана СЛІПУШКО — автор таких книг, як “Новий тлумачний словник української мови” у 4-х т. (К., 1998–2001, у співавторстві з Василем Яременком), “Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові” (К., 1999, 2000) “Українська мова й етапи кар’єри ділової людини” (К., 1999), “Політичний і фінансово-економічний словник” (К., 2000), “Віктор Ющенко: банкір і політик” (К., 2000), “Подвижник української ідеї: життєвий шлях і наукова ідеологія професора Василя Яременка” (К., 2001), “Давньоукраїнський бестіарій (звірслов)” (К., 2001), “Артем Берман: з безодні відчаю до небес надії” (К., 2002). Вона також науковий секре-

тар і упорядник 1-го та 5-го томів першого в Україні видання документів тисячолітньої історії держави — “Тисяча років української суспільно-політичної думки” у 9 томах, 14 книгах (науковий редактор — Тарас Гунчак).

Одне з найбільших наукових зацікавлень нашого автора — література Київської Русі. Сьогодні вона працює над низкою синтезованих видань, присвячених літературі Київської Русі — “Софія київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X — XIII століття)”. Про перше з них редакція “СП” і попрохала розповісти.

Нині точиться багато розмов і дискусій про те, що є актуальним для української культури на початку XXI століття, як віднайти у ній той чинник, що здатний розбудити у душах людей почуття патріотизму, змусити їх відчувати себе єдиною нацією, здатною будувати сильну державу. Від давніх часів популярною є теза, що потрібен вибух народної волі для забезпечення державного майбуття. Що ж може спричинити такий вибух в Україні у наш складний час, коли люди стомилися від політичних обіцянок та економічних труднощів?

Літературу Київської Русі вважають своєю культурною спадщиною Україна та Росія. Ми не прагнемо до гострих дискусій щодо того, кому вона належить, бо вивчаємо ту духовну спадщину, яка творилася у серці як сучасної України, так і тогочасної імперії Київська Русь, — у Києві. Цей факт, природно, дає відповідь на поставлене запитання. Саме тому Євген Маланюк у “Нарисах з історії нашої культури” зазначав, що “кожна нація є тільки обмеженням і однобічним розкриттям людського ідеалу. Але тільки в цих обмеженнях і однобічних здійсненнях загальнолюдський ідеал і є живий. Тому кожна нація якраз у своєму однорідному оригінальному, у своїй “однобічності” та обмеженості і має вічне, загальне значення. Як живі, різноманітні людські індивідууми з’єднані в людстві. Тільки через них і в них людство є можливе”.

При осягненні обсягів нашої національної сутності, культури і літератури доречно використати поняття “геокультура”, яке запровадив у науковий літературознавчий обіг Євген Маланюк. Річ у тому, що наша українська культура не завжди була виключно “національною”, бо межі й напрямки її розвитку, її глибинний зміст і внутрішня сутність часто диктувалися і визначалися саме географічним розташуванням. Таким чином, культурною спадщиною української нації слід вважати все те, що творилося на території сучасної України її автохтонним населенням упродовж багатьох віків. Цей процес творчості супроводжувався осмисленням та адаптацією до автохтонного світогляду і світовідчуття тих культурних, духовних і суспільних ідей і поривів, котрі приносили на територію нинішньої України інші народи.

Етноніми Україна, український, як відомо, вперше зафіксовані під 1187 роком у Київському князем Володимиром Глібовичем “Україна премного потужила”. Тут термін Україна вживається

на означення сучасного терену південно-східної частини Київської області та південно-східної частини Черкаської області. Під 1189 роком згадується Україна Галицька — на означення сучасної південно-східної частини Тернопільської, південної — Хмельницької і південно-західної частини Вінницької областей. З часом цим терміном окреслюють всю територію сучасної України. Але стосовно державних понять побутували інші назви — руський, Русь.

Має рацію дослідник Сергій Висоцький, зазначаючи у своїй книзі “Київська писемна школа X — XII ст.”, що “терміни “давньоруський”, “давньоруська”, “давньоруське” для часів Київської Русі обрані невдало й потребують заміни на “києворуський”, “києворуська”, “києворуське”. Вони є точнішими, тому що вказують на час події й столицю держави — Київ, тобто на час Київської Русі, від середини IX — до середини XII ст., а термін “давньоруський” охоплює період від IX до XVIII ст. Власне, Київ, як центр, якому підлягало багато племен, став серцем високої духовності. Тут формувалася традиція — політична, економічна, культурна. Тут встановлювалися орієнтири, які розходилися по всій могутній імперії. Саме тому географічний чинник при визначенні національної приналежності пам’ятки є визначальним.

Пристаньмо на позицію Михайла Грушевського, який цілком справедливо та об’єктивно у своїй “Історії української літератури” (том II) писав, що доба Київської Русі була “общеруською, але в тім значенні, що вся Русь, в широкім розумінні слова, — вся Східна Європа, яка входила в коло політичних і культурних впливів нашого українського центру, жила його політичним і культурним змістом. Та центр був таки український... Культура XI — XII вв. була українська, як ми кажемо тепер, або “южноруська”, як можуть казати ті, для яких назва української звучить дико в приложенні до старших часів. Відтінати ж її від пізнішої галицько-волинської і новішої київсько-галицької літератури, а пришивати під назвою “общеруської” знов таки до “руської” — великоруської — се завжди зостанеться операцією не науковою і науковим інтересам противною”.

Література Київської Русі, києворуська духовність, під впливом якої перебувала значна частина тогочасної Східної Європи X — XIII століть, змусила

поглянути на себе по-новому у часи колосальних політичних змін. Давня духовність стукає до свідомості сучасних українців, збуджує у ній сильні національні імпульси, живить національну ідею. Незалежність України, проголошена 1991 року, поставила на порядок денний низку проблем, серед яких — повернення в український літературний контекст національних пам’яток епохи Середньовіччя. Тільки збагнувши власну відповідальність перед історією, спроможемося на висновок, гідний нашої нації. Іншого шляху — не дано.

Спробу дати системну картину літератури однієї з найстаріших держав Європи й зроблено у книзі “Софія київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X — XIII століття)”. Це — авторський погляд на літературу доби українського Середньовіччя. Культурна і літературна епоха, від якої нас відділяє майже тисяча років, таємнича і загадкова. Ця література не схожа на те, що твориться нині. Вона неоднороз-

ська середньовічна творчість” ідеться про найдавніший етап зародження і розвитку духовної спадщини українського народу — дохристиянську епоху, зокрема про античну культуру на українських теренах, систему богів та художньо-естетичне осмислення світу й людини у дохристиянському (язичницькому) Середньовіччі, роздуми про пам’ятки, автентичність яких не доведена. Другий розділ “Літературний контекст епохи християнського Середньовіччя” містить нариси про найвизначніші характеристики і феномени доби літературного Середньовіччя — стиль і система жанрів, перекладна література як аплікаційний період оригінального письменства, кодекс рицарської честі у героїчних (воїнських) повістях, осередки книжників у середньовічному Києві, письменство Галицько-Волинського князівства. Розділ третій “Персоналії та пам’ятки” складається із двадцяти одного нариса, кожен із яких присвячено окремому авторові чи творові... Треба сказати, що вихід у світ цієї книги став можливим завдяки підтримці людей, не байдужих до української культури й духовності; їм автор висловлює глибоку вдячність.

До речі, видання “Софія київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X — XIII століття)” — перше у межах проекту “Муза Роксоланська. Українська література X — XVI століть”, який започатковано благодійним фондом “Українська культура: відродження і перспективи”. Над здійсненням цього та інших проектів фонду працюють Валерій Шевчук, Тарас Гунчак та інші науковці. Добрий почин проектів “Муза Роксоланська” дали справжні українські меценати, імена яких вписано на першій сторінці видання. Хочеться вірити, що даний проект буде здійснено повністю, що Україна матиме повний корпус історій та хрестоматій із давньої української літератури, як і багато інших цікавих речей із різних галузей культури.

Оксана СЛІПУШКО

3 питань придбання книги “Софія київська. Українська література Середньовіччя: доба Київської Русі (X — XIII століття)”: БФ “Українська культура: відродження і перспективи” — (044) 414-87-17.

КУБАНСЬКА УКРАЇНА

Нинішнього року виповнюється 210 років переселення запорожців на Кубань. А нещодавно в Києві вийшла друком книга Рената Польового “Кубанська Україна”. У передмові кандидат історичних наук кубанський козак Євген Петренко докладно з’ясовує, звідки і чому з’явилися українці на Кубані.

Ренат Польовий подає життєписи провідних українських діячів Кубані, розповідає про кубанське кобзарство, ділиться спогадами про своє перебування в кубанських станицях. Книга також містить стислі біографічні довідки понад ста українських діячів Кубані XVIII—XX століть, більше двадцяти кубанських кобзарів, багатий фотоілюстративний матеріал.

У 1917 році з ініціативи Костя Кравченка в Катеринодарі при місцевій “Просвіті” була створена Перша кубанська капела бандуристів.

Серед активних організаторів “Просвіти” на Кубані відоме ім’я Степана Ерастова, який народився в сім’ї священика в Катеринодарі. Після закриття катеринодарської “Просвіти” він на півроку потрапив до в’язниці. У 1908 році він переїхав до Новоросійська, де організував українське сільськогосподарське товариство і музично-драматичний гурток. У 1917 році Степан Ерастов виступає організатором “Громади”, товариства “Просвіта”, “Українського кооперативу” і кооперативу “Запомога”. У налагодженні українського культурного життя Кубані брали участь і українці з України. Наприклад, поет Яків Жарко народився 1861 року в Полтаві, в сім’ї колезького асесора, в якій панував культ книг, музики і театрального мистецтва. У 1886—1896 роки він — актор театральних труп М. Старицького, М. Кропивницького і П. Саксаганського. Улітку 1903 року Жарко переїхав на Кубань. Був одним з організаторів і керівників катеринодарської “Просвіти” та Катеринодарського відділення РУТ.

У книзі висвітлено московський терор 1930-х років: “Було скасовано козацький стан і фізично винищено національно свідомий елемент. Козацьку еліту “за контрреволюційний саботаж протів колективізації” вислано на вимирання до Сибіру та північних районів Росії. Найбільш активні верстви сільського населення вислані у повному складі, наприклад, станиці Полтавська, Уманська, Поповичівська вислані повністю. І назви цих станиць змінені, відповідно, на Красноармейскую, Ленінградскую, Калінінскую. Одноразово штучно організованим голодом виморено до 20% станичного населення. Розгромлено національно-культурне життя (ця акція відома під назвою “розгром українців”): закрито українські школи, ліквідовані українське книгодрукування й преса, знищено українських письменників, культурних діячів, учителів”.

У часи згрома українізації на Кубані було винищено чекістами бандуристів...

От саме в цей час і в таких умовах українське населення Кубані було записано в росяни”.

Ренат Польовий згадує: “Я добре пам’ятаю кубанські станиці 1950—1960-х років: вони були всуціль українськомовними. За повної відсутності українських навчальних закладів діти шкільного віку розмовляли лише українською мовою. Типово українськими були в станицях житла, побутові речі, страви. Українські пісні лунали вечорами в різних кутках станиць. “Це не вмерла Україна...” там була звичайною застільною піснею”.

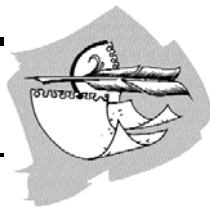
Але наслідки терору далися взнаки: “Прискорювалося впровадження у станицях російськомовних дитячих садків “со строгім язиковим режимом”. Отоді не стало в станицях українськомовних дітей (цей найдієвіший русифікаційний захід було запроваджено й в Україні за часів брежнєвщини). Але от парадокс: із розпадом більшовицької імперії асиміляція українського кубанського населення посилювалася! Москва поспішає перетравити те, що раніше заковтнула. Щоб забезпечити процес травлення, місцевий люд позбавлено знання своєї справжньої історії. Особливо приховується історія Визвольних змагань від московського панування в 1917—1920 роки.

Нині відбувається посилене заселення українськомовної території Кубані російською людністю...”

У книзі названо й імена тих, хто дбає про українське культурне відродження Кубані. Наприклад, Олег Голуб — голова товариства “Чорноморська Січ” та Кубанської української “Просвіти”, заснованих на початку 1990-х років у Катеринодарі.

Ренат Польовий вказує мету свого задуму: “Прагнути нагадати про боротьбу Кубані за приєднання до України, я й написав цю книжку”.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

Микола КАРПЕНКО

І УСМІХНЕТЬСЯ ЛІТНІЙ ЧОЛОВІК

* * *

Останній місяць теплої зими
в холодну весну звільна переходить...
Та хміль весняний

все ж таки забродить
в березах юних;
і заб'є крильми
весняний птах

у небі понад ними,
і молоком запахе із левад...
Город зітхне,
воскресне раптом сад,
і вишняки озвуться позивними!..

І в тілі теж немов забродить сік —
той хміль беріз, що в небо зашуміли, —
і оживе, і стрепенеться тіло,
і усміхнеться літній чоловік...

* * *

Одним ланцям давно ми скуті —
ланцям, протягнутим з війни...
Вертаєм дати призабуті
з минушини, із давнини.

Нам є з тобою що згадати,
над чим подумать, помовчать,
всміхнутися і заридати,
і, як від болю, закричать.

Отим німим беззвучним криком,
коли й сльоза не помага...
Минув наш вік з двадцятим віком.
Дорогу тінь перебіга...

Де наша стежка до спасіння?
Де слава наших поколінь?..

Взаємного нерозуміння
на душу нам лягає тінь.

Вертаєм дати призабуті
з минушини, із давнини...
Одним ланцем давно ми скуті —
ланцем, протягнутим з війни...

Там жодну ланку не порушить —
ми в тім любов'ю присяглись.
...Колись той ланець нас задушить,
або врятує нас колись...

* * *

Там, де Славути горнеться до кручі,
ряд осокорів стали на горі...
Вже много літ пливе повз них Ревучий —
його вітають велетні старі.

Вони вітри північні переймають,
щоб затишком наповнилась гора,
вони корінням береги тримають,
а руки простягають до Дніпра.

Все тягнуться, кремезні й білокорі,
до славної-преславної води —
поспівчувати й допомогти у горі
та відвернуть хоч крихітку біди
від хворого Чорнобилем Славути...

В них, осокорів, пам'ять ще жива,
як можна було з хвилі зачерпнути —
посмакувати з пригорщі питва...

Вони її, ту пам'ять, зберігають,
бажаючи Ревучому добра, —

і віти, наче руки, простягають,
і горнутья, і линуть до Дніпра.

* * *

Предок наш здавен звивав до лану —
не в сусіда відвойовував харчі:
правітчизну нашу — Оріяну —
населяли орії чи орачі.

Землеробству і дітей навчили —
потяглася борозна за виднокруг!..
Для роботи коней приручили,
а ще винайшли і колесо, і плуг.

То вже згодом, із чужої волі,
як несите налітало вороння,
предок плуга залишав у полі —
і для битви переучував коня.

Знав: наука — і одна, і друга —
хліб дає йому, з неволі вируча...
Так і жив — поміж меча і плуга,
поміж плуга хліборобського й меча.

* * *

Пригадаєм давай та й по многих літах
те найперше побачення наше...
Мене доля носила по далеких світах,
твоя доля складалась інакше.

Чом не стрів я тебе, як додому вернувся
у шинелі солдатського крою?..
Ти дісталась комусь...

Я дістався комусь...
Розділило життя, як горою.

Вже здавалось, навіки покласься межа —
не порушить і не розорати...
Але ж я не чужий,

але ж ти не чужа
тій стежині від клубу до хати!

І спішила вона, і спиналась вона
поміж нас на ту гору високу —
і вступалась стежці земна далина,
і потроху скорялась щороку.

Як зв'язківець отой, що розриву шука
і знаходить на кабельній ниті, —
так шукала вона, та стежина легка,
двох людей на широкому світі.

І знайшла, і звела та й по многих літах,
пригадала побачення наше, —
хоч носило мене по далеких світах,
а тобі повелося інакше.

І зітхнула вона. І лягла нам до ніг.
І прослалась у рідне роздолля...
На стежині отій — наш святий оберіг,
все, чого напропорчила доля.

Хай міняється світ, хай бунтується світ, —
будем вічно її пам'ятати,
Аріаднину нить із клубка наших літ —
ту стежину від клубу до хати...

* * *

Якби не той багрянолиций празник,
якби ти не зустрілася мені, —
і вогнище давно б моє погасло,
і попіл засинів би на вогні.

І не прибігла б стежечка до стежки,
холодним буднем видалось життя,
і дотлівали б, ніби головешки,
в душі моїй пригаслі почуття...

ЕКСПРОМТ

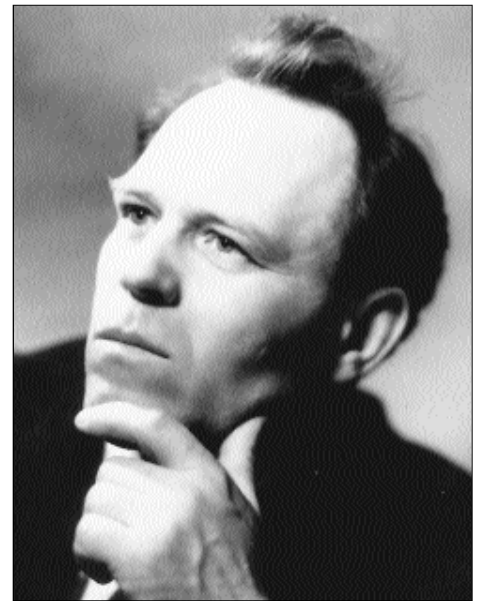
...Я поглядом провів тебе до хати,
я задивився на твою ходу,
на тебе всю, стрімку і молоду,
яку мені, на щастя чи біду,
судилося зустріти і покохати...

Живи, лебідко, радуйся і йди
Назустріч дню, де сонечко не в хмарі,
і хліб любові розділи у парі
і сіль, і кухоль чистої води...

* * *

Колись навколо каменя-чурила
святий вогонь збирав сім'ю-рідню —
і жив там Чур, як добрих духів сила,
як оборонець роду і вогню...

Із віку в вік так проростає правда,
і не лишують батьківських осель

весни й життя богиня — ніжна Лада,
бог місяця й кохання — добрий Лель.

* * *

До дівчини з тієї хати,
що віддалилась у світі,
яким ще словом обізватись,
якою пам'яттю дійти?

З якого кликать сновидіння,
з яких надій навігядать
те передим'я-поосіння?
Хіба згадать і заридать...

Одне лиш знаємо: то ми,
то ми були таки насправді —
найпершому цілунку раді
із повоєнної зими!

Як треба мало на землі:
якоїсь скромної події,
та поцілунку, та надії —
щоб серце квітнуло в теплі!

Як треба мало й для жалю,
коли втрачаємо усе це —
і серця не дозветься серце,
аби сказати йому: люблю!..

Отак від щастя до біди —
як треба дивовижно мало:
учора квітло й раювало,
а нині — жаль і холоди...

А там і літо осені:
а там і знову до зими —
звідкіль і починались ми,
моя любов, моя надіє!

...До дівчини з тієї хати,
що віддалилась у світі,
яким же словом обізватись,
якою пам'яттю дійти?..

* * *

Пізнім віком своїм не хвались:
Добрий сміх — не за вітром полова...
Світло й мудро звучав він колись
на гарячих вустах твого слова!

А пісні, а та ніжна струна,
що в твоєму рядку оживала, —
чи сама обірвалась вона,
чи зажура її обірвала?..

Загойдало буденне й дрібне,
збило з курсу мою бригадину...
Тільки вгледів я зірку єдину —
і вона врятувала мене!

І вона повернула мені
і моему вже пізньому віршу
почуття, що їх знають пісні,
і в піснях тих струну найніжнішу...

Поклонюсь небесам і зіркам —
вічній схованці блискавки й грому:
я тебе і себе відшукав,
щоб з'єднатись в сузір'ї одному!

там для кожного місця стає,
там часу вистачає розмові,
а усміхнене слово моє,
якщо й плаче, —
то плаче з любові...

З того далекого 1968 року Микола Олексійович запам'ятовується дуже заклопотаним, — він тривалий час переживав, що тодішнє керівництво Спілки не зважило на його прохання і надало йому лише однокімнатну квартиру, де не було місця для великої книгозбірні, тому й змушений був виділити для неї кухню. Усі ми, найближчі сусіди, співчували йому і намагалися хоча б чимось допомогти, адже він відмовився від плити кухонної і хоча ходив обідати до їдальні, що містилася неподалік у Міністерстві сільського господарства, постійно перебував під загрозою погіршення здоров'я.

А то бачу, сусіда наче просвітлив, запросив мене до себе і каже, що хоче подивувати, але з єдиною умовою, щоб я був уважним слухачем. Микола Олексійович читав:

*Дош, іде в Сант-Яго
Темненької ночі.
Сон-цвіт сріблом волохатим
голий місяць оторочив...*

Я відразу здогадався, що це переклад вірша Федеріко Гарсія Лорки "Мадригаль містив Сант-Яго". Далі звучали "Співанка про Богородичку-мореходочку" та інші вірші галицького циклу. Пригадую, як приємно вразила мелодійність мови, витонченість образів, особливо галицизми: "Ходімо тихонько берегом до броду", "Штири воли, як соколи", "Несут шкляні голубойки", "Ходіте, легіні, із гір і з долин" та інші. Коли Микола Олексійович закінчив читати увесь цикл, я привітав його із творчим успіхом. Потім він запитав: "Як вважаєте, Олесю, ви ж галичанин, чи виправдані тут вживання слів галицької говірки?" Мені було приємно, що такий авторитетний майстер радиться зі мною, молодим письменником, і я, звичайно, висловив своє цілковите схвалення. "От бачите, а дехто із моїх колег цього не розуміє, кажуть, що це може принизити мистецький рівень перекладу, — сказав наостанку Микола Олексійович.

На його робочому столі, на підвіконні, на стільцях, та, власне, скрізь в кімнаті лежали рукописи, верстки. Тоді він жив передчуттям виходу у світ одностовпника лірики Лорки у видавництві "Дніпро". Поява цієї книжки, як і одностовпника творів Й.-В. Гете в серії "Шкільна бібліотека" у видавництві "Молодь", де було вміщено знаменитого "Фауста" у його перекладі, стали небуденною подією в літературно-мистецькому житті кінця 60-х років. Сотні, тисячі студентів, викладачів, літераторів, журналістів відкривали для себе великих письменників європейської літератури, завдячуючи Миколі Лукашеві. Для нас, тодішньої творчої молоді, це дорівнювало ще одному інституту майстерності поетичного слова.

У ті роки в нашому будинку мешкало близько тридцяти письменників різного віку, різних обдарувань, різних характерів. Одні місяцями не з'являлися на людях, інші щодня в пообідню пору, а ще частіше — надвечір'я збиралися у парку Слави і, рушаючи улюбленим маршрутом — алеями, доріжками, простували до оборонних стін Києво-Печерської лаври, де у затінку дерев гомоніли. Там часто можна було зустріти Миколу Лукаша, Анатолія Костенка, Василя Бережного, Валентина Лагоду, Євгена Гуцала, Михайла Рубашова і багатьох нині сущих. Микола Олек-

сійович умів цікаво розповідати і, як справжній інтелігент, терпеливо, уважно слухати, ніколи не перебиваючи співрозмовника. А вже після виключення зі Спілки його все частіше можна було побачити самотнього біля будинку чи десь на алеях парку, а то й біля Дніпра. Він завжди охоче ділився своїми думками про мої поетичні чи прозові твори, цікавився, як працюється, як дружина, діти.

Написати свої спогади про доброго і завжди привітного сусіда. Та й уся наша родина пишалася знайомством із видатним майстром слова і мужньою людиною, яка подала голос на захист Івана Дзюби та інших правозахисників у страшні часи тоталітаризму.

Як інтелігент, Микола Олексійович умів щиро, по-справжньому радіти творчому успіху інших письменників, митців. Він, для

перетворювалися на години. Якимсь ми розмовляли з ним на цю тему, відчувалося, що він і не скажиться (молодих можна теж зрозуміти), але завжди якось тяжко зітхав, похитуючи головою: "На жаль, Олесю, я і нині не зробив те, що запланував собі..."

Ще більше часу відбирали приховані недоброчинці, які надсилали свої брудні анонімки. Було немало й таких, з якими Ми-

мав у двері то до "петлюрівця", то до "бандерівця", погрожуючи всім розповісти, хто ми є насправді, і нині він ще має нахабність, зустрівшись на вулиці, вітатися чи починати розмову про те, який у нього геніальний земляк і як він шанував його... Нехай Бог буде йому суддя.

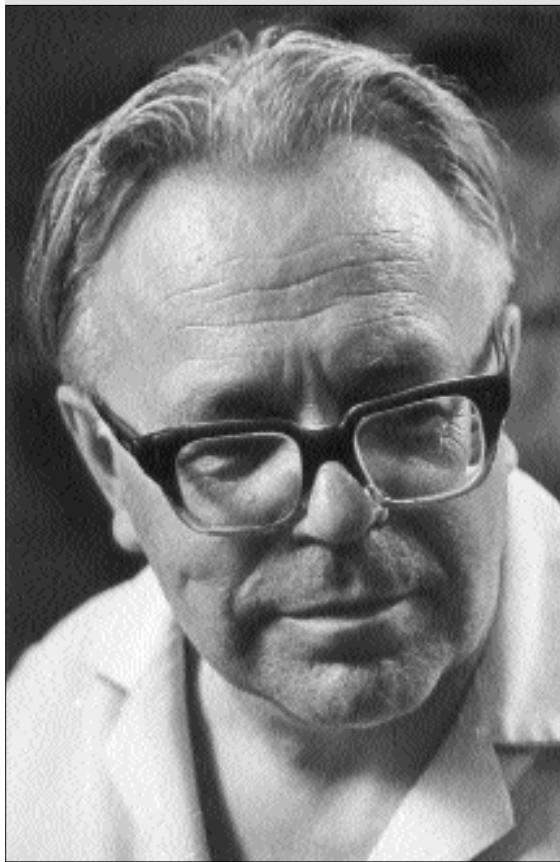
В останній рік життя здоров'я Миколи Олексійовича дуже погіршилося, із виразу обличчя було видно, як йому погано. Стривожилися друзі, колеги, радили чимшвидше лягти на обстеження. У той час і я нездужав, готувався до операції та все ж, домовившись із лікарем, поїхав у інший кінець міста і провідав Миколу Олексійовича в лікарні. Він лежав на крайньому ліжку біля стіни і йому було важко повернутися. Бачачи, як він страждає, я не стомлювався його зайвими запитаннями, але він сам поцікавився моїм здоров'ям, побажав успішної операції, сказав на прощання: "Не падайте духом, Олесю!" І не думалося, що то наша остання зустріч. Наступного разу я вже їхав до Миколи Олексійовича на цвинтар. Там зібралися рідні, друзі, колеги, щоб пом'янути його. Щирі сердечні слова говорили Григорій Кочур, Дмитро Паламарчук, Євген Сверстюк і ще хтось, не пригадую. Я говорив від імені сусідів з нашого будинку. Мабуть, тільки тоді ми всі відчули, якої непоправної втрати зазнала українська література, наша культура, увесь український народ.

Проминуло небагато часу і в квартирі № 31 з'явилася сестра Миколи Олексійовича Парасковія. Вона часто заходила до нас, бідалася за долю квартири, яку тодішній профком вирішив надати іншому письменникові. І тут виникла проблема: куди примістити велику книгозбірню, меблі... Як і друзі, колеги небіжчика, я підтримував ідею створення меморіальної квартири Миколи Лукаша. Однак ніхто з тодішнього керівництва Спілки не пристав на таку думку, мовляв, музей треба буде відкрити в будинку в Кролевецькій Сумщині, де народився письменник.

Переконавшись, що квартира незабаром матиме нового господаря, Парасковія Олексіївна ще більше розхвилювалася, щовечора приходила до нас, запитувала: "Що робити з книгами? Комісія з творчої спадщини радить найкраще передати книгозбірню науковій бібліотеці". Тоді я, працюючи редактором поезії у видавництві, не міг чимось зарадити у такій важливій справі. Свою допомогу виразив в іншому. Побачивши, що майже на всіх книгах немає ні факсиміле, автографа, ні будь-якого знаку, що вже сприяло б їх розпорощенню у майбутньому, порадив замовити у майстерні печатку "Книгозбірня Миколи Лукаша". Невдовзі така печатка була виготовлена і вже наприкінці першого дня сестра прийшла до нас, показуючи сині від пасти руки: "Ой і багато тих книг у Миколі..." Це була нелегка праця, але саме завдячуючи їй, тепер кожна книжка засвідчувала, що то його власність.

Віриться, із часом стане легше жити в незалежній Україні, про яку так мріяв Микола Олексійович, стане заможнішою наша держава і достойно буде вшановано одного з найталановитіших майстрів українського слова, буде опубліковано всю його спадщину, з'являться вулиці, школи та бібліотеки, названі його іменем.

МИКОЛА ЛУКАШ, МІЙ НАЙБЛИЖЧИЙ СУСІДА

Думається, кожен, кому пощастило спілкуватися з Миколою Олексійовичем Лукашем, і досі перебуває під впливом теплового погляду його привітних очей, притишеної, але досить виразної і приємної для слуху його мови. Ще під час навчання в університеті чув немало цікавого про нього від старших колег і викладачів як про унікального, талановитого перекладача, а ближче познайомився тільки влітку 1968 року, коли сама доля зробила нас найближчими сусідами в щойно зведеному будинку Спілки письменників України по вулиці Суворова, 3. Відразу хочу сказати, що ми дуже поважали один одного, але разом з тим не належали до кола найближчих друзів. Знаючи, який дорогий час у Миколи Олексійовича, я намагався зайвий раз не турбувати його, то того ж ми і так часто бачилися. За двадцять років тих зустрічей і розмов у нас було стільки, що можна написати цілу книгу, та, зважаючи на різні причини, розповім наразі тільки про декілька епізодів.

Якимсь до мене загостювали брати Григорій і Ярослав, і трапилося нагода познайомити їх із Миколою Олексійовичем. Довідавшись, що Григорій — інженер-будівельник і очолює реставраційне управління у Львові, він одразу заговорив про унікальність цієї роботи за нинішніх умов, адже треба зберігати хоч те, що доля нам залишила. Микола Олексійович щиро радів і Ярославу-кінорежисеру, з похвалою відгукувався про його фільми "Хліб дитинства мого" і "Данило — князь Галицький", а згодом не раз запитував мене, над яким новим фільмом він працює, навіть підказував цікаві сюжети для сценаріїв, радив екранізувати українську класику.

Як то буває у сусідів, ми часто заходили один до одного, щоб позичити необхідну книжку, довідник, словник чи в господарських справах, не раз дивилися по телевізору передачі про футбольні зустрічі, а Микола Олексійович був щирим, справжнім уболівальником. У перервах розмовляв він із моїми синами, цікавився, як вчаться, підтримував перші успіхи Ярослава у малюванні. Микола Олексійович переживав разом із нами, коли наші хлопці пішли служити до війська і радів їхньому поверненню додому. Завжди він умів знайти потрібні сердечні слова, якими прихилив до себе моїх синів, врешті вони могли б самі

прикладу, одним із перших привітав мене в 1968 році із виходом роману "Грань", який наступного року перевидали в СІІА, також із появою моєї статті "Собори душ людських" про роман Олеса Гончара. Коли мене звільнили з посади відповідального секретаря газети "Літературна Україна" і я розповів йому, як це брутально було зроблено після вказівки із ЦК КПУ на президії правління Спілки письменників України, він поклав мені руку на плече, по-батьківському став заспокоювати: "Олесю, не переживайте, ви вчинили правильно і мужньо. Ви нині серед п'яти критиків, які першими сказали правдиве слово про Гончарів "Собор", це — виклик системі. Проминуть роки і ви будете пишати своєю статтею. А робота знайдеться..." Все так, тільки влаштуватися на роботу було дуже важко і ходив я серед безробітних до 1984 року.

Декілька слів про умови. Нелегко працювалося Миколі Олексійовичу, і не тільки тому, що жив він у постійній матеріальній скруті, мешкав у тісній однокімнатній квартирі, де навіть кухню "окупували" книжки. Часто і знайомі колеги відбирали у нього багато дорогоцінного часу, я вже не кажу про молодих неофітів, які без попередження просто з'являлися на порозі, вимагаючи виділити для них хвилину-другу, що, зрозуміло,

кола Олексійович не хотів бачитися, а особливо у своїй квартирі. До нашого будинку навідувався часто і так звана кололітературна братія, що звикла до єдиного — добре випити за чийсь рахунок і годинами марнувати час пустими балачками. Внаслідок до мого сусіда один колишній його землячок. Довго терпів його Микола Олексійович і врешті перестав відчиняти для нього двері. Непрошеному гостеві не сподобалася така переміна, — наступного разу приходив на підпиту і після безуспішного гримання у двері, став погрожувати: "Лукаш, відчини по-доброму, а то я всім розкажу, хто ти є. Чуєш? Я знаю, що ти вдома, я бачив світло у вікні..." Двері, звісно, не відчинялися, і тоді на весь поверх лунали непристойні, лайливі слова, погрози: "Ах ти, петлюрівець... я тобі ще устрою". Одного разу я присоромив цього нахабу, вимагаючи, аби він залишив у спокої Миколу Олексійовича. Але той прибрда тільки зрадив моїй появі і став горлати ще голосніше: "А, так ти тут живеш, бандерівець?! Ану впусти, зараз я з тобою поговорю".

Згодом Микола Олексійович сказав, важко зітхаючи: "Дарма ви заговорили з ним, тепер він і вам не дасть спокою". І справді ще не раз появлявся той чоловічок на дев'ятому поверсі, по черзі гри-

В ІМ'Я ІДЕЇ

Наші й чужинські етносоціологи, етнографи, демографи найчастіше описують українців (як цілість, як націю) неквапливими, мрійливими, незлобливими, довірливими, прихильними до чужинців, помірно роботязкими, терплячими, толерантними. Кажуть, що завдяки цим рисам ми вижили після нищівного вторгнення монгольських орд хана Батия у 1240 році на нашу середньовічну Батьківщину — Київську Русь-Україну. Інші кажуть, мовляв, вижили то вижили, але натерли великого мозоля на потилиці від чужинських ярем (монгольських, татарських, литовських, польських, австрійських, угорських, а найбільше — від московитських), тому так повільно оживаємо тепер, коли, на решті, виборили самостійність, державну незалежність. Усі ці описи можна сприймати на віру і навіть під оглядом серйозного наукового обґрунтування, але тільки у вимірі нашої багатомільйонної спільноти, але аж ніяк не у відношенні до численних особистостей, які, хоч і складали меншість нації, але були її “моторами”, її пробивною силою, будителями від колоніальної сплячки.

Тут ми знайдемо гарячі натури, самовідданих подвижників, гнівних звинувачувачів, хоробрих лицарів, полум'яних промовців, глибокодумних філософів — тобто таких, що аж ніяк не вписуються в типовий портрет типового українця. Не знаю, хто більшою мірою допоміг нам вижити за ці 750 років (1240—1990) невинної борні за національне буття, — чи некваплива, неповоротка маса більшості, чи ці полум'яні, несамовиті одиниці-генії. Можливо, одні були базою, а другі надбудовою, що й надало нам феноменальної стійкості на цій відкритій усім вітрам історії благодатній землі.

Яскравою ілюстрацією може бути минуле двадцяте століття. Тепер багато трагедій розкрито, але ще не всі. Нація було поставлено на грань зникнення, але вона вижила! Сталося диво. Після усіх пережитих жажів сьогодні Україна є державою, в якій кількісно питома вага громадян корінної нації (близько 80%) є найбільшою серед інших держав на європейському континенті. Істинно пророчі слова сказав Тарас Шевченко: “Вона знову оживає і сміється знову!”

Хай ми не такі проворні, як наші сусіди в Європі чи деінде, але наші провідники на терені праці й інтелекту значно компенсували цю рису своїм гуманізмом. Часто Господь посилає цим подвижникам праці ще й довгий вік, як-от видатному вченому і духовному пастеру Іванові Огієнку, який аж у 58-му віці прийняв спочатку чернечий постриг під ім'ям Іларіона, потім був хіротонізований на єпископа, підвищений до сану архієпископа, а відтак і до митрополита. Він прожив 90 років (1882—1972). Здавалося б: що можна зробити видатного в сані архієрея після 58-ми років, тобто на порозі старості? Адже

ЕПІСТОЛЯРІЯ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА ОГІЄНКА

(З приводу публікації його листів за 1907—1968 роки)

це час, коли треба більше відпочивати, ніж працювати. Тим часом, у випадку з владикою Іларіоном Огієнком сталося так, що найбільше подвижництво у праці він продемонстрував між 60-ма і 90-ма роками життя. Сталося так тому, що перед посвятою себе Церкві він понад 40 років, з ранньої юності, готувався нести свого важкого хреста в сані архієрея. Він був упродовж кращих літ молодості цілком світською людиною, займався науково-дослідною, педагогічною працею, був членом Уряду УНР. Він здобув належні академічні кваліфікації — доктора філософії та професора, і навіть пізніше на титулах своїх книг з богослов'я, догматики, історії Церкви ставив після свого архієрейського імені “митрополит Іларіон”, в дужках — “проф. д-р Іван Огієнко”. Не часто духовні особи ставлять після своїх освячених імен суто світські регалії. А Огієнко ставив — і в цьому він був оригінальним, як і в багатьох інших речах.

А коло його інтересів було правді гідним енциклопедиста. У передмові до рецензованої книги перелік його професійних і громадських звань займає мало не цілий абзац: “Єрарх Української Православної Церкви, перекладач українською мовою Святого Письма, відомий учений, педагог, публіцист, архівознавець, книгознавець, бібліотекознавець, бібліограф, бібліофіл, визначний державотворець доби Директорії, член Уряду УНР в Україні й на еміграції, громадський діяч, поет, драматург, редактор, меценат, видавець, науковець-філолог і філософ”. Від себе додає: це перелік тільки основних напрямів його діяльності. Коли ж звернути погляд у бік його богословських зацікавлень, то можна перерахувати не менший абзац його духовних професій, хоча б найважливіших: основна богослов'я, гомілетика (мистецтво церковної проповіді), апологетика (корпус доказів про буття Бога й істинності християнського віровчення), біблійна історія, історія Вселенської й Української Церков, патристика (святі отці Ранняї Церкви), літургіка, канонічне право, церковна археологія, катехізис, монахознавство, герменевтика (правила пояснень священних догматів). Хай не в усіх цих богословських предметах митрополит Іларіон зробив якісь великі відкриття (адже богословським наукам близько двох тисяч років, і основні постулати вже досліджені), проте дивом є вже сам факт, що він у своїх письмових працях і усних промовах та проповідях безпосередньо торкався цих предметів. Тобто він був фахівцем у кожній з них і мав судження професіонала, а не аматора.

Україна відкрила Огієнка тільки після проголошення незалежності. До 1990 року його ім'я було під суворою забороною. Лиш у деяких замовлених ЦК КПУ й КДБ книжках його згадували в неймовірно лайливих словах і прокляттях. Воно й не дивно: митрополит Іларіон був не просто емігрантом, а видатним емігрантом, натхненником боротьби всіх порядних українців проти комуно-большевицького режиму. Він подавав свій голос правди спочатку з Польщі, Австрії, Швейцарії, а з 1947 року й до кінця життя — з Канади. Природно, що провідники комуністичної ідеології в Україні не могли інакше, а тільки лайкою, характеризувати Огієнка. Він-бо був ім особливо ненависний, бо знав їхнє нутро, аналізував їхню чорну природу як мудрий учений, досвід-

чений політик і проникливий християнин.

НАСЛІДКИ ПОДВИЖНИЦТВА

На терені ідей в Україні упродовж останніх десяти років сталися справді корінні зміни, якщо після такого несамовитого відкидання Огієнка і його праць ми сьогодні маємо низку вчених, які спеціально досліджують колосальну спадщину цього діяча. Про нього захищено докторські й кандидатські дисертації, написано з десяток грубих книг, сотні статей і есе. Автор цих рядків чи не перший в Україні написав до 110-річчя від дня народження Івана Огієнка велику, на цілу спальт, статтю в газеті “Літературна Україна” (16 січня 1992 року). Мені тоді були погрози; на письмовому столі на місці моєї праці я знаходив анонімні записки з обіцянками помсти за написання статті “про фанатика і мракобіса”. Тепер я можу пишати, що з тієї статті фактично почалося українське огієнкознавство у нас в незалежній Україні. Дякувати Богу, більшість дослідників Огієнка, які за цей час написали грубі книги й дисертації, не обходять увагою цієї статті як першої об'єктивної публікації про нашого подвижника.

І ось напередодні 120-ї річниці від дня народження Огієнка з'явився том його епістолярної спадщини за шість десятиліть — з 1907 до 1968 року. У підготовку кількох сотень опублікованих у книзі листів доклали великої праці вчені кількох академічних інститутів Національної Академії наук України, Державного комітету архівів України, Науково-дослідного інституту архівної справи та джерелознавства. Їхні прізвища зазначені на звороті титульного аркуша цієї великої книги, яка має солідний формат 60х84/8, надрукована на гарному білому папері і добре оформлена з дизайнерського та друкарського погляду. Правду кажучи, для мене сам факт виходу у світ листування Івана Огієнка є великою приємністю і не меншою дивиною. Бо я бачив усі ці стоси листів у Вінніпезі 1989 року, в архіві нашого великого пастиря. З січня до червня 1989 року я викладав історію українського мистецтва в Альбертському університеті в Едмонтоні як запрошений професор. На весняні канікули вилетів з Едмонтону у Вінніпег (7—11 квітня 1989 року), щоб вивчити поближче творчість знаменитого скульптора Леоніда Молодожаніна, про якого починав тоді писати монографію. Мешкав я при українській православної консисторії, часто зустрічався зі священиками і його блаженством митрополитом Вінніпезьким і всієї Канади Василієм Федаком. Владика Василій подарував мені канадське факсимільне перевидання Острозької Біблії 1581 р., а коли довідався, що я земляк митрополита Іларіона Огієнка з Житомирщини, сам особисто, в супроводі священиків Степана Ярмуса, Тимофія Міненка і відомої громадської діячки Анни Фігус-Ралько повів мене у своєрідне Огієнкове “святее святе” — у приміщення, де зберігався його архів. З того квітневого дня 1989 року я виніс уявлення, що титанами праці були не тільки блаженний Августин з його колосальним трактатом “Про місто Боже”, Тома Аквінський з його “Сумою теології”, Мікельанджело Буонароті з його розписами Сікстинської капели, Іван Франко з його ста томами творів: титаном праці був і Огієнко!

ДОСЛІДНИКИ

МОЖУТЬ РАДІТИ!

Тоді у Вінніпезі я не міг повірити, що ця його рукописна спадщина, а особливо його епістолярія, колись потрапить в Україну, а тим більше буде в найближче півстоліття видана. Але саме так сталося. І ось перед нами — том його листів. Починається він з листа 25-річного студента Київського університету святого Володимира Івана Огієнка до професора Миколи Сумцова від 2 лютого 1907 року з проханням позичити йому працю Сумцова про видатного релігійного діяча України XVII ст. Йоанікія Галатювського, бо й він, студент Огієнко, пише роботу про Галатювського. А закінчується том листом митрополита Іларіона Огієнка (з приписом: “Кличу Боже благословення на всіх вас і на вашу працю — ваш постійний богомолець”) до Управи вінніпезького товариства “Волинь” з проханням “зайнятися опікою фондів моїх праць (а разом з листом було 13 великих рукописів книг, назви яких митрополит перераховує в цьому листі. — Д. С.), виданих Видавничою комісією, Ініціативним комітетом і Товариством “Волинь”.

І це знамениті, що початок і кінець епістолярії Огієнка — по суті про те саме: про науку, про знання, про Україну. Покликання цієї людини не змінилися за шість десятиліть. Він збирав духовний врожай по зернині, і за довгий свій вік назбирав цілі засіки добірного духовного хліба.

Звичайно, у томі є багато листів іншого змісту, поза наукою, поза богослов'ям. Тут і актуальні політичні питання в роки, коли Огієнко був членом Уряду Симона Петлюри, тут і нагальні, гострі питання влаштування побуту вояків Армії УНР у Польщі в перші роки еміграції і багато-багато іншого. Навіть важко охопити в думці коло тих проблем, які хвилювали Огієнка упродовж його довгого життя. Листи, щоденники, спогади видатних особистостей тим і цінні, що вони дають повноту подій, завершеність процесів — подібно до того, як ма-

ляр картини за допомогою лесировок вимальовує дрібні деталі, що надають творові завершеності і краси.

Українська епістолярія і мемуаристика досить бідні. В умовах тоталітарних режимів люди боялися публікувати свої приватні листи, щоденники і спогади, бо там вони писали ніким не цензуровану правду, а за правду тяжко карали. Тому публікація листування митрополита Іларіона Огієнка — видатна подія в українській науці і культурі. Упорядники тому Володимир Ляхоцький, Наталія Московченко й Ірина Преловська багато потрудилися над списками й написали до них дві вступні статті. Хоч значна частина листів митрополита надійшла з Канади — і в цьому безперечна заслуга вінніпезького священика Тимофія Міненка та його дружини Анастасії, — проте довірне листування проф. Івана Огієнка збереглося в Україні, було розпорошене по різних архівах і приватних особах. Упорядники все зібрали (уявіть собі, читачу, скільки на те пішло часу і праці!), проаналізували, поставили в хронологічний ряд, написали коментарі до імен, назв, подій, склали різні покажчики, словники, скорочення. Поїздки у Вінніпег проф. д-ра Миколи Тимошика, який написав дві монографії про Огієнка, налагодив зв'язки з опікунами спадщини митрополита, переконав у необхідності передавати неопубліковані Огієнкові матеріали в Україну, теж важливі дуже багато в тому, що ці листи тепер доступні дослідникам.

Зрештою, фастівський міський голова Оксана Власенко і фастівський підприємець Сергій Соколов частину коштів для опублікування книги, — це теж добрий вчинок у дусі давньої української меценатської традиції. Адже колись вся українка робилася на приватні пожертви, і золотий фонд нашої культури й духовності складався з особистих внесків. Національне Огієнкознавство з виходом у світ цього тому зробило значний крок уперед.

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор богословських і філософських наук,
доктор мистецтвознавства,
професор Київської Духовної Академії

МАЄМО ДОПОМОГТИ ПРАВДІ!

Коли п. Вітренко, змагаючись за президентське крісло, виступала у нашому місті, вона запевняла, що тільки надання російській мові статусу державної забезпечить мир і злагоду у міжнародних стосунках. Лукавила пані Наталія, ой лукавила. Який мир може бути у ситуації, коли гість зайшов до вашої хати і випхав вас з-за столу? Станете ви “заради миру” скромно біля дверей, опустивши очі долу, чи візьмете до рук дрюка? Не знаю, чим п. Медведчук виправдовує свою надмірну прихильність до російської мови, знаю тільки, що вони обоє використовують мовне питання у політичних цілях. Як показали вибори, національна зрада не принесла їм очікуваних високих політичних дивідендів.

А запорукою миру на нашій землі є не подальша дискримінація титульної нації, не приховування історичної правди та погодження з Москвою того, які сторінки нашої історії можна показати нам, а відкритість і правда. Росія повинна сказати, які злочини вчинили кремлівські правителі проти українського народу, назвати число жертв голодоморів, репресій, переселень і т.ін. І вибачитися!

*“Это нужно не мертвым,
Это нужно живым”.*

ЛИСТ ЧИТАЧА ДО ДРУКУ

Не тим чемним і порядним етнічним росіянам, які говорять: “Мне бывает стыдно, что я русская”, а тим шовіністичним невігласам, котрі думають, що “Россия сохранила Украину”, за що ми маємо їм дякувати і зберігати їхні привілеї.

Якби вони читали історію, то не приписували б собі усю славу, бо половину України Росія віддала Польщі “на хранение”, ще й Угорщині шматочок дістався.

Пропоную почати збирання підписів під вимогою офіційного вибачення Росії (це буде якраз на часі, враховуючи рік Росії в Україні, що наближається) і відкликання президентського указу про відзначення річниці Переяславської угоди. Союз із Росією був лише меншим із зол. На ті часи, бо коли враховувати наші втрати у ХХ ст., то хто його знає. Хай про це скажуть вчені, а ми, громадськість, повинні простежити, щоб політики не плуталися у них під ногами і не вигадували, буцімто знання історії призведе до загострення міжнародних стосунків. Саме відкритість і правда сприятиме їх поліпшенню, бо допоможе поховати все негативне, що було в минулому, і почати наші стосунки з Росією з чистого аркуша.

Галина САГАТЮК

Коліс давним-давно (напередодні трагічної колективізації 29-го року) я малим хлопцем разом із бабою Марією ходив на прощу у Києво-Печерську лавру. Окрім храму, побував у підземних галереях, де зберігалися мощі християнських святих від X сторіччя. В одній із могильних ніш, прикритій прозорим склом і ледь освітленій свічкою, побачив загорнуті в траурно-чорні одіяння мощі, які ніби випромінювали енергію, породжували в моїй душі якесь незбагненне сум'яття. Ця згадка ожила під час читання “Руського літопису” (К. — “Дніпро”. — 1989), в якому вміщено Несторів звід “Повісті минулих літ” від 860 до 1111 року.

Із відомих причин в Україні ніколи не було ладу з літописами, тим паче немає його й тепер. Видавалися літописи вряди-годи або й зовсім не видавалися, залежно від кон'юнктури... Пересічний український інтелігент мало що знає про Лаврентіївський, Іпатіївський, Київський чи Галицько-Волинський літописи, і марно зосереджувати його увагу на деталях, якщо неправильні вихідні методологічні засади. А йдеться ж бо насамперед про національну ідею — фундамент українського світогляду. Без історичної самосвідомості не може бути ні розвинутої культури, ні здорової моралі, ні людської гідності.

Історія, як відомо, це процес не ізольований від інших діючих законів у об'єктивному світі. Історичні події — як давні, так і новітні — органічно вписані в контекст планетарного і космічного середовища, котре безпосередньо впливає на життя і вчинки індивідів, народів, груп, суспільних структур тощо. Інакше кажучи, глобальний аналіз історії можливий лише при всеоб'ємному застосуванні теорії біосфери і ноосфери — цього дивовижного, як і Фройдів психоаналіз, епохального відкриття XX сторіччя.

Літописи України цілком надаються до відповідного археографічного і евристичного застосування. Чи то йдеться про всілякі знамення, так звані дива, чи то про незбагненні чудеса природи, ми бачимо, що в літописах вони тісно пов'язані з історичними фактами і подіями. Питається: так що це — космічна закономірність чи звичайна фіксація типових ноосферних знаків?

Термін ноосфера (лат. noos — “розум” + сфера) завдяки авторитету академіка В. І. Вернадського (1863 – 1945) вперше прийшов у 20-х роках із Франції. Під дією космічної і земної енергій формується біосфера — пла-

У ПОЛІ ЗОРУ КОСМОСУ ПРО КОРИСТЬ ВИВЧЕННЯ ЛІТОПИСІВ

нетарна колонія поширення життя, взятого в минулому, теперішньому і майбутньому. Потім під впливом наукової думки і людської праці біосфера переходить у новий стан — ноосферу (сферу розуму). При цьому така перебудова біосфери — натуральний природний процес. Володимир Вернадський вважав, що всяка творчість — реальна енергетична сила, а наукова думка — планетне явище, яке безпосередньо впливає на хід історичного процесу і на ідеологічні домінанти. На думку вченого, наукова праця — геологічний фактор, зумовлений розвитком біосфери.

Сучасна наука продовжує поглиблене дослідження біосфери і ноосфери, згадаймо хоч би так звані торсинові (“скручені”) поля, що сприяють моментальному поширенню будь-якої інформації. Пов'язуючи в одне ціле всі рівні природної ієрархії, вони дають можливість природним чином пояснити багато незрозумілих досі явищ. Окрім того, торсинова теорія світобудови передбачає безперервне накопичення інформації у Всесвіті, її миттєве поширення і можливість зчитування розумною істотою в будь-якій точці Космосу. Ба більше, за законами голографії (винахід недавньої пори), будь-яка матеріальна мікроскопічна структура містить і уможлиблює відтворення інформації про всю світобудову.

Локальні психічні утворення з належними вакуумно-флуктуаційними властивостями, прив'язані до окремого індивіду або групи, не зникають цілковито після смерті і акумулюються в околицях Землі, Сонячної системи і, можливо, далеко за її межами. Щоб переконатися

в цьому, досить поглянути на внутрішній феномен — сновидіння. Наперекір закономірним відчуттям і сприйняттям, ми бачимо себе уві сні мовби зсторонь. Отже, душа — енергетична структура локального порядку — може, саме через те після смерті людини покидає тіло і деякий час (перші 9 днів) перебуває поблизу нього, продовжуючи жити напівсамотнім життям, і тільки через 40 днів зливається із загальним енергоінформаційним простором Всесвіту. Таким чином, як бачимо, у наявності прямий зв'язок із Космосом, який, відповідно до властивих йому об'єктивних закономірностей, програмує, власне, схему взаємодії відсталого, живого і психічного. Інакше кажучи, і в Космосі, і в безмежному його енергоінформаційному полі наявні канали постійного взаємозв'язку з усім живим і розумним. До речі, це явище завжди усвідомлювалося, діставало закодоване вираження у розмаїтих видіннях і знаменнях, поставало у вигляді одкровень, інтуїтивних творчих осянь та екстазу.

Глибинне енергоінформаційне поле Всесвіту кодує і зберігає у вигляді голограм будь-яку інформацію, що надходить від живих і неживих структур. Але інформація не зберігається пасивно, а збирається, перероблюється і передається в потрібних дозах, у потрібний час і в необхідному напрямі. Процеси ці неможливі без неперервного енергетичного мислення й інформаційного коловороту, в русі якого виникають стійкі змістові структури, що зберігаються і передаються від одних носіїв (живих і неживих) до інших. До речі, це стосується і Слова, котре, як ми знаємо, незнищенне.

Всесвіт безперервно породжує і накопичує різної якості інформацію, включаючи і Слово. Літописці України-Руси це прекрасно розуміли. Так, у “Житії Костянтина Філософа” (Кирила) написано: “Заповідь — світільник закону і світло. Скажи мудрості: “Ти сестра моя” і розум назви рідним твоїм. Мудрість сіє сильніше сонця, і якщо ти візьмеш її за дружину — багатьох лих позбудишся при її допомозі”. У наявному сенсі Слово — розкодована інформація на фізичному рівні, включаючи і глибинний. Священні слова літописець поєднує в одному акті, зливаючи думку і слово, безпосередньо виходить в енергоінформаційне поле, звідки дістає необхідне психологічне і моральне живлення. Екстатичні акти (молитовний екстаз, благодать, катарсис, заспокоєння тощо) безпосередньо пов'язують людину з ноосферою. За такою ж приблизно схемою в ноосфері виникає позитивна або негативна спрямованість дії на об'єктивні історичні явища. Фігурально кажучи, у ноосферному плані літописи не просто словесні пам'ятки подій давно минулих літ, вони ще й матеріалізована система ноосферної інформації, яка сприяє вникненню в минуле, поєднуючи його з теперішнім і майбутнім.

Однак з погляду сьогодення в будь-якому літописі легко помітити істотні лакуни. Наприклад, у Несторовому Начальному літописі з 916 до 940 року 21 хронологічна позиція залишається порожньою: цифрами означені лише дати, натомість інформація відсутня. Трапляються різночитання тих самих подій в Лаврентіївському та Радзивилівському літописах. Це сліди безславної діяльності пізніших редакторів — на догоду. Не будемо цим перейматися, адже припасовувати історію до абстрактних схем — явище не нове. До оскотини приїлися банальні терміни “візантизм”, “норманізм”, “монголізм” і подібні. Суб'єктивні інтереси поклали на світланку цивілізації, а може, й раніше, ніде від них не дітися. Тим часом природна реальність покликала до життя ноосферні закономірності. За їхньою допомогою, незалежно від того, чи йдеться про космічне, фізичне, біологічне, інформаційне середовище, а чи про історичні процеси, людство, спрямувавши погляд у майбутнє, так само не зводить очей як зі свого сьогодення, так і з минулих.

Ось чому треба вивчати літописи.

● **Іван ГРИШИН-ГРИЩУК,**
м. Вишніця

МОСКВА НА ВИГАДКИ ШВИДКА!

Зовсім недавно в багатьох газетах друкувалися повідомлення на кшталт: “5 квітня 1242 р., 760 років тому, на льоду Чудського озера військо під проводом Олександра Невського розгромило лицарів Тевтонського ордену”. Здавалось би, ця подія та ця особа настільки відомі, що не викликають ніякого заперечення. Насправді ж Олександр Невський не брав ніякої участі в тій Чудській сутичці. Це давня побрехенька російської історичної науки. Як казав М. М. Карамзін, звичайнісінька “домішка неправди”.

Пропоную читачам разом зазирнути у ту далеку минушину. І щоб історики не звинуватили нас у якомусь наклепі, звернемося виключно до російських джерел.

Отож, перше джерело — книжка під назвою: “Листи та папери імператриці Катерини II”, видана О. Ф. Бичковим у 1873 р. Ця книжка зберігається у Національній бібліотеці імені В. І. Вернадського у Києві. У ній на сторінках 115 – 136 міститься праця Катерини II під назвою: “Размышления о проекте истории России XVIII века, написанная собственноручно и сохранившиеся в черновом подлиннике”. І що цікаво: “Роздуми...” подані французькою мовою — без перекладу російською. Такий собі нонсенс із присмаком таємниці. Отож читаємо: “Коли татари повернулись, то не з боку Дону (я думаю, що вони були зайняті завоюваннями в Сибіру і вздовж Волги у Булгар), і там вони потрапили в землі нащадків Георгія, які не були об'єднані ні між собою, ні з іншими гілками роду. За місяць були підкорені п'ятнадцять міст на Оці і на Волзі. Святий Олександр Невський тоді тільки народився, йому було 5 – 6 років”.

Сподіваюся, що читач розуміє:

йдеться про 1237 рік, коли хан Батий прийшов у Ростово-Суздальські землі, — Катерина II це засвідчує. Отож, у 1237 році Олександрові, т. зв. Невському, було лише 5–6 років, себто народився він десь у 1231 – 1232 роках. А тепер уявіть собі полководця 10 – 12 років, який у 1242 році керував Чудською сутичкою. Нісенітниця! Між іншим, у російських джерелах про рік народження Олександра написано: “около 1220 или 1221 года”.

А ось іще одне. Хан Батий, як відомо, народився у 1208 році. Хто хоче в цьому переконатися, може зазирнути до Великої Радянської Енциклопедії (третє видання, том III, сторінка 46). Отож його син Сартак міг народитись десь близько 1228 – 1232 років (мова про першого сина). Я вдаюся до цього підрахунку тому, що ніде у московсько-російських джерелах ви не знайдете точної дати народження хана Сартака, який володів Ростово-Суздальською землею десь з 1250 до 1257 року. Річ у тім, що син Батия — Сартак та Олександр, себто

Невський, були андами-побратимами, що давали клятву на крові: обидва різали собі руки, цідили кров до келихів, потім, змішуючи її з кумисом, пили по черзі; дивились на сонце, промовляючи слова вічної клятви, як велів звичай. Між іншим, сам Чингісхан давав таку клятву та мав анду Джамуху. Хто хоче про це дізнатися більше, може прочитати цікавий художній роман Ісаї Калашнікова “Жорстоке століття”, видання 1985 року.

Зверніть лише увагу: андами можна було стати тільки в дитячому та юнацькому віці, тобто до 16 років. Бо з 16 років юнак-монгол ставав дорослою людиною. Про це теж повідомляє професор Л. М. Гумільов у своїй книзі “В поисках вымышленного царства”, на сторінці 209.

Зрештою, в 1246 році у хана Батия побував посол Папи Інокентія IV Плато Карпіні, який у своїй книзі “Історія монголів” пише: “І після неодноразової вказівки йому (Чернігівському князю Михайлу — **В. Б.**) поклонитися і його небажання вищезгаданий князь (хан Батий) передав йому через сина Ярослава, що він буде вбитий, якщо не поклониться”. Ця фраза наведена зі стор. 29 книги Джіованні дель Плато Карпіні “Історія монголів”, виданий у Москві в 1957 році. А далі на сторінці 252 дано пояснення, що йдеться про Олександра, так званого Невського. Тобто, у 1246 році Олександр ще не був князем, а перебував у тому віці, коли юнака величали “сином князя Ярослава”.

Ми повинні чітко зрозуміти, що держава Чингісхана мала діючі закони, які називались Яса Чингісхана. І Московія, що була складовою части-

ною імперії, ніколи не становила винятку з тих законів. А діяла Яса Чингісхана в Ростово-Суздальській землі з січня 1238 року, з дня захоплення. Згідно Яси, ні один старший князь не міг отримати “ярлик” на князівство, якщо не передавав в аманати (заручники) свого старшого сина, першого за чергою спадкоємця. Все, що підноситься інакше, — це московські “домішки неправди”. Закон для Москви не робив винятків! Про це чітко писали і Плато Карпіні, і Рубрук, що перебував у Золотій Орді в 1253 – 54 роках. Я вже не кажу про Рашід-ад-Діна та збірники В. Г. Тизенгаузена, де чітко прописані закони, що діяли в імперії Батия.

Так ось: вже на початку 1238 року князь Ярослав Всеволодович надів ярмо на шию та поповз до ніг хана Батия, аби отримати “ярлик” на Володимирське князівство. А перед тим мусив передати ханові в аманати (заручники) свого старшого сина Олександра, т. зв. Невського. Вже в січні 1238 року до Володимира ханом Батием був призначений “великий баскак”, а по удільних князівствах — “малі баскаки”, які правили Ростово-Суздальською землею. Послухаймо нашого великого земляка Миколу Білозерського. У своїх архівах, що зберігаються в Національній бібліотеці України, він залишив такі слова: “Баскаки. В Росії після підкорення її Моголами були баскаки, а у Володимирі-столиці Великого Князя — Великий Баскак. Вони — головні управителі в підкорених державах: мають військо та ін.”.

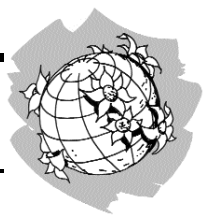
І перебував Олександр при сім'ї

хана аж до 1252 року, коли отримав “ярлик” з рук свого анди Сартака на Володимирське князівство. А було Олександру в 1238 році всього десь близько восьми років. Тому і написав великий свідок Плато Карпіні, що в 1246 році бачив у хана Батия не князя Олександра Невського, а лише — “сина князя Ярослава”.

Сподіваюся, читач розуміє, що, проживаючи з 1238 року при сім'ї хана Батия, Олександр саме в ті роки побратався з Сартаком, вивчив тюркську мову, якою розмовляли в Золотій Орді, та став довіреною людиною хана Батия. Бо хан Батий, приймаючи послів, ні до кого з них не звертався особисто, навіть тоді, коли посли знали тюркську мову, а тільки через довірену, сотні разів перевірену людину. Хан вважався намісником Бога на землі, тож не міг спілкуватися з простим смертним. Про це чітко мовлять всі стародавні джерела.

Такою довіреною та наближеною до хана Батия людиною у 1246 році був побратим його сина Сартака — Олександр, юнак, десь близько 14–15 років за віком. І вигадана Московою брехня про Олександра Невського та його битви — звичайнісінька нісенітниця.

Володимир БЕЛІНСЬКИЙ

ДЖЕРЕЛО ЇЇ ЛЮБОВІ

ВІРА СМЕРЕКА —
НАЙВІДОМІША В СВІТІ
КРОЛЕВЧАНКА

Мені і моїм друзям, учасникам молодіжного просвітянського гурту “Квітуча калина” (ми були тоді 8—10-річні школярі), ім'я Віри Смереки відкрилося 1994 р. Її пам'ять про рідний край, любов до нього перелилася тоді у надіслані нею прекрасні матеріали для українських національних строїв: нитки для вишивання, тканини, стрічки, намисто. Із тих чудових тканин наші мами і бабусі пошили і вишили костюми, в яких ми стали справжніми артистами і виступали на найкращих сценах нашого міста і району.

А книжки свої пані Віра надіслала нам пізніше. Прочитав я їх уже старшокласником, точніше, ліцеїстом Київського військового ліцею ім. Івана Богуна, приїхавши додому в Кролевець на канікули. Книжки ці справили на мене незабутнє враження... Тому я не лише їх перечитав, а й написав по них учнівську наукову роботу про життя і творчість нашої славної крелевчанки.

Адже в цих книгах багато автобіографічного. А ще вони — справжнє вікно Людності, Добра і Любові до рідної землі, до України.

КРОЛЕВЕЦЬ, ЛЬВІВ
І ЗНОВУ КРОЛЕВЕЦЬ

В автобіографічних нарисах п. Віра точно називає місто, куди вони, сім'я священика, переїхали з Лушників: Кролевець. Знайшовши для родини убогу квартиру, о. Степан зайнявся пошуками хоч якоїсь праці, щоб утримувати дітей... Тут п. Віра у 1940 р. з атестатом відмінниці закінчила середню школу. Поїхала вступати до Київського університету, але її “зрізали” на екзамени з російської мови, — як дочку священика.

Та пощастило їй того-таки 1940-го вступити до Львівського університету — на українську філологію. Вона була щаслива!

Із приходом німців о. Степана знову покликали селяни на священицьку посаду. Сім років Чеплівка не мала церкви (бо її перетворили на “клуб”). До християнського святого Успіння Пресвятої Богородиці 21 вересня 1941 року селяни реставрували клуб у церкву. І запросили

о. Степана на це свято. Тут він з усім сумлінням виконував свій обов'язок священика аж до своєї кончини в 1972 р. Правда, пізніше більшовики знову обернули церкву на клуб. Довелося Службу Божу правити в Молитовному домі. Дружина його, Євгенія, керувала церковним хором. Поки не надійшов наказ розібрати Молитовний Дім... Через три роки після цього мати письменниці й померла.

Навіть із цього короткого опису видно, що батьки п. Віри були справжніми подвижниками християнської віри і моралі.

НІМЕЦЬКА НЕВОЛЯ

У травні 1942 разом із тисячами наших юнаків і дівчат її було вивезено до Німеччини — Віра Ніпот опинилася в робітничих таборах у Берліні. Виснажлива праця, недоїдання зумовили хворобу, через яку потрапила до невідільничої лікарні... А потім у ще суворіші табори.

У Берліні в серпні 1943-го доля звела її з українцем із Закарпаття Іваном Смерекою. Цей кмітливий юнак за часи неволі добре вивчив Берлін, налагодив контакти з впливовими українцями німецької столиці. Він організував втечу Віри із табору, а через рік, коли Берлін уже нагадував пекло, обоє втекли у гори Гарц, а потім у м. Госляр, де дочекалися кінця війни. У липні 1945 одружилися. Скромно, на чужій землі, але з друзями-земляками відзначили весілля... І віддали себе активній громадській діяльності серед українців на чужині. У таборі “ДіПі” п. Віра працювала в українських школах і гуртках до 1947 року.

Враження про Німеччину — це її книга “В німецькій неволі” (1998). Це книга про те, як “остарбайтерів” виснажували важкою працею, голодом, холодом і жорстокістю. Багато хто втрачав віру, ставав злим, навіть божеволів. Це твір нечуваної викривальної сили. На його основі можна створити фільм — хвилюючий і переконливий.

В АНГЛІЇ

Московські агенти підмовляли “тимчасово переміщених осіб” повертатися в СРСР. Але куди було повертатися? У безбожну імперію?.. У травні 1947 молода сім'я

Смерек виїхала до Англії. Отримали обоє роботу на текстильний фабриці у місті Брадфорд. Тут і осіли. Звідси і плаче-тужить вже понад півстоліття сучасна Ярославна над українською недолею.

Як одні з найперших тут поселенців-українців, Смереки заснували у Брадфорді філію Спілки Українців Британії (СУБ), українську бібліотеку, драмгурток ім. Івана Котляревського, школу українознавства для дітей, курси англійської мови для дорослих.

Стали вони і засновниками українського світського хору, а також парафії українських церков. Стала Віра Смерека й одним з ініціаторів Товариства українських жінок імені Олени Теліги в Англії. Водночас поглиблювала вона свої знання на вечірніх студіях Лідського університету в Брадфорді. Головним її заняттям стала літературна творчість.

БОГ І УКРАЇНА

У 1999 році Віру Степанівну Смереку прийнято до Національної Спілки письменників України. У цій уже офіційній письменницькій ролі вона видала нову — третю свою — книжку під назвою “Вічний вогонь”. Бог, Церква, Святі місця, ікони, молитва, Різдво, Великдень і, звичайно, Воля, Україна — ось тематичне коло цієї книги. Але твердження авторки м'які, ненав'язливі — як у народного оповідача. І особливо привабливі, бо сповнені автобіографічності.

Тим більше, що дорога до сумлінного сповідання християнських засад у неї теж пройшла через сумніви і вагання. Їх настирливо прищеплювала “радянська школа”. Про це довірливо розповідає письменниця у повісті “Христос воскрес”. А також в оповіданні “Вислухана молитва коло Святої Софії в Києві”. А збагатившись досвідом життя батька-матері і свого власного, вона прийшла до твердого переконання, що зло можна перемогти лише неухильним дотриманням християнських чеснот. Пані Віра, як свідчать нариси,

побувала чи не в усіх святих для християн місцях: Вифлеєм, Назарет, Єрусалим, Рим із Ватиканом і т.д. Але як патріотка своєї землі, де б не була, думає про Україну, молиться за неї.

Болить нашої письменниці проблема релігійної роз'єднаності українців. Особливо розважливо і справедливо підходить вона до цієї теми в нарисі “Велич Рима”. Вона пише: “З побожністю вклоняюся

святим місцям і думкою лину в новітні часи... Екуменічний рух — це єдність у Христі... Ворожість (релігійна) Рима і Візантії, ворожість (релігійна) Росії і Польщі. А ми, українці, чому маємо терпіти ми? Ми чужі одним і другим... Невинні спадкоємці чужого і мертвого лихоліття... Навіщо цей штучний поділ має роз'їдати наш народ? Ми є нащадки вірування. Але не чужої нам ворожнечі. Чому чужа історія має нас розділяти?... Абсурд! Усі ми християни! Настала пора відмінити догми старих віків, що поділяють нас на греко-православних і греко-католиків. Вже час знайти верхам одну Церкву, Єдину, щоб народ міг спільно хвалити Бога — в єдиній християнській спільноті”.

Безумовно, за стільки років проживання в Англії засвоїла п. Ві-

ра і англійські традиції, але рідне у неї завжди і скрізь на першому плані. До речі, про життя українців Британії і свої тамтешнє життя готує Віра Смерека свою нову книгу, яка має робочу назву “З берегів Англії”.

НАЙРІДНІШЕ МІСТО

Читаючи книжки нашої землячки, збагачуєшся духовно. Читаються вони легко, швидко, породжують оптимізм, надію і віру. Бо це є священний вогонь Любові до Бога і України. Із цим вогнем у душі не раз приїздило подружжя Смерек в Україну, починаючи з першого року її незалежності. Приїздили на всеукраїнські форуми і конгреси, а також до родичів на Сумщині і на Закарпаття, де Віру з любов'ю називають “закарпатською невісткою”.

Із весни 1997 р. не стало її друга. Відійшов у вічність цей активний громадський діяч і борець за українську ідею, довголітній голова СУБ, правник за фахом. Похований Іван Смерека у Брадфорді, де прожили вони з дружиною 50 років. Але Віра Смерека не пориває зв'язків із Закарпаттям. Саме там, у місті Ужгороді, не тільки шанують, а й перевидають її книжки. Кілька примірників прислали закарпатці крелевським просвітянам — міському об'єднанню ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. А просвітяни, в свою чергу, прочитавши, подарували кілька книжок централній райбібліотеці, краєзнавчому музею, школам міста. Розповіли про славу землячку в районній та обласній газетах.

У своїх листах крелевським просвітянам п. Віра не раз зізнається: “Кролевець — моє найрідніше місто”. Славить його у нарисах і віршах.

Всі листи Віри Смереки починаються і закінчуються думою про українство і вірою в його цілковиту перемогу на своїй землі.

А книжки її, на моє переконання, ще стануть посібниками для виховання у всіх нас християнської моралі.

Максим ВІТУШКО,
Кролевець — Київ

●

ПАМ'ЯТЬ

ла-таки — переїхала до Нью-Йорка. Часто виступала на різних імпрезах. Створила кілька нових сольних хореографічних творів — “Останній вальс”, “Бублейниця”, “Свято княгині Ольги”, “Подоланка”... Коли їй минуло сорок років, вирішила перестати танцювати. Допомогала молодим балеринам, популяризувала українські танцювальні ансамблі.

...Оксана Вікул фізично відійшла від нас, але духовно — поруч. Її пам'ятатимуть як прекрасного пропагандиста української культури в чужомовному середовищі — хорового мистецтва, писанкарства, художніх творів і просто просвітянина, людину щедрого серця.

Віталій МАЦЬКО,
кандидат філологічних наук,
голова обласного товариства
“Просвіта”,
м. Хмельницький

●

Народилася Оксана Миколаївна Вікул 20 липня 1921 року в м. Кам'янці-Подільському у відомій на всю округу родині священиків Вікулів, що прославили у XIX і на початку XX століття рідний край любов'ю до людей, до України. Батько її також був священиком, а потім, закінчивши Варшавський університет, став доцентом кафедри хімії Кам'янець-Подільського університету. В листопаді 1920-го емігрував, захистив дисертацію і працював професором Українського вільного університету в Празі.

До батька Оксана приїхала разом із матір'ю влітку 1923-го. Спершу жили в Подєбрадах, де батько вчителював у новозаснованій господарській академії, а з 1929-го починається празький період. Прага Оксані подобалася. А головне — більше чути української мови. Та школи української не було. Батько, ніби відчуваючи майбутнє, віддає її до англійської школи, потім — до гімназії.

У Празі Оксана офіційно стала членом Пласту. У цій масово-спортивній освітній організації дівчина зацікавилася танцями. І уже наприкінці 1936 року вона бере участь у виконанні групових народних танців на

Всеслов'янському з'їзді скаутів. Перший сольний номер для Оксани відбувся несподівано на гімназійній вечірці у Ржевніцях 1937 року, коли вона з успіхом імпровізувала “козачка”. Так прилучилася Оксана Вікул до професійної сценічної діяльності. “Танець — це чиста радість, — гово-

школи Єлизавети Нікольської. Після кожної вистави фантазія подолянки починала інтенсивніше працювати. Із власним хореографічним твором уперше виступила 10 січня 1943 року. Це сталося на концерті групи “Українського сокола”, метою якого було показати, як саме можна опрацювати

музику композитора М. Лисенка, — твердо стала на шлях українського професійного артиста балету та хореографа.

Навесні 1947 року в Регенсбурзі розпочалася підготовка до постановки опери М. Аркаса “Катерина”. Оксани запропонували поставити до неї

ТРОЯНДА ЗІ СЛАВНОГО РОДУ

На початку 90-х мені довелося працювати в газеті “Кам'янець-Подільський вісник”, де бухгалтерську справу вела Анжела Кисіль. Згодом дівчина виїхала до США, вийшла заміж... У Сполучених Штатах Америки знайшла свій притулок й Оксана Вікул, з якою ми листувалися. А потім зв'язок перервався. І тоді я попросив Анжelu Кисіль-Райлі передати ві-

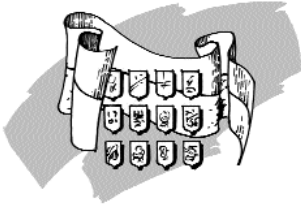
тальну поштівку з нагоди 80-річчя славної діячки української сцени у діаспорі. Завдяки їй вітальна листівка знайшла адресата і, як пише у листі до мене чоловік Оксани Вікул, письменник і богослов Олександр Воронин, “дуже гарно відсвяткували її ювілей”, але 21 вересня Господь покликав її у вічність.

рила не раз. — Як танцювала наші народні танці, то... здавалося, що лечу до України...”

Вирішила паралельно вчитися малювати — записалася до Української студії образотворчого мистецтва під керівництвом графіка Роберта Лісовського. Під осінь 1941 року Оксана стала ученицею балетної

українську тематику в стилі й техніці різних шкіл танку. Вона вирішила танцювати відьму Солоху з “Ночі перед Різдвом” М. Гоголя. Використала музику з “Різдвяної ночі” М. Лисенка. З'явилися схвальні відгуки й у пресі. Потім 1944 року створила ще один хореографічний твір “Невдале побачення”, до якого також використала

танці. Це була добра нагода грати з професіоналами — режисер Юрій Григоренко, декоратор Петро Капшученко, диригент Володимир Гавриленко. Оксаніні задуми щодо хореографії “Катерини” повністю вдалися. Переїхавши до Америки, жила в Мінеаполісі й тужила за театральним життям. І ось 1956 року не витрима-

НАРИСИ З МІСТА ДРІМАЮЧИХ ЛЕВІВ

Готель "Жорж"

Продовження.
Початок у числі 41 за 2002 р.

Нашу увагу привертає імпульсанта споруда готелю "Жорж". Головний фасад прикрашають барельєф Юрія Зміборця та, по периметру, алегоричні статуї Європи, Азії, Америки й Африки. У різні часи містилися тут і казино, і гральні кімнати, і кімнати для "інтимних" зустрічей. Картьярство було досить поширене в XIX ст., грали навіть у численних кав'ярнях, що розташовувалися на площі Ринок і на Академічній. До Львова "на сезон" прибували найвідоміші картярі Європи. Визнаним майстром гри у преферанс був і композитор Станіслав Людкевич.

Обіч готелю "Жорж" — пам'ятник Адамові Міцкевичу, споруджений 1905 року. Його автори — відомі скульптори Попель і Парашук — у складній архітектурно-скульптурній формі правдиво й художньо переконливо передали образ видатного польського поета, підкреслили високе благородство та романтичну піднесеність постаті. Після ринкової площі найбільше жебраків можна побачити саме тут. Загалом жебрацтво Львова має свою давню історію. Про багатьох відомих переповідають з уст в уста майже легенди. Був тут і красунчик-офіцер, який весь багатотисячний спадок залишив у борделях, був дід, котрий позував студентам-малярам за пляшку горілки, але ніколи не напивався...

Сучасний проспект Свободи об'єднує нині дві вулиці, що тягнуться паралельно вздовж центральної алеї аж до оперного театру. Посере-

Пам'ятник
Тарасу Шевченку

дині алеї — недавню зведену пам'ятник Тарасові Шевченку. За ним у сквері пам'ятник Івану Підкові. У середині XVI ст. відомий козацький ватажок втрутився у міжусобну боротьбу в Молдавії. Українці захопили Яси і проголосили свого геть-

мана молдавським господарем. Це розлютило турецького султана Мюрада III, який кинув проти Підкови великі сили. Гетьман із військом змушений був відступити в межі Речі Посполитої, але там на вимогу турків Підкову заарештували... Під час кари всіх вразив той факт, що саме в момент, коли упала голова Підкови, завалився передстінок місцевої ратуші. Побратими гетьмана пришили голову і поклали тіло у приготовлену ним самим зелену труну. Згодом тіло перевезли до Канева, де на Чернечій горі поховали. У землю поруч з Підковою згодом лягли його побратими — Яків Шах, козацький отаман Самійло Кішка, а через півтора століття — Тарас Шевченко.

Ліворуч бачимо ще один об'єкт. Сучасна "Віденська кав'ярня". Розповідають, що саме в кав'ярні на цьому місці зупинявся легендарний вояк Швейк. З нагоди цієї події тут і виріс йому пам'ятник. А справа один з найбільших у місті костел єзуїтів, побудований близько 1635 р. у бароковому стилі. З величавим фасадом, на шістьох коринфських стовпах. Свого часу тут була єзуїтська колегія...

Музей етнографії та художнього промислу розташований у будинку, спорудженому в 1874–1891 роках за проектом архітектора Захаревича та прикрашений роботами скульптора Марконі. Раніше йменувався Міським промисловим музеєм, у якому "львівські ремісники на гарних зразках могли б повчитися доброї роботи". Пізніше до нього приєднано зібрання творів українського народного мистецтва та етнографії Наукового товариства імені

називають одним із трьох (разом з віденським і одеським оперними) найрозкішніших театрів Європи. Споруджений за проектом львів'янина Зигмунта Горголевського в стилі віденського ренесансу. На жаль, для архітектора це була перша й остання велика робота.

Давнішу історію має нинішній національний театр імені Марії Заньковецької. Ідею його будівництва висунув відомий меценат — граф Станіслав Скарбек, який сам і керував роботами, запросивши відомих віденських архітекторів Піхля та Зальцмана. Театр цей увійшов в історію як арена дебютів співаків та диригентів, які згодом завоювали світове ім'я. Тут, зокрема, виступала Соломія Крушельницька. Попри те, що згаданий львівський Опері заслужено надали її ім'я, недавно оприлюднено було листа, в котрому співачка зауважує, що не є чистою русинкою, себто українкою, а належить світові. Мабуть, справді...

Поблизу театру Заньковецької ще одна споруда для видовищ, відома як Народний Дім. Пізніше тут був Будинок офіцерів, віднедавна — "Кінопалац".

Нинішнє головне приміщення Національного музею спочатку називалося Міським промисловим музеєм. На кошти митрополита Шептицького тут відкрито було Національний музей. Згодом він став Львівським філіалом музею Леніна. Але після дев'яностих, коли знесли пам'ятник "вождю" і винесли всі експонати, знову тут правдивий національний музей.

Пам'ятник Адаму Міцкевичу

Церква св. Миколая, ймовірно, найстаріша церква у Львові. Теперішня будова значно змінена упродовж довгих віків. А письмові згадки про неї сягають 1294 року.

Монастир св. Онуфрія, як твердять монастирські хроніки, наново побудовано при допомозі князя Костянтина Острозького. Побіч церкви були келії, шпиталь, а радше притулок для старців і немічних, а також невелика бурса для бідноти. В одній з таких келій, очевидно, й зупинився Іван Федорович (Федоров), першодрукар. Документи підтверджують, що при монастирі св. Онуфрія була найдавніша українська друкарня. Чи запроваджена вона, власне, Федоровичем?

Адже є гіпотези, що й до його з'яви у Львові друкарство було відоме. Зрештою, старий переказ твердить, що саме Іван Федорович, перший друкар у Львові, мав свою друкарню в келії монастиря св. Онуфрія. Та й похований він саме тут. Довгий час тут був надгробний пам'ятник з напівзатертим написом: "Друкар Москвитин, котрий своїм тисанням друкування занедалоє одновил, преставився ві Львові...". Щоправда, при перебудові каплиці 1903 р. на цій місці поставлено нову стіну й камінь замурувано...

А пам'ятник Іванові Федоровичу постав біля Королівського арсеналу, в якому нині державний архів.

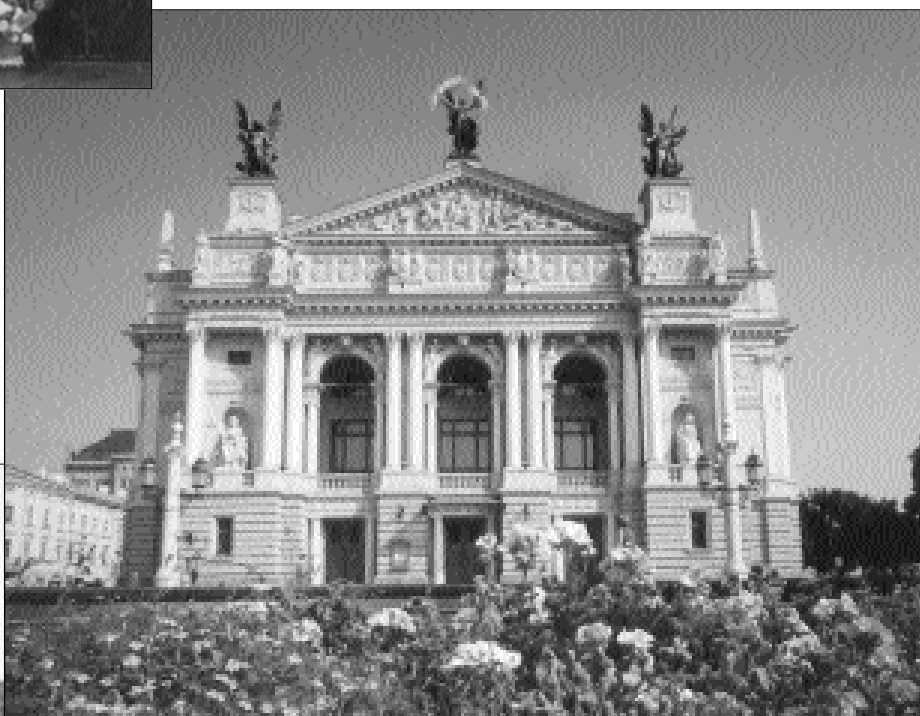
Церква св. Параскеви, або П'ятниці, існувала вже 1443 року. Теперішня будова походить з 1644 р., виглядає на кріпку твердиню з високою вежею. Церква збудована при допомозі молдавських воєвод, про що свідчить їхній герб. На ньому зображено голову вола під звздою й короною з сонцем і місяцем побіч, вгорі шабля, скіпетр і княжа корона.

(Далі буде)

Олесь ГАНУЩАК

Бронзовий Швейк під "Віденською кав'ярнею"

Оперний театр ім. Соломії Крушельницької

Т. Шевченка. У фондах — понад 80 тисяч пам'яток матеріальної та духовної культури народу.

А кількості метрів далі — зустріч з архітектурною перлиною — академічним державним театром опери та балету імені Соломії Крушельницької. Його справедливо

Далі — вул. Хмельницького (колиш Жовківська). Якщо Ви на транспорті, то можете потрапити на неї через пр. Чорновола і вул. Дедька. Пішом подорожнім не важко буде перейти й відвідати три церкви так званого княжого Львова, розташовані саме на цій вулиці.

УКРАЇНА І ҐЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: ПОЄДНАННЯ НЕПОЄДНУВАНОВОГО?..

Постколоніальне українське суспільство віднайшло собі досить цікаве хобі: спочатку витворення, а потім активне руйнування передвборчих фантомів найрізноманітнішого ґатунку — від розвінчання “паперових” партій. Складається враження, що саме такі проблеми найбільше “болять” кожному пересічному українцеві. Якось само собою сталося, що інші питання повсякденного українського життя витісняються на маргінеси суспільної думки. Як, наприклад, такі “прості й звичні” вже для нас проблеми, як масова жіноча проституція і рабство, в яке потрапляють громадяни України; соціально незабезпечена старість; наявність великої кількості дітей-бомжі; злидення зарплатня більшості держбюджетників тощо.

ГЕНДЕР — НЕ СУТО „ЖІНОЧЕ ПИТАННЯ”

Отож, видається незайвим нагадати, що й зазначені вище проблеми потребують свого розв'язання. Зокрема, “малопопулярна”, “надумана” (за твердженням деяких досить авторитетних особистостей в українській культурі та політиці) проблема, пов'язана із соціальним статусом українського жіноцтва, що отримала модну назву “ґендерної”. Хоч насправді ґендерна тематика — це зовсім не суто “жіноче” питання, оскільки в європейській та американській традиції під ґендерною розуміється проблематика, пов'язана зі сферою соціального існування статей, тобто стосунків реальних чоловіків та жінок. У нас же ця тема якось на рівні колективного несвідомого сприймається лише як сфера “існування” жінки. Очевидно, за усталеною мовчазною довголітною звичкою вважати всі інші сфери суспільного існування чоловіками.

Не будемо переобтяжувати увагу читачів, наводячи знов і знов раціональні аргументи на користь необхідності утвердження в українському суспільстві принципів ґендерної рівності та права жіноцтва бути предметом наукового (і не лише!) дослідження ще за життя, а не тільки у стані археологічних знахідок на території України. Не тому, що бачимо тут значний прогрес. На жаль, маємо сьогодні ситуацію якраз “з точністю до навпаки”. Проте, треба все ж колись переходити від теорем, які в цивілізованому світі давно вже перетворилися на аксіоми (як от переконання в тому, що головний принцип, який визначає теперішні соціальні стосунки між двома статями — підлеглість однієї статі іншій, — сам собою хибний і сьогодні є однією з головних завад удосконалення людства; його мусить змінити принцип цілковитої рівності, котрий не надаватиме жодного привілею чи влади одній стороні і не допускати жодного утилізму іншої), до аналізу конкретних сучасних ґендерних проблем нашого суспільства.

Сьогодні ґендерна проблематика ввійшла до розряду “модних” для обговорення. Проте неважко побачити, що в українському дискурсі, в тому числі і науковому, вона стикається з негативною, настороженою, а то й відверто ворожою налаштованістю суспільної думки. Найчастіше на противагу цим новим для українців студіям висуюють насправді неіснуючу загрозу втрати традиційних українських цінностей та мало не самої української жінки — берегині роду. Часто-густо доводиться чути досить банальні “роздуми” про руйнівний вплив ідей західного фемінізму, “нешасних” американських чоловіків, яких мало не щохвилини просто зі “стритів” тягнуть “задвинуті” американські емансипантки до суду за сексуальні домагання, про величезну пієтетно-трепетну любов українських чоловіків до справжніх українських жінок. Ну просто розділ майбутнього Апокаліпсису на теренах України у феміністично-ґендерних шатах!

ІІІ Тисячоліття — тисячоліття жінки?

Як тут не позаздрити розвиненим західним суспільствам, де проблема адекватної самореалізації жінки часто впирається лише в її власні ментальні та психологічні особливості. Сучасна західна психологія, філософія, політологія тощо майже в унісон стверджують, що третє тисячоліття належить жінкам. Сучасний світ сприяє керівній ролі жінки, лише вона сама демонструє “невміння бути першою”. Отже, питання полягає в тому, щоб подолати в собі відповідні комплекси, змінити світоглядні настанови та взяти долю сучасного людства у свої руки. А світ уже до цього дозрів і готовий власті жінці в руки, як стигле яблуко. Щоправда, здебільшого подібні твердження належать дослідникам-чоловікам і значною мірою суперечать феміністичній критиці, що існує сьогодні на Заході. Проте й тут знаходиться логічне пояснення “неадекватним” феміністичним тривогам. Адже весь світ сьогодні існує в межах насильницької чоловічоцентрованої культури, яка, за внутрішньою логікою, вимагає витворення образу жінки-мучениці на шляху до обов'язкового звільнення. Зрештою, це звільнення є не чимось іншим, як утвердженням суспільств ґендерної рівності зі збалансованим комплексом суспільних цінностей. Завдання сучасної жінки, на думку професора Антоніо Менегетті, — подолати власну амбівалентність, непослідовність, внутрішню звільнитися, вивільняючи тим самим сучасне суспільство від застарілих мертвих культурних табу. І тоді лідерство буде їй майже гарантоване, звичайно, за наявності інтелектуальних здібностей. За деякими дослідженнями, проведеними у Франції, ґендерний розподіл ролей у цивілізованому світі справді зазнав значних трансформацій. З'явилися навіть види роботи з красномовною назвою “він — це вона”. Очевидно, в Західному суспільстві йде процес вироблення нової ґендерної парадигми, в основу якої покладено утвердження принципів справжньої ґендерної рівності. І процес цей протікає доволі органічно. Принаймні всі подібні дослідження доводять, що зміна світоглядних орієнтирів на Заході — це природний процес, який, можливо, закінчиться реальним “тисячоліттям жінки”.

Але ж будьмо чесними, для нас усе це виглядає як новітня соціальна утопія. І справді, про яке суспільство ґендерної рівності можна сьогодні говорити в Україні, коли ніхто навіть не намагається приховувати надання переваги на робочих місцях чоловікам? На кожному кроці можна почути оповіді про неможливість отримати безробітній жінці з освітою посаду, яка відповідає її фахові. Не допомагає навіть направлення бюро із працевлаштування. Аргумент один: “Нам нужен мальчик”, навіть коли йдеться про 40–45-річних. Подібна ж ситуація виникає, коли мова заходить про призначення начальника. Професіоналізм жінки принаймні у 50 випадках із 100 поступається наявності ознак особи

протилежної статі. Отже, у постколоніальному просторі мова йде скоріше не про можливість здійснення “третього тисячоліття як тисячоліття жінки”, а про так звану “рубіжність” жіночого існування, тобто позасистемність, маргінальність, периферійність, “незнаходження” в українському суспільному просторі.

„ХАТНЯ ГОСПОДАРКА” ДО-РІВНЮЄ „ЖІНКА-ЛЯЛЬКА”

Небажання вбачати проблему в стосунках між українським чоловіком та жінкою на рівні соціальних реалій для багатьох сучасних діячів української культури та політики перетворилося на майже життєве кредо. Будь-які розвідки з цього питання розглядаються такими “реалістами” як “феміністські задвиги, шкідливі українському жіноцтву та чоловікам”, “прояви комплексів, якими вражені деякі українські феміністки”, “проявом патологічної ненависті до українського чоловіка”, “зневажання чоловіків” або ж простіше — “психічним захворюванням наших фемінізованих неваж”. Проте справедливості вимагає сказати, що українські жіночі літературні студії все ж не “спромоглися” дістати назву “менструальної літератури”, як-то свого часу сталося з жіночими літературними пошуками в Польщі.

Консервативна суспільна критика емансипантських пошуків, представлених в основному жіночими текстами, базується на патріархальному світоглядному підґрунті, центральною міфологічною парадигмою якого є “жінка-берегиня роду”. В сучасному українському суспільстві така критика йде пліч-о-пліч із формуванням нового (“нових українців”) міфу про жінку-ляльку, яка тільки й мріє про вбрання та прикраси, найбільше переймається проблемами шуднення та макіяжу, ввесь день сидить на тренажері чи принаймні в “Джакузі” в очікуванні свого коханого чоловіка або ж супер-сексуального бой-френда. Інколи навіть важко повірити, що за всім цим стоїть пропаганда не чогось іншого, як ідеалу хатньої господарки, “умебльованої” пральними автоматами та скоро-варками (до речі, за які кошти в 95 відсотках випадків з реального українського життя?), тобто все той же патріархальний міф у новій блискучій обгортці. Проте абсолютно справедливо ті дослідниці, які стверджують, що ідеалові хатньої господарки в сучасному суспільстві протистоять реалії ринку праці. Сьогодні без заробітку жінок українська родина не зможе проіснувати. Наявність великої кількості неповних родин з жінкою-годувальницею та вихователюю дітей на чолі перетворює подібні рекламні проекти на форму знущання. Культивація хатньої господарки, здатної поєднати в собі неабияку сексуальну жагу із вмінням зекономити на дешевому та ефективному пральному порошоків, витворює в голові пересічної українки авто-образ кентавра, що вічно втрапляє в сіті власної меншовартості через нездатність “жити як на картинці” чи принаймні так шуднути, щоб і про неї складали пісні на кшталт шлягерів “Руского радіо”: “ти похудела і стала милою, і оттого ти мене еще дорожє”.

Як вважає дослідниці ґендерної проблематики М. Скорик, “ідеал хатньої господарки” є нездійсненним і виконує функцію ідеологічного супроводу витіснення жінок з царини легальної зайнятості, пропонуючи їм працювати вдома “за любов”, а не на робочому місці за гроші. Його наслідок — те, що жінки змушені продавати свою робочу силу на тіньовому ринку праці, без відповідних гарантій та соціального захисту.

...І ТРОХИ ПРО „ЖІНОЧЕ” ЗА-

КОНОДАВСТВО

Спостерігаючи все це, дуже важко собі уявити, яким же чином Україна зможе виконати всі ті зобов'язання щодо створення на власному просторі суспільства ґендерної рівності, прагнення яке вона задекларувала в цілому ряді документів. Серед них і документи найвищого Міжнародного рівня, зокрема — рівня ООН.

Міжнародні документи підтверджені низкою законодавчих актів української держави. Сьогодні маємо Указ Президента від 25 квітня 2001 року “Про підвищення соціального статусу жінок в Україні”, виданий як відповідь на критику міжнародних спостерігачів про бездіяльність української влади у справі проведення в життя підписаних міжнародних актів з зазначеного вище спрямування. Є і Постанова Кабінету Міністрів України “Про національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню ґендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 рр.” від 6 травня 2001 р. (№ 479). Розроблено і Закон України “Про державне забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок”. Отже, проблема створення в Україні суспільства ґендерної рівності сьогодні на часі. Принаймні, таке складається враження, коли аналізуєш існуючі документи з цієї проблеми.

У вирішенні сучасною українською державою певних завдань доцільним є аналіз та використання історичного досвіду попередніх форм української державності та конституційного процесу. Вже Конституція Української Народної Республіки (“Статут про державний устрій, права і вільності УНР”) задекларувала утвердження ґендерної демократії в суспільстві шляхом правового забезпечення принципів ґендерної рівноправності (див. р. 1, п. 2, та р. II, п. 7, 11). Очевидно, що самі конституційні акти УНР базуються на так званому “природному демократизмі, притаманному українському менталітетові”.

Показовим з точки зору означеної проблеми є проект Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави з назвою “Основний державний закон Української Народної Республіки” часів Директорії. Цей документ є повсюду унікальним в українському конституційному процесі, бо тоді він був значно ширшим і докладнішим порівняно з європейськими та американськими конституційними хартіями. Він був і найбільш конкретизованим документом конституційного характеру в українській політико-правовій думці. Аналізуючи цей документ з точки зору проблеми формування суспільства ґендерної рівності в Україні, відзначимо, що своїм артикулом №3 першого розділу Закон проголошує принцип рівності чоловіків та жінок, фактично утверджуючи ґендерну демократію в суспільстві. “Основний державний закон Української Народної Республіки” зазначає: “Жінка в Українській Державі має всі права цивільні та політичні нарівні з чоловіком”.

Отже, доба українських визвольних змагань початку ХХ століття дає яскраві приклади розвитку процесу ґендерної рівності в українському суспільстві.

Конституція сучасної України теж є прекрасною правовою основою для вирішення зазначеної вище проблеми. Та, на жаль, українська дійсність не надто адекватна вимогам Основного Закону.

Сьогодні для виникнення на теренах України суспільства ґендерної рівності приблизно стільки ж шансів, як і для екологічно збалансованого. А не так вже й давно перспектива перетворення нашої спіль-

ноти на екологічно гармонійну зігривала не одне серце і мала величезний суспільний резонанс. Тепер у цьому напрямку — повний провал. Натомість маємо перспективу нових Чорнобилей на Рівненських, Запорізьких та й самих Чорнобильських просторах. Саме такі нерадісні прогнози мають шанс скоріше реалізуватися в сучасній Україні. Отже, щоб не нагромаджувати знову паперових збмків, треба реально оцінювати перспективи України в плані створення суспільства ґендерної демократії. Адже жоден закон Президента про підвищення соціального статусу українського жіноцтва та надання йому “видатної” ролі в історії не вирішать проблему позитивно. Сьогодні можна говорити лише про впертий рух у цьому напрямку завдяки теоретичним і практичним зусиллям незначної кількості ентузіастів в Україні. Хотілося б, щоб зростало число відповідальних кроків у цьому напрямку. Зокрема у сфері боротьби з домашнім насильством. Інакше перспективи членства України в колі європейських розвинених держав перетворяться на недосяжну мрію. І тоді вже не треба буде сперечатися, чи фізична належність до Європи є доленосною ознакою для нації.

Ірина ГРАБОВСЬКА,
канд. філос. наук,
Центр українознавства
Київського Національного
університету ім. Т. Шевченка

ВІД ЧОГО БОЛИТЬ СЕРЦЕ

У місті Виноградів ви побачите виноградну лозу, переважно, у дворах мешканців, бо на прилеглих, колись усучили загосподарованих виноградниками, узгір'ях, її вже майже немає. Кажуть: немає збуту винограду.

А збуту немає зовсім не тому, що український виноград чимось гірший від закордонного, а в тому числі й через те, що наш... дешевший. Адже якщо на базарі в Мукачевому найкращі вітчизняні сорти коштують у сезон оптом до 1,5 грн. за кілограм, то у Києві вони мають коштувати до 4 грн. у роздріб.

Ясно, що з такими масштабами цін, нинішнім торговельникам-перепродувальникам марно сподіватися на великі прибутки через "короткі" гроші. Не розвернешся. Крім того, навколо вітчизняного товару завжди багато "зайвих" очей.

Інша справа, коли виноград купується оптом за кордоном по ціні 4–5 грн. Тоді, за такої самої норми прибутку (і практично за таких самих витрат на зберігання), зиск стає цілком задовільним. І є з чого заспокоїти цікавість "контролерів", яких навколо імпорту вештається набагато менше, ніж біля вітчизняної продукції. Все це нині має назву *ринкова доцільність*.

Ринкові умови господарювання не змінили хибної (якщо не сказати злочинної) суті існуючої управлінської вертикалі. Змінилася хіба що назва. Раніше хазяїном області чи району був призначений (казали: рекомендований) перший секретар компартії, нині — призначений голова адміністрації. Раніше він виконував вказівку про ліквідацію виноградників під гаслом боротьби з алкоголізмом, нині він їх відновлює (як мокре горить) під гаслом *ринкової доцільності*. Через таку "доцільність" виноград у центрі Києва коштує (у сезон!) до 12 грн. за кілограм.

Упродовж усієї історії України виноградарство завжди було високоприбутковою галуззю виробництва, забезпечуючи населення незамінними продуктами харчування. Незамінними хоча б тому, що сушений виноград (ізом) є основним постачальником калію, на якому працює людське серце.

Садівництво і виноградарство ще не так давно давали до 12% надходжень до державного бюджету України і, за якісними та кількісними показниками, займали провідні позиції в Європі. Валове виробництво винограду у 1970–1980 роки в Україні перевищувало 1 млн. тонн, що забезпечувало об'єм споживання винограду і винопродукції на душу населення на рівні, близькому до науково обґрунтованої норми. Тоді ж, з метою постійного відновлення багаторічних насаджень, щорічно вирощували до 57 млн. штук прищеплених виноградних саджанців. Була нормальна виноградна індустрія.

І саме тоді на виноградники України накопилися одна за одною дві хвили знищення: так звана антиалкогольна і кримінально-ринкова. Історики ще мають з'ясувати, що стояло за тим антиалкогольним компартійно-ідеологічним заходом: типово більшовицька глупота чи радше підступний намір, з метою активізації імпорту для збагачення партійної каси перед її викраденням та подальшої "розкрутки" комерції на цій основі.

У кожному разі, якщо у 1984 році, наприклад, 88 тис. гектарів виноградників Криму дали 412 тис. тонн винограду, то вже 1994 року на півострові залишилося лише 17,2 тис. га виноградників, які дали 103 тис. тонн винограду.

Відповідно було загальмовано відродження багаторічних насаджень: якщо у 1981–1985 роках щорічно закладали по 12,8 тис. га виноградників, то у 1996–1998 роках — по 1,5 тис. га. При цьому рентабельність виробництва винограду знизилась з 72% у 1985 році до 17% у 2000 році.

Для імпортерів настав золотий час: впродовж 1998–1999 років до України було завезено 610 тис. декалітрів 100-відсоткового коньячного спирту, близько 2 млн. декалітрів шампанських виноматеріалів.

Як наслідок, порівняно з 1990 роком, на 73% скоротилося виробництво вітчизняного вина, виробництво винограду скоротилося у 3,8 рази, виробництво посадкового матеріалу — у 4 рази. Впродовж періоду незалежності 64 розсадники в Україні припинили вирощування саджанців винограду, а з тих 16, котрі залишилися, мало хто гарантує свою продукцію як таку, що вільна від хвороб і шкідників.

Зверніть увагу: середня врожайність винограду в кращих умовах в Україні становить до 10–12 центнерів з гектара, тоді як у штаті Вашингтон — до 120 центнерів, а фермери Каліфорнії довели врожайність деяких технічних сортів винограду до 175 центнерів з гекта-

ра.

Упродовж останніх 40 років у США виведені високоврожайні клони основних виноробних сортів, опрацьовано технологію очищення рослин від бактерій та вірусів, впроваджено механізоване культивування та комбайновий збір врожаю, нові типи опор, системи зрошення, підживлення і біологічного захисту виноградників. *Виведено, опрацьовано і впроваджено*, бо там люди постійно над цим працюють. А у нас?

У НАС ПИШУТЬ НАКАЗИ

Англійське слово *lobby* (українське — *кулуари*) швидко набуло легального визнання в українському парламенті, незважаючи на те, що лобізм — згідно зі словником іншомовних слів — це *"явище політичного характеру, яке характеризується скорумпованістю депутатів, котрі на законодавчому рівні реалізують*

новий люд працює навколо отого 1-відсоткового збору і все розподіляє та перерозподіляє...

І начебто, на перший погляд, не зовсім марно. Бо якщо у 1998–1999 роках у господарствах усієї України було відновлено 1,36 тис. га виноградників, то в 2000–2001 роках — 3,4 тис. га. Прогрес? Але тому й пишу "начебто, на перший погляд", бо руйнування виноградників лише в одному Криму до 1994 року відбувалося зі швидкістю 8–10 тис. га на рік. Тому з такими темпами відновлення виноградників, як нині (по 3 тис. га на рік), нас до кінця століття не тільки до об'єднаної Європи, а й до Азії не приймуть.

Консультант Комітету Верховної Ради з питань аграрної політики та земельних відносин, координатор проекту розвитку виноградарства в Україні **Володимир Манзенко** так охарактеризував нинішній стан речей:

"Ситуація у виноградарстві України катастрофічна: 100% існуючих виноградників треба перезакладати наново. І проблема не тільки в тому, що протягом минулого десятиліття втрачено багато кра-

АКТУАЛЬНА ТЕМА

тво...

— Отож, сьак-так. Бо тих коштів реально вистачає на відшкодування лише 10–15% від фактичних витрат виноградарських господарств на розвиток багаторічних насаджень. Не кажучи вже про факти нецільового використання цих коштів, а також розпорошення зібраної суми невеликими порціями серед майже тисячі господарств, багато з яких зовсім нічого не отримують.

Головна (вважаю, що свідомо закладена) хвороба, яка заважає розвитку виноградарства, — це хибний принцип використання зібраних коштів. Вважаю, що в Україні зараз конче необхідно і терміново потрібно створити 5–6 потужних селекційно-відновлювальних центрів (маточників) з фабриками посадкового матеріалу і використовувати його за новітніми технологіями. Оці центри й треба фінансувати. Інакше й надалі купуватимемо вино, напевно знаючи, що 5 з кожних 10 пляшок — це фальсифікат.

— **Ви — фахівець, а тому мушу Вам вірити. Проте оці наведені Вами 5 пляшок... Невже?**

— Заходячи в крамницю, Ви нині не зможете купити пляшку справжнього каберне за ціною меншою ніж 15 гривень. Хоча відомо, що саме це столове вино як радіопрокторний засіб повинен нині споживати кожен громадянин. Натомість народ купує підфарбовану рідину, бо немає високоякісного виноматеріалу для виробництва натурального сухого вина. І це тоді, як за нинішньої тенденції, у всьому світі переходять на споживання саме червоних сухих вин.

ПРОЗА
ВИНОГРАДНОЇ ЛОЗИ

А що ж наші командири виноробної галузі? — питаєте. А те, що в Мінагрополітики існує управління з 8 осіб, функції якого розпорозі — Укрсадвинпром, Винпром... Немає потужної державної голови, яка б убулівала через нинішній нікчемний стан виноградарства і виноробства у нашій багатій землі і сонцем країні.

Тому й такі гіганти, як "Шустов", фірми "Рія", "Золота Балка", "Новий Світ" по суті зрелились од держави і вирішують усі проблеми самотійно. Мають свої землі і

ку. І мали раніше попишили по кілька тисяч гектарів у Україні, жах дивитися, а ціна найкращих сортів столового імпортного винограду в столиці доходить взимку до 35 грн. за кілограм, тоді як нашого вітчизняного практично немає.

Виноградна лоза у всі віки надихала поетів на захоплюючі вислови. Життя лози, як те людське. Виноградник займає почесне місце у Святому Письмі. У відомій оповідці про робітників на винограднику, що її розповів Ісус Христос своїм учням, господар виноградника уподоблюється до Царства Небесного, а сам виноградник є втіленням того шансу, який Бог надає людям під час їх земного життя.

Добросовісна праця на винограднику відображається у Біблії як свідоме підпорядкування волі Божій, побудова свого земного життя згідно з Божим покликанням. Виноградна лоза виступає при цьому засобом удосконалення людини, предметом застосування її чистих намірів, об'єктом святості.

У вірші Любові Голоти "Забута криниця" лоза — синонім життя на землі — ніби спить, чекаючи свого часу:

*У воду цю живої б влить водиці,
Щоб солов'ями тьохнула лоза,
Щоб затремтіла й пролилась сльоза, —
Землі сльоза,
що вмерла в цій криниці.
А як піднесено, романтично і вишукано звучить пісня поетеси на іншу, ліричну тему:
В сплетінні рук моїх —
Ти гроно винограду.
В сплетінні рук моїх —
Ти виноградний бог!*

Нині питання про подальшу долю виноградарства розглядається у профільному комітеті Верховної Ради України. Одним з найбільш раціональних варіантів організаційно-структурного вирішення є створення Асоціації виноградарів, яка б і дала раду проблемам і грошам.

● Але чиновний апарат, наразі, не поспішає віддавати функцію розподілу близько 60 млн. грн., що їх щорічно збирають на розвиток виноградарства.

Свєн ҐОЛИБАРД

P.S. Мене, як економіста, щиро дивує: навіщо треба **збирати** гроші на розвиток такої прибуткової галузі, як виноградарство, а тим

ЗРУЙНОВАНЕ
ВИНОГРАДАРСТВО,АБО ПРО ЩО
ЗГАДУЄ КУКУРУДЗА

Ідучи дорогами сонячного Закарпаття, дивувався: люди добрі, де ж той знаменитий виноград, адже кругом, куди не сягнеш оком, стоїть кукурудза?!

фінансові інтереси певних компаній і монополій".

Такі вони, реалії *ринкової доцільності*: хто платить, той і замовляє. Звідки бере гроші — це вже інше питання.

Як би там не було, а прийнятий наприкінці 1999 року Закон України "Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства" був певним кроком уперед у справі припинення руйнування виноградарства. Згідно з цим Законом і наступною за ним Постановою Кабміну (аякже!) № 1170 від 29.06.1999, гроші що збирають у розмірі 1% від реалізації алкогольної продукції в Україні, повинні надходити: 70% — на спеціальний рахунок Державної скарбниці в Києві і потім розподіляються через концерн Укрсадвинпром, а 30% залишається на рахунках обласних управлінь Державної скарбниці і їх розподіляють органи виконавчої влади на місцях.

Визначено й підгалузеві напрямки використання цих коштів: 70% — на розвиток виноградарства, 20% — на садівництво, 10% — на хмелярство.

За ідеєю Закону, всі вказані кошти призначалися для піднесення українського виноградарства на вищий щабель розвитку, а отже, саме тому концентрувалися в центрі для реалізації солідних проектів, наприклад, таких, як закладення нових зональних розплідників і маточників. Проте, на практиці (бо саме так було записано у Постанові і наступних наказах Мінагрополітики) вказані кошти почали використовуватися "для відшкодування витрат господарств...", спрямованих на розвиток виноградарства.

31.08.2000 Мінагрополітики видає наказ № 165, в якому намічено: *визначити основні напрями державної аграрної політики у сфері виноградарства, скласти робочий план відродження виноградарства, створити технічний комітет з продукції виноградарства і виноробства, призначити комісію з питань пріоритетних напрямків...* Тут-таки — про річні ліміти розподілу коштів, кошториси, звітність... Чи-

щих сортів, а й у тому, що замість допустимого мінімуму споживання на одну особу в Україні — 1 кілограм винограду, нинішній обсяг вітчизняного виробництва забезпечує лише... 10 грамів винограду на одного мешканця України на рік. Усе інше завозиться по імпорту і зовсім не такої якості, як потрібно."

50% — ЦЕ ФАЛЬСИФІКАТ

— **Володимире Федоровичу, Ви сказали: втрачено багато кращих сортів. Яких саме і що означає оце "потрібної якості"?**

— Наприклад, такі наші цінні сорти, як каберне, мерло, шардоне, рислінг сьогодні практично вироджуються. А саме вони є основною сировиною для виробництва натуральних вин, соків, компотів, джемів.

— **Якимось чином це має компенсуватися?**

— Щорічно Україна витрачає на завезення імпортного винограду і виноматеріалів для виробництва вин близько 60 млн. доларів США. Практично це означає, що ми інвестуємо закордонних виробників у Греції, Угорщині, Сербії, Болгарії, Молдові тощо.

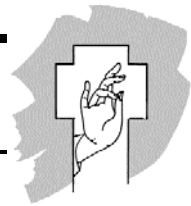
— **Яка основна причина такого становища?**

— Перед усім, відсутність посадкового матеріалу. Знищено українське лозовиробництво. І нині для посадки ми вимушені купувати виноградну лозу у Франції, яка є нашим конкурентом на ринку продукції виноробства. Вважаю, що вони дають не те, що нам потрібно.

— **Але ж у нас передбачено збирання коштів на відновлення виноградарства...**

— Так, наш 1% збору від продажу алкогольної продукції забезпечує щорічне надходження коштів на суму близько 90 млн. грн. Щоправда, у Молдові вже мають прийняти закон про встановлення 5-відсоткового збору.

— **Тим не менше, зібрані кошти допомагають сьак-так підняти виноградарс-**

НОВА РУБРИКА:

ЛЮБИМО
МУДРІСТЬ

Багато хто з читачів “Слова Просвіти”, переживши різні часи та події (у тому числі: со-вєцькі, перебудовні й новітні), шукаючи пояс-нень і глужду в усьому, що відбувається в Ук-

раїні та світі, торуючи собі шлях через поле зневіри і хащі невігластва та брехні, мав мож-ливість зрозуміти: **“Не хлібом єдиним жи-тиме людина, а кожним словом, що вихо-дить з уст Божих.”**

Боже Слово, записане у Святому Письмі (Біблії), — це найкращий підручник з ПРЕДМЕ-ТУ, який обов'язково проходить кожна людина — ЖИТТЯ. У Біблії знаходимо не лише опис і досвід, нагромаджений унаслідок усіх помилок, що їх здатна вчинити людина, а й науку про те, як цих помилок уникнути. Бо, як сказано, **МУД-РА людина — це та, яка ніколи не втрапляє**

ага-іємо сних відомостями, що — по-перше: будь-яке слово може лікувати, а може й вбивати;
— по-друге: беручи на себе відповідаль-ність за просвітницьку діяльність у такій важ-ливій і делікатній сфері життя, як Духовний

є Правдою? На що спиратися людині в цьому розбурханому морі інформації, де знайти спокій?

— Святіший Отець Іван Павло II сказав: “По-вернімося до Євангелія.” Бо Євангеліє, як Слово Боже, існує не для її інтерпретації чи трактуван-ня, а для практичної реалізації. І ті найбільш прості євангельські вказівки — дуже прості, ча-сом радикальні, інколи такі, що здаються нам не-можливими до прийняття, виявляються насправ-

Простір, ми не маємо права на помилку;

— по-третє: наша власна віра і совість мо-жуть і повинні стояти на сторожі правди;

— по-четверте: все, що можемо зробити доброго, мусимо робити разом з Вами;

— по-п'яте,: вибираючись у непросту до-рогу до істини, ми всі повинні мати мудрого учителя, терплячого, чесного і милосердного товариша, духовного провідника, здатного у необхідний момент на добру пораду, пояснен-ня, розтлумачення.

Про нашого духовного провідника — тро-хи згодом, а поки що — про нас з Вами, про душевну розмову з читачами.

Отже, починаючи від цього числа нашого тижневика, ми вестимемо нашу традиційну шпальту “Духовний Простір” більш регулярно, авіше і тематично. Зокрема, саме з цією метою, вводимо нову рубрику: **“Любимо муд-рість”**.

Одразу й пропонуємо ТЕМУ нашої першої розмови:

“Як ми розцінюємо слова і вчинки дійо-вих осіб у притчі Ісуса Христа про блудно-го сина?”(дивись Євангелію від св. Луки 15, 11-32).

доброму виборі.

— **Тобто, людина час від часу має вип-робувати себе: чи здатна до зусиль, спрямованих на перебудову власного “я”?**

— Так. Тобто — чи здатна реалізувати свої прагнення до мудрості, до набуття більш висо-ких цінностей у собі. Для цього треба поверну-тися до Євангелія у міру власних можливос-тей. Це є дорога до Правди, на якій багато важ-жить вміння мудро вибирати.

Едвард СТАНЄК: «ПРАВДА — ЦЕ ФУНДАМЕНТ ЖИТТЯ І ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ»

Чоловік унікальний: священик, професор, до минулого року трива-лий час був ректором Вищої Духов-ної Семінарії у Кракові, а водночас у-продовж понад 10 років очолює кафе-дру гомілетики (проповідництва) у Папській Теологічній Академії, щоне-ділі відправляє Служби Божі у монас-тирі сестер-філіціанок, проводить реколекції з питань духовності для вимогливої інтелігенції Кракова, ві-домий сповідник, Вчитель (з великої літери), автор низки всесвітньо ві-домих наукових розробок і дослід-жень із проповідництва, крім того, написав понад 50 популярних книжок про духовність людини. Земляк Свя-тішого Отця: так само народився у Вадовіцах, так само страждає від хвороб і так само багато працює.

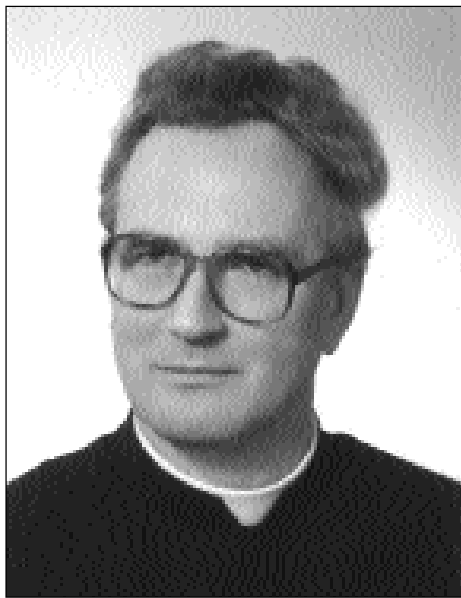
ді найбільш дієвими і плідними. Бо якщо хтось просить дати йому хоча б плащ, щоб прикрити голе тіло, дай йому нормальний одяг і взуття. Дай, щоб його шокувати твоїм ставленням до цього, тим, що для тебе не ганчір'я є головним. І тоді він почне замислюватись, чи він так само вчинив би на твоєму місці.

Мені здається, що сучасний світ потребує саме такого простого, звичайного євангель-ського радикалізму, гарячим прихильником якого був святий Франциск з Асизу.

— **Святий Франциск дає приклад са-мозречення заради примноження Духа Добра у світі. Нині таке самозречення здається архаїчним...**

— Ми завжди підпадаємо спокусі йти ши-рокою, зручною дорогою. Навіть у релігійних інституціях виникає така спокуса. Треба вміти опиратися спокусі. Дорога Правди є прямою, але водночас вона вузька і крута, вимагає са-мозречення. Одним з найочевидніших виявів самозречення є піст.

Згідно з Євангелієм, піст означає собою мудрий вибір, розумне обмеження. Людина по-винна вміти обмежувати себе, відчувати власну силу у свідомих обмеженнях. Відмовляючись од чогось, ми набуваємо набагато більше. Йдеться не про те, чи з'їм шматок м'яса, а про те, чи я здатний вибирати. Життя будується у

— **Хтось із мудрих сказав, що добре і зле часом відрізняються лише кількісни-ми пропорціями. Наприклад, вино чи на-віть зміїна отрута у дуже малих кілько-стях — ліки, у великих — смертельні...**

— Кожне мудре рішення — це вибір, що здійснюється з урахуванням певних обмежень. Вся система алкоголізму спирається на невмін-ня накладати на себе обмеження. Так само і система абортів та контрацептивів. Цілком до-рослі, здавалося б, розумні, інтелігентні люди не вміють накладати на себе певні обмеження. Це люди, які не вміють вибирати мудрість, а то-му вибирають глупоту і, таким чином, входять у ситуації, з яких потім важко знайти вихід.

— **У всіх Ваших книжках читач спосте-рігає оригінальність висвітлення, здава-лося б, відомих речей. А Ваші пояснення Святого Письма видаються, часом, над-то сміливими, нетрадиційними за фор-мою. Наскільки лексична форма є важли-вою у творчості на духовні теми і чи не є це ознакою нової реформи?**

— Коли я став священиком, то найбільше мене дратували проповіді і катехізи. Тому що їх подавали мені, молодій людині, загорнутими у застарілу, архаїчну лексику. І тому всі свої зу-силля молодого священика спрямував на те, щоб знайти лексику більш комунікативну,

Читачів, охочих взяти участь у цій цікавій розмові, просимо надіслати до редакції свої ко-роткі резюме, висвітливши такі три питання:

1. **Чи справедливо вчинив батько, коли у своєму домі знову прийняв молодшого сина, як приймають переможця?**

2. **Чи Ви поділяєте точку зору старшого сина на ці події і підтримуєте його поведінку?**

3. **Які головні висновки з цієї притчі може-мо зробити для себе?**

Кращі, несподівані, цікавіші, оригінальні-ші, відвертіші etc. відповіді ми обов'язково надрукуємо — це засада нашої нової рубрики, яка існуватиме так довго і в такому обсязі, скільки захочете Ви, дорогий читачу.

Для бажаючих листуватися на цю тему зі своїми однодумцями, просимо зазначити у своїх листах: “Прошу надрукувати мої контак-тні координати: (домашню адресу, телефон, електронну скриньку)”.

Чекаємо Ваших листів. Разом із нами Ва-ших листів чекає наш духовний провідник Ед-вард Станек.

Шануюся!

РЕДАКЦІЯ

ПРОВІДНИК

сприйнятну для тодішнього покоління.

Це було у 1965–1970 роках. Я постійно досліджував мову і Ви маєте рацію, що мені справді було важливо, щоб переказати Єван-геліє сучасною мовою. Тому мусив зберегти простоту євангельської мови, а водночас, зро-зумівши ментальність сучасної людини, вихо-дити до неї з її словом, спираючись на ту сві-домість, яка вже є в цій людині. Тобто я взявся подавати Євангеліє лише як відповідь на те, що вже сидить у сучасній людині: питання, здібності, бажання, потреби.

Нині, на 38-ому році свого священства, я розумію, що треба шукати вже іншої лексики, більш сприйнятної для нового покоління. Се-ред моїх учнів поки що не бачу, хто міг би пе-рейняти розробкою цього поля.

— **Але ж Ви, Отче, вже взяли писати новий коментар до Євангелія...**

— Для мене Євангеліє, як Об'явлена Прав-да Божа, — це цілісна, завершена і досконала система, це фантастичне Тіло, в якому є іде-альна гармонія всіх елементів і яке несе в собі красу догматів. Одна з моїх останніх книжок так і називається — “Краса Об'явленої Прав-ди”, в якій розкривається чудове багатство дог-матів Правди. Це книжка для сучасника!

— **Проте вважаєте, що мову пропові-дей надалі треба осучаснювати?**

— Якби я стартував зараз до катехізації, то мусив би опанувати комп'ютерні програми і ті-єю програмово-комп'ютерною мовою мав би промовляти до людей. Книжки — книжками, а сучасний проповідник, крім усього іншого, має подавати молодим людям дискетку з матеріа-лом, на підставі якого вони опрацюють власне уявлення про Слово і опанують своє розуміння Правди.

Сучасна молодь вже це робить. Вони здат-ні сидіти цілими днями при комп'ютері, шукати в інтернеті і компонувати власні творчі пропо-зиції.

— **У Вашій книзі “Євангельські краплі”, не без присмного здивування, я раптом знайшов вірші, які насправді захоплюють: такі короткі, а так багато вміщують! Як-що маєте такий поетичний дар, чому йо-го не використовуєте?**

— На жаль, зараз не маю багато часу, щоб працювати над формою вірша. На початку 70-х років я примірявся до віршів. Написав кілька, в яких звертаюся до Найсвятішої Матері. Але я — математик, отже мусив би так удосконали-ти форму свого вірша, щоб став як... як...

— **...точна інженерна, технологічна розробка?**

— Так! Мені найбільш відповідає Данте. Бо він був математиком. А до того ж — поетом. І він так собі чудово порахував у “Божественній комедії”, що його вірш співає.

— **Читаючи Ваші твори, давно маю таке враження, що однією з перших Ви ставите перед собою вимогу гармонії. Гармонії слова і думки в їх лексичному оформленні згідно з потребами контек-сту.**

— Я завжди бачу твір, як певну замкнену, цілісну систему, як кристал, що має назовні виблискувати різними гранями, але свій во-гонь випромінювати зсередини.

— **Отже, що насамкінець Ви побажали б нашим читачам?**

— Читайте. Читайте і думайте. Читайте Правду. Правдива книжка — це найкращий друг у житті. Книжка про добро породжує добро.

ДЕКАЛОГ І СУПЕРЕЧЛИВА СВОБОДА

СОВІСТЬ І ЕГОІЗМ

Одним з найбільших скарбів, що їх людина отримує від Бога, є совість, тобто сумління. На початку життя сумління ще не подає голосу, оскільки для свого прояву потребує двох інструментів, які розвиваються у людини трохи пізніше: розуму і волі. У міру того, як дитина починає мислити і розрізняти, що є добре, а що — погане, совість дедалі виразніше закликає її до *вчинення добра і уникання зла*.

Совість — це голос Бога, який закладено Творцем в людину і який прагне вести людину дорогою добра. Проте цей голос дуже лагідний, тому що Бог, який створив людину вільною, не може обмежувати її свободу. На жаль, є немало людей, котрі вважають, що така позиція невтручання є свідченням слабкості Бога.

Поряд із совістю, у серці людини є ще одна надзвичайно агресивна сила, яка називається **егоїзм**. Егоїзм має певні переваги у порівнянні з совістю, хоча б тому, що починає подавати голос значно раніше, ніж совість. *Сумління розрізняє речі добрі і погані (злі), нагадує людині про необхідність чинити добро і уникати зла. Натомість егоїзм піділяє речі не на добрі і злі, а на приємні і неприємні, схилиючи людину до вибору речей приємних і уникання неприємних.*

Ці два різних поділи переважно не збігаються, а тому заклик совісті до вчинення добра егоїзм сприймає як такий, що є важким для виконання, такий, що вимагає певної жертви, а отже неприємний; натомість егоїзм подає зло, як плід насолоди, втіхи, тобто як елемент, що несе приємність. При цьому совість завжди враховує інтереси інших людей, їх право на щастя та радість, тоді як егоїзм взагалі не бере до уваги інших людей, орієнтуючись лише на власну приємність. Сумління враховує факт вічності і все оцінює в перспективі вічності, тоді як егоїзм не бажає навіть рахуватися із реальністю смерті, котра становить його повну поразку.

Егоїзм постійно спрямований на використання даного моменту, визискуючи з нього якомога більше користі для себе. Тоді як *совість шанує свободу*, егоїзм отожднює свободу зі вчиненням того, що йому подобається, поступово замикаючи людину в невольничче коло власних забаганок.

Егоїзм веде постійну боротьбу з совістю і прагне до того, щоб совість зовсім перестала подавати голос. Кожен крок, який людина робить за наказом егоїзму, стає поразкою сумління, котре голосно плаче, наповнюючи серце гіркістю. Це так звані *докори сумління*. У такий спосіб совість закликає до виправлення помилки і усунення вчиненого зла. Якщо людина почує голос власної совісті і, відповідно, виправить помилку, тоді совість знову бере на себе керівництво в серці людини і наповнює серце спокоєм. Натомість, якщо людина, замість виправлення помилки, скоює наступні злі вчинки, тоді її сумління поступово замовкає.

Сумління можна порівняти з ідеально чистою скатертиною або сорочкою: добрий господар терміново реагує на її чистоту і, як тільки на ній з'явилася пляма, вживає необхідних заходів для усунення цієї плями. Натомість, якщо людина не усуне плями, а з плином часу пляма прибуває, тоді скатерть (або сорочка) стає щоразу бруднішою і, зрештою, перестає (а з нею і людина) реагувати на бруд, перетворюючись на брудну ганчірку.

Бог промовляє до людини через сумління; навіть кожне слово, що надходить до людини іззовні, завжди є спрямованим на сумління; і лише сумління робить це слово плідним. *Лише сумління здатне видавати розпорядження, щоб людина могла діяти на добро і повставати проти зла.* Натомість, зло і світ людський промовляють до людини через егоїзм. І тому у серці людини постійно триває велике змагання совісті з егоїзмом; змагання, яке насправді є боротьбою Бога проти зла, боротьбою за людину.

Досконалість людини досягається за рахунок збереження совісті, а недорозвинутість є наслідком оддання керма в руки егоїзму. В першому випадку людина стає слухняною і покірною своєму Отцю-Творцеві, а в другому — покірною злу.

МЕТОДИ НИЩЕННЯ СОВІСТІ

У попередньому розмірковуванні було звернуто увагу на цінність совісті і на загрозу,

що з'являється з боку егоїзму. Тепер хочу докладніше показати саму методи нищення сумління.

Діяльність егоїзму, у принципі, спрямовується у трьох напрямках: а) до цілковитого ігнорування наказів совісті; б) до ліквідації меж між добром і злом, тобто до послаблення праці над собою і пригнічення розуму, котрий є відповідальним за моральні критерії в оцінці поведінки людини; і, нарешті, в) до послаблення волі. Адже сумління використовує волю і розум, а тому, якщо хоча б один з цих інструментів не буде цілком справним, його діяльність стає обмеженою. *Егоїзм, як правило, спирається у своїй діяльності на почуття і пристрасті, тому що саме вони допомагають йому примушувати людину оцінювати дійсність з погляду приємності, а не з точки зору добра і зла.*

Давайте дещо довше задумаємося над суттю форм функціонування егоїзму в означених вище напрямках його деструктивної діяльності. **Перша форма виявляє себе у легковажному ставленні людини до закликів (наказів) сумління.** Сумління каже: "Не кради!", але раптом трапилася "слухна" нагода, надзвичайно "сприятлива" ситуація — ніхто не бачить, ніхто не знає про це; "тим більше, що потім це можна використати з користю для інших" (можуть бути ще "кращі" пояснення

Сядь і подумай. Не втрапиш часу

для самовиправдовування) і дана людина наважується на крадіжку. У підсумку, такий вчинок ушкоджує совість. А тому друга крадіжка стає вже легшою до виконання, бо ушкоджена совість промовляє тихіше, а отже невдовзі й наступна крадіжка не забариться, через те, що голос совісті чути щоразу менше, аж врешті совість зовсім перестає реагувати. Тобто егоїзм, просуваючи свідомість людини по шляху отримання принагідної користі (чи може "користі"), здобуває перемогу. Віднині егоїзм, а не совість, може диктувати людині спосіб поведінки.

Наскільки довго совість засуджує вчинки, настільки довго існуватиме шанс виправлення становища. Але коли вже зникає неспокій сумління, навернення стає майже неможливим. Хіба що якийсь дуже сильний поштовх благодаті Божої може врятувати людину. І це стосується не тільки крадіжки, а й будь-якого іншого гріха. Для гінеколога, найбільші моральні труднощі виникають тоді, коли він уперше робить аборт. Коли вже зробить їх кілька тисяч, тоді його сумління не реагує на чергові вбивства, котрі він чинить.

Те саме відбувається у разі подружньої зради, занедбання молитви, брехні і т. п. Якщо надчутливі терези переобтяжити великою вагою, понад їх можливість, то пружина лопне. Такі терези вже не виконуватимуть своєї функції. Совість також можна знищити у подібний спосіб; і тоді вона не реагуватиме на гріх.

Друга форма нищення сумління виявляється в тому, що людина свідомо не хоче бачити різницю між добром і злом. Тоді людина чинить те, що їй подобається, виправдовуючись тим, що не знає про те, що чинить зло. Ця форма нищення совісті зустрічається досить часто, навіть у інтелегентних людей. Мені траплялося багато таких, які, маючи можливість поглиблення своїх знань на моральні теми, залишали аудиторію, зазначаючи з усмішкою: "Краще цього не знати, щоб легше було жити. Бо коли знатиму, тоді муситиму жити згідно з цим вченням".

Ці бідні люди навіть не усвідомлюють собі того факту, що незнання з власної волі не тільки не виправдовує їх, але навпаки — ще більше обтяжує провиною. Як тоді вони виправдаються, ставши перед Богом, коли на їх слова: "А я не знав!", Бог відповідає: "Але мав шанс дізнатися, проте не використав його!"

Саме в цьому занедбанні праці над собою слід шукати одну з причин того, що певні особи не беруть участі в недільній Службі Божій. Дуже типово представив цю ситуацію один молодий інженер: "Чого це я маю ходити до храму? Щоб слухати про те, що мені не можна робити? Мені все можна, а священики постійно забороняють саме те, на що я маю найбільше бажання. Краще нічого не знати і жити собі спокійно." Тут бачимо приклад занедбан-

ня до цієї ситуації, коли людина свідомо уникає можливостей удосконалення розуміння і відмовляється од праці над собою) відповідальність людини за вчинки, здійснені нею — нехай навіть через слабку волю і відсутність повного розуміння — входить складовою частиною до системи відповідальності конкретної особи за пиятику і наркоманію.

Можна також нищити совість, якщо не слухати її закликів до вчинення добра. Егоїзм не хоче, щоб людина завдала собі певного труду і зробила добру справу. Сумління закликає до роботи, видає певні накази, але людина не слухає його. Розпорядження совісті залишаються не виконаними. Через деякий час сумління вже не закликає до вчинення добра. Вже не турбує людину. Стає ушкодженим. Саме тому ми просимо у Бога прощення не тільки за злі вчинки, а й за занедбання добра.

БОГ ДОПОМОГАЄ СУМЛІННЮ

Розповідаючи про сумління, я звернув увагу читачів на своєрідну, притаманну йому ніжність, скромність, ненав'язливість голосу сумління, яке завжди шанує свободу людини. Зазначив також, що, з нашої точки зору, ця ненав'язливість нерідко трактується як слабкість. За людською логікою, агресивність егоїзму повинна була б вимагати відповідно потужного і не менш агресивного супротивника з боку совісті.

...Бог, знаючи про скромність сумління, поспішає йому на допомогу, яку надає найрізноманітнішим чином. Зокрема, це може бути *приклад поведінки чесних і справедливих людей, котрі живуть у відповідності з наказами совісті.* Своїм прикладом вони доводять, що можна мандрувати по життю у цілковитій слухняності і підпорядкованості Богові. Якщо вони здатні цього досягти, то й нам ніщо не перешкоджає вчинити так само.

Ще більш дієвішою формою допомоги сумлінню можна вважати *зауваження людей, які піклуються про наше добро.* Бог, по відношенню до нас, послуговується своїми пророками. Нелегко їх слухати; інколи сприймаємо їх, як наших ворогів, тоді як насправді вони є *посланцями Бога*, котрі борються за чистоту нашого сумління. Ними можуть бути мати або батько, які роблять зауваження своїй дитині. Дуже часто, у джерел скандалів між батьками і дітьми, бачимо піклування про те, щоб діти прислухалися до голосу совісті, а не пасивно мандрували за примхами егоїзму. Батьки мають обов'язок нагадувати своїй дочці або синові про совість, навіть тоді, коли вже самі мають по дев'яносто років і знаходяться на повному утриманні дітей.

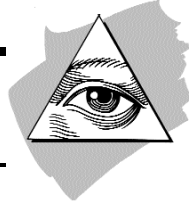
Такою людиною, якою Бог послуговується у справі збудження совісті, може бути дружина по відношенню до чоловіка або чоловік по відношенню до дружини. Якось трапилася мені дуже вірцева родина. Найстарший син того року отримав атестат зрілості. Атмосфера винятково мила. Ділюся моїми радісними враженнями від спілкування з ними: "Як приємно зустріти такий дім, сповнений згоди і любові."

На що чоловік, посміхнувшись, каже: "Але спочатку було зовсім інакше." Було так, що через два роки після шлюбу, чоловік почав сиджувати з приятелями в ресторані, пити пиво і грати в карти. Одного дня з'явилася дружина, з сапкою в руках, і вчинила скандал. Пиво і карти полетіли на підлогу: "Де твоє місце?! Хотів грати в карти, — то треба було не женитися. Марш додому!" Не хотів робити ще більшої сцени. Заплатив за розбитий бокал і пішов додому. Протягом тижня не одізвався до дружини жодним словом. Але дійшов підсумку, що фактично вона має рацію — "Треба було не женитися." Врешті, змінив свою поведінку.

Це дружина створила цей милий дім, побудувала його атмосферу. Як бачимо, буває так, що аж сапкою треба сгяти по сумлінню, щоб його збудити, закликати до вірності. Жінка виявилася в руках Бога інструментом, призначеним для рятування совісті свого чоловіка, а отже й родинного щастя.

Кс. Едвард Станек

- Фрагмент книги „W trosce o sumienie”, Krakow, 1996, 181 s. (wydanie drugie). Переклад Є. Голибарда

ТАМ, ЗА ГОРИЗОНТОМ...

Закінчення.
Початок у числах... за 2002 р.

З попереднього викладу ми вже знаємо, що будь-який об'єкт певного рівня досконалості (з певними, органічними для нього функціональними можливостями) здатен бачити і розуміти лише ті об'єкти, які мають функціональні можливості не кращі (не більші, не ширші) від даного.

Водночас, цей об'єкт не здатен побачити і повністю зрозуміти ті об'єкти середовища (світу), які мають більш високий рівень функціональних можливостей.

Отже, кожна система (і не тільки людина) може вважатися, що **реполь більш високого рівня досконалості, ніж я, знаходиться за межами мого розуміння**.

3. АКВАРІУМ

І ось один чоловік видобув із надр землі **камінь** — залізну руду — і зробив з неї вальцовану раму. Вставив у раму скло, що він його виплавив із піску, ущільнив цементом, який випалив з каменя. Потім насипав на дно **піску**, влив **води**, пустив у неї **рибок**, висадив **рослини**. Все зробив сам. Зробив акваріум. Побудував систему функціонування пов'язаних елементів різної досконалості. Власноруч створив *маленький світ*.

Радіє чоловік, що зробив таку чарівність. Кімната стала неначе пожвавленішою. Приємно зараз після тяжкої праці у вальцівні сісти у тихому покої і подивитися на милих рибок, що плавають собі за склом туди і назад. Такий собі малий світ у великому помешканні. Малий світ у Безмежному Всесвіті. Чоловік може взяти і перенести цей цілий світ до іншої кімнати або на балкон.

Чоловік дивиться на акваріум з вершини своїх функціональних можливостей і розуміє рибок. Він уже багато чого дослідив з їхнього риб'ячого життя. Навіть прочитав у розумних книжках. Про рослини також, про воду, яка має бути чистою, не холодною, не захаращеною. Довідався навіть про пісок, про те, яким він має бути для рослини, щоб ліпше росли, і для рибок, щоб краще їм почувалося.

Чоловік реалізував свої можливості, можливості свого функціонального рівня. Використав свій рівень досконалості (себе як реполь, "заряджений" інтелектуальним полем) для будівництва світу з об'єктів, які він розуміє, бо вони розташовані на нижчих від нього рівнях досконалості. **Людина** реалізувала свої можливості згідно із **закономірністю однобічного спрямування можливостей самореалізації**, тобто зі своєї "гори" розуміння — вниз.

Рибка, яка плаває в акваріумі, також **розуміє** себе, рослини, спілкується з ними на свій спосіб, реалізує свої можливості розуміння життя згідно із тією самою **закономірністю однобічного спрямування можливостей самореалізації**, тобто зі своєї "гори" вниз. Рибка, що мешкає в акваріумі, очевидно, вважає, що світ — це акваріум і що вона, рибка, є вершиною цього видимого нею світу. І з точки зору рибки так воно і є, бо рибка не здатна розуміти низу вгору від свого рівня досконалості, не здатна подолати свою межу можливостей самореалізації, не здатна уявити собі реполь більш високого рівня.

Рослина, яка вчепилася корінням за пісок, добре собі розвивається, пускає нові пагони, радісно хапає відблиски променів сонця. Вона **розуміє** себе, воду, пісок, світло і тепло. Вона реалізує власні можливості в межах функціональної досконалості свого рівня згідно із **закономірністю однобічного спрямування можливостей самореалізації**, тобто можливостей розу-

міння виключно згори вниз. Але вона не здатна зрозуміти рибу, яка знаходиться "вгорі", за межею можливостей самореалізації рослини.

І так є скрізь і завжди у цілому Всесвіті від його створення. Все на світі має **природні** (тобто такі, що дано **при народженні**, а отже — конструктивні) можливості бачення і розуміння видимого для себе світу на своєму рівні й далі вниз згідно із **закономірністю однобічного спрямування можливостей самореалізації, оберненопропорційної щодо можливостей розуміння у протилежному напрямку**. Коротко цю закономірність можна назвати так: **правило однобічного спрямування можливостей розуміння світу; або: правило органічного обмеження репольності**.

Додержання цього правила є принциповою умовою існування всіх систем, оскільки завдяки цьому утримується порядок і самозбереження Великого Всесвіту навіть тоді, коли б глупота якогось елементу (системи) нижчого ступеня досконалості спробувала розвалити якийсь малий світ. Власне, ця закономірність утримує Світ і всі його малі світи від перетворення у балаган. Дотримання цього правила, як під час створення, так і в процесі подальшого удосконалення Світу, в кінцевому рахунку, завжди має сприяти позитивному розвитку кожного елемента, системи, рівня досконалості.

ПРО БОГА, З РАЦІОНАЛЬНИХ ПОЗИЦІЙ

Перед кожною свідомою людиною, рано чи пізно, обов'язково постає запитання: який світ є більшим — видимий чи невидимий? Знаменитий французький мікробіолог Луї Пастер (створив вакцини проти холери, сибірської виразки, технологію вакцинації, спростував дотогочасну теорію самозародження мікроорганізмів) відповідав на це запитання так: "Чим більше вивчаю природу, тим більше із подивом і вдячністю замислююся над доробком Творця".

"Дивовижне влаштування Космосу і гармонія в ньому можна пояснити лише тим, що Космос був збудований згідно з планом всезнаючого і всемогутнього Творця. Це моє перше і останнє слово".
Ісаак НЬЮТОН

"Кожне досконале дослідження природи закінчується визнанням існування Бога".
Ганс Крістіан ЕРСТЕД

"Моя величезна шана і захоплення — всім інженерам, а особливо — найбільш величому з них — Богу!"
Томас Алва ЕДІСОН

"Я пишаюся тим, що я людина віруюча. Я вірю в силу молитви не тільки як католик, а й як вчений".
Гульєльмо МАРКОНІ

"Існує досить поширена думка, що в епоху космічних польотів ми вже так багато знаємо про природу, що нам не потрібно вірити в Бога. Ця думка цілком помилкова. Лише нове навернення до Бога здатне врятувати світ від катастрофи, яка насувається на нас. Наука і релігія — це сестри, а не вороги".
В. Ф. БРАУН

"Коли впродовж останніх років на нас звалилася лавина відкриттів і винаходів, то це лише засвідчує, що Бог-Творець говорить з нами більш голосно, більш ясно, ніж будь-коли".
Фр. ДЕССАУЕР

Кожен у розглянутому вище ряду об'єктів замикає свій світ, в якому присутні всі ті функціональні елементи, можливості самореалізації яких не перевищують функціональних можливостей даного об'єкта. Верхня межа кожного такого малого світу (як світку у Великому Світі) для відповідного об'єкта А проходить між цим об'єктом і об'єктом Б, який є більш функціональним у своїх можливостях самореалізації, тобто таким, що знаходиться на вищерозташованому ступені функціонування систем.

Для оснащеного більш **досконалим полем** об'єкта Б світ А є видимим і зрозумілим. Натомість для об'єкта А, який має **поле нижчого рівня**, світ Б є невидимим і неможливим для розуміння. Лише за умови такого **ієрархічно-польового порядку** розміщення об'єктів (і відповідних світів) у Всесвіті, жоден примітивніший світ А ніколи не подолає і не здобуде більш розвинутого (і, сподіваємося, більш морального) світу Б.

Відповідно, світ Б не спроможний завдати шкоди більш розвинутому (репольнішому) світові В, бо не здатен перейти межу між ними.

Тому щаслива рослина в акваріумі відчуває делікатний дотик рибки, як дотик взагалі, а не конкретно рибки. Рослина рибки не бачить. І не тільки тому, що не має очей, в яких могла б відбитися гарна срібляста луска цієї рибки. Натомість щаслива (як видається) рибка бачить рослину в акваріумі, бачить якісь плями, тіні і світло за склом. Але що може рибка знати про світ

за цим склом? Чи можна навіть вважати, що рибка бачить світ поза акваріумом? Бачити — означає розуміти. А що взагалі розуміє рибка про життя у кімнаті, де стоїть акваріум, про речі, об'єкти, явища за склом?

Чи здатна рибка відрізнити, хто стоїть за склом: господар дому, його дружина, мала дитина, або кіт, який давно чекає на те, щоб полишили його самого у кімнаті з акваріумом?

Очевидно, що для рибки світ поза акваріумом є невидимим. І не тільки у сенсі оптичному, а передусім, у сенсі інтелектуальному, в сенсі можливостей пізнання. Репольному.

Мале дитя також не бачить, бо не розуміє, незважаючи на те, що дивиться. Багато дорослих людей не розуміють, здавалося б, цілком елементарних речей, навіть не усвідомлюють, що дивляться на них, бо дивляться не розуміючи. Як правило, ці люди не працюють над розвитком і вдосконаленням своїх **полів**, не намагаються використати **можливості**, надані їм Творцем.

Отже, бачити — це не тільки функція очей. Бачити — означає мати зв'язок через розум і серце зі світом відносно невидимим, відчувати і намагатися зрозуміти його, перетворюючи для себе цей умовно невидимий світ у світ зрозумілий, а отже — видимий. Принагідно варто нагадати, що **релігія** — це **певне сполучення польових (в тому числі інтелектуальних) можливостей розуміння Світу і його систем, зокрема й через вивчення характеру зв'язків між Творцем і Його**

створіннями.

Коли б порівняти дві точки зору по обидва боки скла акваріуму — людини про рибу і риби про людину — то яка пропорція відповідала б у такому випадку порівняння їх інтелектуальних, фізичних, функціональних (репольних) можливостей? Тисяча до одного, мільярд до однієї десятої? В кожному разі, людина виступає в даному випадку як **творець** цього акваріумного світу, залишаючись у світі "надакваріумному", який не може бути зрозумілим (видимим) для всіх об'єктів (мешканців) акваріуму.

Сталося так, що мала дитина лишилася сама в кімнаті, дотупцяла до акваріуму і постукала дерев'яною іграшкою у скло. Шибка акваріума тріснула, дитя злякалося і втікло в інший куток кімнати. Там, на килимі, забавилося возиком і одразу забуло про все.

А тим часом вода тихо витекла з акваріума через розбиту шибку. Чотири гарненькі рибки ще якусь хвилику конвульсивно стріпували хвостиками і вже потім лежали тихо.

В їхньому світі сталася катастрофа і майже увесь загинув. Цілий світ обсягом одного відра води. Для рибок іншого не було. Тепер вже не мають сенсу жодні дискусії про видимий і невидимий світи, або про те, чи взагалі можливо виготовити скло з піску (з точки зору риб).

Для риб не був видимий навіть світ kota, який знає цілий мікрорайон, особливо підвали будинків. Не був видимий для рибок світ дитини, яка, крім квартири, двору, парку і дитячого садка, ще трохи пам'ятає берег моря, де була з мамою влітку.

Якщо для рибок залишився невідомим реальний світ далеких країн, до яких час від часу їздить господар помешкання, то що вже казати про світ галактичних систем навколо далеких зірок, світло від яких долинає до Землі протягом десятків років і уявити які здатна далеко не кожна людина? Для рибок існував лише світ з одного відра води між прозорими стінами; і от вже його немає...

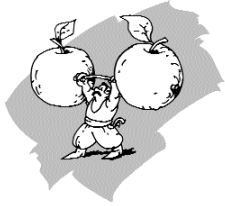
Пізно ввечері господар дому вийшов на балкон, подивився на чорне небо, повне зірок. Раптом уявив собі, що він є рибою, яка вдивляється через скло в інший світ, марно намагаючись зрозуміти неможливе. Подумав: щоб вийти за межі нашої людської шибки, щоб вийти за кордон наших можливостей пізнання, аби зрозуміти щось поза нашим акваріумом, обов'язково треба отримати благодать від Творця нашого "акваріума", нашого світу. Світу, який є набагато більшим від об'єму відра води, але також підпорядкований правилу **однобічного спрямування можливостей розуміння світу, тобто органічному обмеженню репольності**. Бо світ людини містить у собі відносно сталі пізнавальні межі, завдяки яким для людини більша частина світу є невидимою.

І, дивлячись у нічне небо, думав чоловік про те, що дуже хотів би бути поміченим з того, зовнішнього боку шибки. Думав про те, що життя людини на цьому світі є дуже коротким і що в нашому акваріумі дуже багато таких проблем, що їх, мабуть, навряд чи спроможні вирішити самі люди без допомоги Творця. Особливо враховуючи, що маємо забагато самовпевненості при великій короткозорості.

"Люди — це дуже зарозумілі рибки", — подумав собі чоловік на балконі, — **подумав собі чоловік на балконі, — подумав не помітити того, що невидимий світ знаходиться поряд, а не тільки в інших галактиках. Можуть не повірити, що духовне поле сил (душа) людини може жити вічно і незалежно від тіла.**

І тоді відчув, що хтось зацікавлений і добрий згори дивиться на нього. Добрий Творець Світу видимого і невидимого.

● **Євген ҐОЛИБАРД**

НАШІ ОЧІКУВАНІ РЕКОРДИ

Легкоатлетичні стадіони Німеччини влітку цього року стали ареною чемпіонатів Європи. Спочатку в Мюнхені свою першість розіграли діючі спортсмени. На рахунку збірної України сім медалей. Чемпіонами Європи стали штовхальник ядра Юрій Білоног з Одеси та стрибун у довжину з Дніпропетровська Олексій Лукашевич. Срібні нагороди здобули металник молота Владислав Піскунов, штовхальниця ядра Віта Павлиш, бар'єристка Олена Красовська, бігуни в естафеті 4 x 1000 метрів. Бронзова медаль у бігуна на 5000 метрів Сергія Лебеда.

Майже відразу їх змінили легкоатлети-ветерани. Їхній XIII чемпіонат відбувся 15—25 серпня в Потсдамі на стадіоні "Люфтвафсен". Здобуток ветеранів легкої атлетики України значно солідніший. Вони здобули п'ять золотих, дві срібних та п'ять бронзових медалей. Тільки статус їхній різний. Перших фінансово підтримує держава, на них працюють спортивні бази, тренери, влаштовуються підготовчі збори. Другі — це суто аматори, котрі знаходять в улюбленому виді спорту підтримку для свого життя і здоров'я.

Високі результати — 100 і 200 метрів, показані на цьогорічному чемпіонаті Європи легендарним Федором Гостевим, переконали ще раз, що цей спортсмен з Херсонщини міг би здобути для держави одну з медалей на австралійській Паралімпіаді. А от Володимир Кисельов з Кременчука зазнав і припад, і вад великого спорту. На Московській Олімпіаді 1980 року він став олімпійським чемпіоном зі штовхання ядра. Потім чоловіка обсіли різні хвороби з болячками. Через спорт, але вже оздоровчий, Володимир почав повертати себе до активного життя, став діяльним пропагандистом здорового способу життя в рідному Кременчуці. І хоч його результати у штовханні ядра тепер скромніші, ніж ті, які були в молодості, але він радий, що своїми заняттями й виступами подає приклад молоді.

Звання майстра усіх поглядів підходить 72-річному Михайлу Литвиненку. За професією Михайло Галактіонович — майстер-кондитер. Коли треба виготовити торт особли-

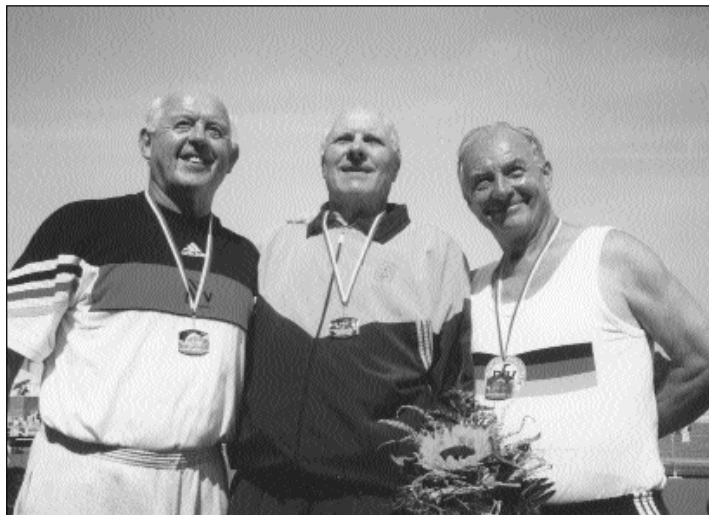
Збірна України на параді відкриття чемпіонату Європи. Попереду Галина Голуб з м. Броварів та Вадим Мицик із м. Звенигородки. Крайня праворуч — чемпіонка Європи Ганна Березікова.

во поважним гостям, то звертаються тільки до нього. Славені боксери брати Клички такий смаковитий художній виріб повезли до Німеччини. Ще в 1950-х роках майстер спорту з метання молота М. Литвиненко у складі збірної команди СРСР брав участь у міжнародних змаганнях. Здобував медалі й на чемпіонатах Європи серед ветеранів. Ось тільки перемагати не вдавалося. Тут, у Потсдамі, йому протистояли мало не десяток німецьких молодобійців. До честі й слави Михайла Галактіоновича, він переміг конкурентів на їхньому стадіоні. Його молот пролетів понад 50 метрів і лише кількох сантиметрів не вистачило до світового рекорду. Це була перша золота медаль збірної України.

Потім чемпіонське золото посипалося, мов яскравий дощ у благодатну пору. Анатолій Ільїн з Миколаєва переміг у стрибках у висоту серед п'ятдесятирічних, стриб-

нувши на 1 м. 70 см. Це дуже високий результат.

Красою і швидкістю спортивною ходи харків'янин Олександр Корсун буквально зачарував вибагливих уболівальників. Під схвальні вигукни та оплески від долав другу половину п'ятикілометрової дистанції. Тому й золото чемпіонату йому було до лиця. Тільки тактичний прорахунок позбавив його такої нагороди на

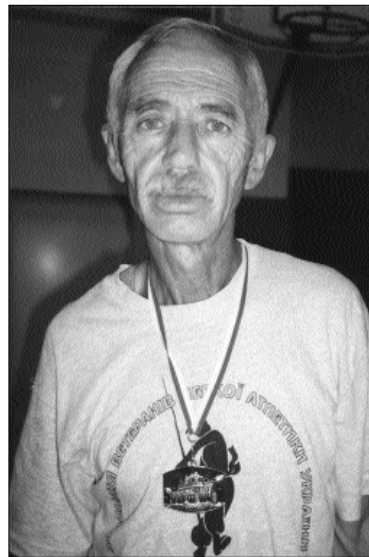

Михайло Литвиненко (в центрі) переконливо переміг німецьких спортсменів Ріхарда Ржегака (ліворуч) та Гельмута Шмідта на їхньому стадіоні

20-кілометрівиці. У нього лише бронза, але дві медалі на чемпіонаті Європи до снаги великим майстрам.

На вшануванні чемпіонів згадали про вдалий зачин змагань. Я стартував першим у бігові на 300 м. з бар'єрами і встановив рекорд України для спортсменів віком за 60 років. Услід за цим мій одноліток і товариш, старший викладач Івано-Франківського інституту нафти й газу завоював бронзову медаль у стрибках у довжину. Прудка і витривала Олена Оленьова з Києва також порадувала двома рекордами України в бігові на п'ять та десять тисяч метрів. За ці почесні місця її нагороджено дипломами. Ганна Березікова не тільки встановила рекорд України в бігові на 1500 метрів, а й доповнила його чемпіонським званням. Вона також завоювала срібну медаль у бігові на п'ять тисяч метрів. У свої сімдесят років Ганна Олександрівна здійснила не тільки спортивний, а й життєвий подвиг. Свого часу вона активно займалася лижними гонками, була майстром спорту. З віком стало в неї відбирати ногу, скрутило спину. Майже сім років жінка не рухалася. Потім різними вправами розробила суглоби, коли трохи попустило, переключилася на біг. Він зробив чудодійну справу: не тільки поставив на ноги, а й вивів у чемпіони Європи.

Спис — то зняряддя предківське. Відколи Сергій Гаврась узяв його в руки, той ні разу йому не зрадив. Спортсмен цілеспрямований і підготовці, а на змаганнях національний тільки на перемог. Виступаючи чи то за збірну України, чи то за збірну колишнього СРСР, він майже на кожних змаганнях якщо не виходив переможцем, то ставав призером. Також і на змаганнях ветеранських. Хоча ще два роки тому 45-річний С. Гаврась виборов звання чемпіона України серед діючих спортсменів. У Потсдамі він виступав на загальному піднесенні членів команди. Саме перед ним Валентина Крелкіна здобула срібло у потрійному стрибку, програвши німкені всього один

Стрибун у висоту Анатолій Ільїн вперше став чемпіоном Європи

сантиметр. Ми не могли позбутися думки, що він таки на совісті суддів. Сергій так заходився в кидках свого улюбленого списа, що навіть близько до себе не допустив дванадцятьох німецьких списометальників. Його результат — 68 метрів 42 сантиметри є новим рекордом чемпіонатів Європи і лише трохи не дотягнув до рекорду світу.

Це був останній чемпіонський здобуток збірної України. А ще була бронзова медаль у потрійному стрибку педагога Юрія Шукевича, також увінчана рекордом. Потім пішли рекорди України Івана Файчака в бігові на 100 метрів з бар'єрами, Геронтія Радзієвського на 3 000 метрів з перепонами і нашої четвірки в естафеті 4 x 4 000 метрів. Медальну вершину осіяв бронзою в останній день чемпіонату 70-річний киянин Юрій Лапшин у бігові на 2 000 метрів з перепонами. Однак це був не останній наш здобуток у Німеччині. Лікар Чернівецького діагностичного центру Георгій Мінтенко у стрибках у висоту посів місце далеке від призового. За те включився в Берліні у турнір з активних шахів. Виграв усі дев'ять партій і здобув перший приз за перемогу. Зугарні наші ветерани на всьляк перемоги! Якби то ще на них добрим оком подивилася влада та взяла їх для прикладу громадянам як тих, хто утверджує здоровий спосіб життя і примножує славу рідної України.

Вадим МИЦИК,
директор Тальнівського музею історії хліборобства, чемпіон і рекордсмен України

Травна система підпорядковує собі всю діяльність організму — мислення, почуття, емоції, рух, дихання, сон тощо. Відтак роль правильного, здорового, природного живлення біологічної системи, що зветься людиною, неможливо переоцінити. Навпаки, її, на жаль, вельми часто недооцінюють. Ще й ще раз повторюю: саме неправильне харчування з дитинства є першопричиною фізичної і духовної деградації молоді, соціальних проблем і передчасної смерті молоді людини.

БАТЬКОВИВЦІ. ХТО ВОНИ?!

Як правило, ми не пов'язуємо такі випадки з харчуванням. Більше нарікаємо на екологію, забруднене середовище, побутові негаразди, сімейні конфлікти, зрештою — на брак грошей. Чому в батьків не витримують нерви, чому їм не вистачає терпіння і вони б'ють дітей, породжуючи в юних душах почуття образи, бажання помсти, ненависті? Ми шукаємо відповіді де завгодно, тільки не там, де треба. Так, життя нині нелегке. Так, хвороби, стреси, суспільні проблеми — все це є. Але ж і недуги, і душевні потрясіння, і нервові зриви — і в дорослих, і в дітей — тісно пов'язані із захворюван-

ОРГАНІЗМ ДЕГРАДУЄ ЗМОЛОДУ

нями органів травлення. Ці розлади і є первісною причиною подальшого ураження нервової системи.

Учені недавно дійшли на перший погляд неймовірного висновку: природа нервових розладів, а також дитячої злочинності має біологічну основу. Через нестачу найважливіших елементів живлення структури головного мозку різко погіршується психіка дитини, і тоді вона неспроможна контролювати свої слова та вчинки, не усвідомлює, що робить. Якщо ж забезпечити організм живою природною їжею, то проблем зі здоров'ям, зі станом нервової системи можна уникнути. Це доведено численними дослідженнями і тривалою практикою. Коли молода людина — розумна, обдарована, не обділена фізичними якостями, що й матеріально забезпечена — спивається, занапащає себе наркотиками, скоює злочини, причини вбачають знов-таки в чому завгодно: в елітарному становищі сім'ї, кепському оточенні, відсутності трудового виховання, всевладді грошей і т. ін. І ніхто не хоче зрозуміти, що потяг до алкоголю та наркотиків проковує насамперед нездорова їжа.

На мою думку, саме неправильне харчування — головна причина того, що діти заможних, відомих у суспільстві батьків часто закінчують життя самогубством або стають убивцями. Це — страшно. Це неможливо досягнути розумом. І це, звичайно ж, викликає тривогу за майбутнє суспільства, за майбутнє людського роду.

Чому ж дитина не відчуває небезпечної грані між нормальним життям і падінням, між життям і смертю, чому не спрацьовує інстинкт самозбереження? Чим пояснити, що в такій високорозвиненій країні як Японія, де просто ідеальні підходи до освіти й виховання дітей, найбільше самогубств поміж школярів? А чому в Палестині діти — найобдарованіші, найздібніші — охоче йдуть у спеціальні школи, створені екстремістськими організаціями, де з них готують терористів-самогубців? Чи тільки релігійним фанатизмом це пояснюється?!

ПРИЧИНА ЛЕЖИТЬ НА ПОВЕРХНІ...

Якщо проаналізувати причини злочинів, скоєних дітьми, то їхні дії не можна пояснити чимось іншим, окрім втратою контролю над собою. Факти вражають: діти завжди розв'язують свої проблеми кардинально — накладають на себе руки.

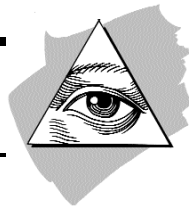
Фахівці констатують збільшення випадків органічних уражень центральної нервової системи в дітей, що проявляється у нездатності до засвоєння навчального матеріалу, дефектах мови та пам'яті, у надмірній рухливості. Така дитина не може спокійно висидіти урок, зривається з місця, бігає, кричить, хоч і не вважається розумово відсталою. Та незабаром, через конфлікти з однолітками, вчителями, батьками, вона все ж переходить у розряд "важких" дітей.

Інша категорія — "благополучні" діти, з якими батьки не мають проблем ні в навчанні, ні в вихованні. До школи, як правило, вони приходять добре підготовлені, багато читають, знайомі з комп'ютером. Виростають такі діти переобтяженими знаннями, які, до речі,

їм рідко знадобляться в майбутньому, і так само, як "важкі" діти, вступають у доросле життя, маючи проблеми зі здоров'ям. До того ж вони так само неспроможні реалізувати себе і адаптуватися у навколишньому середовищі.

Пошуки причин, котрі призводять до погіршення здоров'я дітей, в тому числі вже у ранньому віці, до агресивності й кримінальної поведінки, виявили потребу створення різних освітніх програм, які б суттєво вплинули на свідомість дітей, посприяли б формуванню волі, характеру, добрих навичок і допомогли б учителям та батькам не тільки дати дитині освіту на рівні сучасних потреб, а й зберегти її здоров'я. Саме такий співпраці присвячено посібники з валеології, на сторінках яких розкрито всі аспекти проблеми виховання і здоров'я. Відрадно, що новий предмет, який, згідно із законами життя, навчає, як вижити у сучасному світі, курс "Учися бути здоровим", запроваджено вже з першого класу.

Людмила БРОДАЦЬКА,
натуропат

ТАМ, ЗА ГОРИЗОНТОМ...

Продовження.
Початок у числі 39 за 2002 р.

2. НА ТАК ЗВАНІЙ
ЗДОРОВІЙ ГЛУЗД

Матеріалістичний світогляд пропонує дуже простий підхід до цієї проблеми і дуже просте її розв'язання, а саме: все, що кожна людина може запримити, відкрити, зафіксувати за допомогою своїх відчуттів, можливостей сприйняття або створених людиною відповідних приладів, — є матеріальним і насправді існує. Все інше, про що кожна людина не може стверджувати з цілковитою певністю, що воно існує (наприклад, тому, що не може побачити на власні очі), матеріалістичне знання називає містикою, тобто неіснуючим, вигаданим, фантастичним (водночас перекидаючи поняття містицизму, трактуючи його примітивно і презирливо).

Бачимо, що світогляд матеріалістичний визнає світ не таким, яким світ є в його цілості, а визнає лише ту його частину, яка може бути зрозумілою для людини на даний момент; для людини, яка світу не створила, а прийшла в уже існуючий; для людини, яка ще сама не певна того, ким вона є і звідки взялася як різновид живого.

Отже, з матеріалістичної точки зору, виходить, що світ постійно збільшується внаслідок збільшення матеріалістичного знання людини. Але ж світ насправді не збільшується, а є таким, яким є. І що може означати для безмежного світу повідомлення про чергове наукове відкриття, яке додає лише краплю знань в океані людського невігластва?

Чи є сенс у тому, щоб людина вважалася вершиною світового розуму, якщо вона нічого більше не знає у порівнянні з тим, що на цей момент зрозуміла? Кожне нове відкриття нагадує людині про це, вказує на відносність і обмеженість її знань. Та й ті знання, які має людина, вона не вміє використовувати для повної користі для себе. Але людина вперто тримається своєї облуди, побудованої на власному егоїзмі, не бажаючи погодитися з фактом обмеженості своїх можливостей пізнання як можливостей функціональних.

Наберімося трохи терпіння і спробуємо уявити собі розвиток світу через його елементи, що вже реально існують. Адже якщо світ створено одним Богом-Творцем, то, мабуть, залишилися якісь сліди, якісь свідчення про творення з **одного** творчого джерела, про притаманні Йому, характерні для Нього ознаки Його творчої лабораторії, якісь засадничо однакові підходи до конструювання створених Ним об'єктів, чи хоча б якась універсальна тенденція або загальний закон, що поєднує ці об'єкти і бодай приблизно вказує на взаємозв'язок між ними.

Бо якщо світ створився сам собою, як про це стверджують прибічники еволюційної теорії, тоді в ньому не може бути однієї спільної і притаманної для кожного об'єкта цього світу ознаки, засади, характерної закономірності.

Для внесення ясності у це питання розглянемо функціональні можливості деяких матеріальних елементів, які стоять у певному ряду **досконалості речей видимого світу**: піщинка (пісок), крапля води (вода), рослина (трава, водорості, дерева), риба, звичайний домашній кіт, мала дитина, дорослий чоловік.

Піщинка і весь пісок, незважаючи на те, що він, на перший погляд, є класичним прикладом мертвої природи, має своє життя і добре реагує на різні зовнішні сили (взаємодія з ними). Наприклад, може рухатися за подихом вітру або течією води. Піщинка спроможна притягати й утримувати молекули води, разом з водою формуючи плівку натягу.

Пісок реагує на зміни температури: збільшується в об'ємі під час нагрівання або зменшується, віддаючи тепло. Отже, піщинка функціонує сама і співпрацює з іншими елементами дійсності на рівні своїх **функціональних можливостей**, незважаючи на те, що вона є звичайним маленьким камінчиком, який навіть **своєї форми самостійно не може змінити**. Бо таким є *світ* каменя.

Проте навіть піщинка вже може бути **реполом**, а отже, виконувати функції інструмента, виконавчого (робочого) органу. Наприклад, тоді, коли нагріта сонцем велика кількість піщинок використовується як пляж, або коли мішечок з гарячим піском кладемо собі на хворе місце.

Крапля води (або багато крапель, повне відро води, дощ, ріка, море) **може змінювати свою форму**, може у великій кількості перетікати через дуже малий отвір. Може пройти крізь пісок у будь-якому напрямі, вміє не тільки змінювати об'єм під впливом температури, а й змінювати свій фізичний агрегатний стан у широкому діапазоні можливостей — газ (пара), рідина (вода), тверде тіло (лід) — вбираючи, акумулюючи і виділяючи багато енергії.

Ефекти взаємодії тепла і води є незмінними від сотворення світу, але лише 1807 року після народження Ісуса Христа відбувся перший у світі рейс пароплава, коли водяний **реполь** наочно продемонстрував свою здатність виконувати солідну роботу в технічному прогресі транспортних систем.

Крапля води вміє вже набагато більше порівняно з піщинкою або каменем. Крапля спроможна навіть змінити форму і розмір каменя ("крапля камінь точить"), але **не здатна рости і розмножуватися**. Такий є *світ* води.

Рослина здатна рости і розмножуватися. Рослина вміє проростати крізь пісок (навіть крізь асфальт тротуару) впертіше, ніж вода; може витягти багато води з великої глибини і передати її вгору на відстань до 40–50 метрів (пліани в тропічному лісі). Рослини самостійно,

перетворення енергії і речовин з використанням інформації.

Явище фотосинтезу, згідно з яким сонячна (в тому числі фотонна) енергія перетворюється на рослинну масу, що, постійно нарощуючись, забезпечує їжею все людство і всі живі організми від створення світу, було відкрито вченими досить недавно. Але це відкриття нічого не змінило в існуючому світі, Творець якого знав про це явище перед усіма віками і Сам заклад це явище в рослини.

У рослини, які переважно (і саме тому) стоять, не рухаються, не ходять, але живуть у міру своїх функціональних можливостей, на своєму рівні функціонування, що знаходиться над рівнями функціонування (світами) каменя і води. Бо **рівень функціонування** — це *світ систем*, які спроможні реалізувати свої мож-

ву. Мають у собі маленький хімічний реактор (котел), у якому поживу можна акумулювати, розкладаючи її спочатку на потрібні субстанції, а потім продукуючи з них для себе необхідну кількість енергії, а також потрібну кількість необхідних речовин для власних зовнішніх і внутрішніх будівельних та ремонтно-регенеративних робіт, що відповідають вимогам даного біологічного виду.

Риба має значно більше функціональних можливостей, ніж рослина. "**Рибний**" *реполь* значно багатший на різні енергетичні та інформаційні поля. Риба спроможна користатися водою і рослинами, може розпізнавати своїх ворогів і уникати їх, може навіть зробити власне гніздо з камінців або піску.

Птах, за своїми функціональними можливостями, стоїть вище за рибу. Він уміє робити все те, що вміє риба, а крім того, ще може ловити риб і збудувати своє житло (гніздо) у такому розумному місці (наприклад, видовбавши дупло), яке захистить його потомство від злого нападу.

Кіт, за своїми функціональними можливостями, перевершує птаха. Він вміє не тільки ловити рибу і птахів, а й **змінювати свою поведінку і наміри** залежно від конкретних умов життя, пристосовуючись навіть до людини, до її вимог. **Функціональна програма**, закладена Творцем у kota, є ще більш гнучкою, ніж та, що закладена в птахів і риб, а отже, передбачає можливість самонавчання і самовдосконалення на основі власного, індивідуального досвіду конкретного створіння.

"**Котячий**" *реполь* не тільки досконаліший (бо багатший і різноманітніший за рахунок вміщених у ньому речовинних субстанцій і інформаційно-енергетичних полів), ніж *реполи* птаха і риби, а й дає деяку можливість його самостійного розвитку.

Людина — функціонально найбільш досконале створіння з усіх існуючих на Землі. Людина вміє робити майже все те, що й інші розглянуті вище елементи визначеного нами ряду досконалості, але ще й набагато більше. Для прикладу можна навести хоча б такі функції, як створення нових елементів дійсності.

Людина не тільки насипає великі гори піску, землі й каміння, не тільки збирає великі води (в тому числі: будуючи великі греблі, штучні моря), не тільки створює нові види рослин, риб і тварин за допомогою селекції та генної інженерії, але також шукає сенсу в усьому тому, що вона розуміє, як і в тому, чого зрозуміти не може.

Причому, якщо рослини і тварини живуть і розвиваються, переважно, на основі закладених Творцем **обмежених генетичних програм**, то генетичні програми, закладені в людину, дозволяють їй удосконалюватися у величезному просторі інтелектуальних і фізичних можливостей. Людина може навіть будувати себе згідно із власною волею: може наростити м'язи на видатного культуриста, а може скинути надмір власного тіла; може витренувати ноги на витривалість марафонця або розвинути мозкові клітини для виконання великих розрахунків чи вирішення складних завдань.

На відміну од тварин, птахів, риб, рослин людина шукає нові поняття і нові знання для збільшення своїх функцій і розширення своїх можливостей у світі, про який вона так мало знає...

Ряд елементів, який ми розглянули, є низкою кількісно і якісно різних можливостей самореалізації *реполів*. Причому, **найхарактернішою ознакою**, як кожного з цих елементів, так і всього ряду, є **закономірність одностороннього спрямування можливостей самореалізації, оберненопропорційної щодо можливостей їх розуміння у протилежному напрямку**.

А це означає, що кожний об'єкт (елемент ряду), кожний (у тому числі біологічний) різновид, взагалі **будь-яка система на відповідному рівні функціонування має свою "стелю"**, закладену в цю систему вроджену межу, конструктивно зумовлений для даного виду кордон, стіну, що обмежує його можливості розуміння світу і себе самого, тобто несе в собі певне, характерне для даного об'єкта, **обмеження можливостей виконання відповідних функцій** та їх подальшого удосконалення. Отже, кожен нижчий світ не може самостійно переходити у світ вищий.

Людський реполь має досить високу "стелю" своїх можливостей, позаяк здатен не тільки самостійно збільшувати кількість і якість виконуваних функцій, а й керувати своїми речовинами і полями. Тим не менше, людина також має межу можливостей пізнання і розширення своїх функціональних можливостей. Історія людства свідчить, що ця межа поступово відсувається. Проте кожна спроба *перейти* цю межу завжди закінчувалася трагічно.

Далі буде.

ПРО БОГА, З РАЦІОНАЛЬНИХ ПОЗИЦІЙ

Свята Церква вчить нас, що віра в існування Бога — це дар Божий. Цей дар довіри до Творця, довіри дітей Божих до свого Отця небесного дається як великий подарунок, як підстава для нашої повсякденної радості і не потребує жодних доказів. Разом з тим, цілком реально існують раціональні докази існування Бога.

за певною програмою, формують свій зовнішній вигляд і внутрішню структуру, відповідно до певного різновиду, враховуючи всі його генетичні ознаки.

Рослини западають у сон і прокидаються зі сну, квітнуть, вирощують плоди, дають насіння і вмирають переважно там, де живуть; як правило, протягом свого життя пов'язані з землею, але **не маючи можливості рухатися по ній**. Тим не менше, рослини живуть у спосіб очевидний, біологічний, демонструючи певні

ливості в існуючих для них умовах, обмежених даним **рівнем функціональних можливостей**.

Кожен рівень є **світом**, який вміщує в собі **світи примітивніші**, тобто світи того життя, яке відбувається на обмеженіших (нижче розташованих) рівнях функціональних можливостей. Саме тому світ рослин (**рослинних реполів**) містить у собі також світи води і піску.

Риба, птах, кіт, людина рухаються самостійно. Не мусять стояти в одному місці прицеплені коренями до землі, тягнучи з неї пожи-

«...НАВІЩО ЛЮДИНА ЖИВЕ»

АВТОРИТЕТНО

"Чим більше наука здійснює відкриттів у фізичному світі, тим більше доходимо висновків, які можна розв'язати лише вірою. ...Як наука, так і релігія збагачують мудрих."

Альберт ЕЙНШТЕЙН

"Кращі з фізиків завжди знаходили можливість глибоко проіннятися думкою, що наукова істина є, в певному сенсі, поглядом на Бога."

М. фон ЛАУЕ

"Релігія і природознавчі науки ведуть безперервну спільну боротьбу проти скептицизму, проти догматизму, проти забобонів; і об'єднуючий їх бойовий клич у цьому хрестовому поході проти невігластва завжди був і буде — до Бога!"

Макс ПЛАНК

"Усі, хто безоглядно і систематично на-

магалися витравити ідею Бога, здійснювали підлу і антинаукову справу. ...Я дійшов цих переконань по шляхах біології і фізики, і я впевнений, що жодному мислячому вченому неможливо не прийти до цього висновку."

Л. Д. НУЇ

"Теорія еволюції ніколи не була доведена і, на мій погляд, вона скоріше являється собою догму, ніж перелік наукових даних."

Р. РАСК

"Наука може дати людям рефрижератори або висадити людину на місяць, дати їй чудові автомобілі, але наука не може пояснити людині, навіщо вона живе."

Дж. П. ФРІДРІХ

"Знання — це сила! І ця сила — від Бога."

Роджер БЕКОН

ДІВА-ОБИДА Й ГІПЕРБОРЕЙКА ОПІДА

1. “СЛОВО” Й ЗАГАДКОВА ДІВА-ОБИДА

В Індії мовами Премчанда й Тагора, тобто хінді й бенгальською, перекладено давньоукраїнську епічну пам'ятку “Слово о полку Ігоревім”. Ініціював ці переклади всесвітньвідомий індійський мовознавець Суніті Кумар Чаттерджі (1890–1977), який 1964 року побував в Україні на святкуванні 150-річчя Великого Кобзаря. З ініціативи видатного вченого з'явилася і перша індійська п'єса про Тараса Шевченка, яка звучала по Всеіндійському радіо.

Бенгальський автор першого в Індії поетичного перекладу “Слова”, сучасний індійський поет і літературознавець Джоґаннатх Чокроборті (нар. 1924 р.) теж побував в Україні — на 800-річному ювілеї пам'ятки. Вражений винятковою подібністю “Слова” з давніми й середньовічними епічними пам'ятками Індії, він написав і дослідження, де простежив і проаналізував ці паралелі. “Робота над “Словом” була для мене відкриттям нової країни, напрощуд схожої на мою Батьківщину”, — так підсумував перекладач і дослідник свою працю над давньоукраїнською пам'яткою.

А навесні 2002 року українському поету Ігореві Римаруку присуджено Національну Шевченківську премію за збірку віршів “Діва-Обида”. *Діва-Обида* — жіночий персонаж саме “Слова о полку Ігоревім”, в якому індійські перекладачі знаходять стільки спільного з індійськими мовами, божествами, уявленнями, звичаями, міфологією, іменотворенням. Тому й не дивно, що індійський матеріал проливає світло і на цей загадковий персонаж “Слова”.

У “Слові” є місце, яке давно викликає численні дискусії. “Встала обида в силах Дажбожого внука, вступила Дівою на землю Троянову, заплескала лебединими крилами на синьому морі побіля Дону”. Митрополит Іларіон зазначає: подання це таке неясне, що дослідники часто

ніння Діви відбулося в численних назвах річок, міст, гір, пагорбів, узвиш по всій Україні (МД, 21, 50).

І ці міркування найбільш глибокі й близькі до істини. Та чи не найважливіший висновок дослідника той, що Діва тотожна київській Мокоші, що Діва-Мокоша пов'язана з Черніговом і Тмутараканню. Саме до Тмутаракані, котра на Таманському півострові, тяжіють чернігівські, сіверські князі. Саме вони, а не київські князі, сідали на престол у Тмутараканському князівстві. І саме на Таманському півострові містилася *Сіндика* — країна сіндів, до якої, за Геродотом, по замерзлому Боспору Кімерійському (Керченській протоці) перебиралися взимку кримські скіфи. Та й назви *Тмутаракань* і *Чернігів* означають одне — “Місто Чорного Тура/Бика”.

Для сіндів індійська епічна традиція має другу назву — *суєри*. А сіндусуєри виявляють спорідненість із кімерами-сіверами-сіверянами, і не лише назвами (ТРС, 10–17). З іншого боку, етноніми *таври* й *руси* семантично тотожні, це дві різні назви одного племені зі значенням *туричі*. У “Влесовій книзі” це *коровичі*, в оригіналі *кравенці* — найдавніша писемна фіксація етноніму *українці*. А таври-руси мають виразне індоарійське забарвлення (ТРС, 28 — 38), що підтверджує відома Херсонеська присяга III ст. до н. е., яка згадує *састер*, — це його херсонесці клануться оберегати від еллінів (!) і варварів. А *састер* — специфічний індійський термін на означення священних книг — *шастр*, найпершою і найавторитетнішою частиною яких були веди.

2. ГЕРОДОТ І ГІПЕРБОРЕЙКА ОПІДА

Витоки загадкової Діви-Обиди сягають у значно давніші, аніж “Слово”, пласти давньоукраїнської історії. Це підтверджує Геродот у V ст. до н. е. У своїй “Історії” він пише, що гіпербореїці щороку посилали до святилища Артеміді й Аполлона на острові Делос двох дівчат із дарами, загорнутими в пшеничну соломку. Найпершими такими посланницями були *Арга* й *Опіда*, потім — *Гіпероха* й *Лаодіка*. Причому Арга й Опіда нібито прибули туди разом з Артемідіою і її братом Аполлоном. Могили дівчат були зі східного боку святилища Артеміді. Делосські жінки поклонялися їм і співали величальних пісень, а потім цей звичай перейняли інші народи (IV, 33–35).

Імена *Опіда* і *Обида*, *Лаодіка* й *Лада* вочевидь споріднені. “Зв'язок Лато з північною Ладіою не викликає сумніву”, — констатує академік Б. Рибаків. *Лато*, за міфами, мати Артеміді й Аполлона, а Лада — мати Купала. Крішна-Гопала — земне втілення Вішну, тобто син Вішну й Лакшмі, тотожної слов'янській Ладі й балтійській Лайме. В епосі Деві виступає сестрою Крішні, а вона тотожна таврській Діві й грецькій Артеміді. Крішна ж має ім'я *Гопалан*, тотожне імені *Аполлон*. Про таврське святилище Артеміді в Криму мовить Гомер у VIII ст. до н. е. Саме сюди під час Троянської війни богиня-воителька перенесла юну Іфігенію, доньку мікенського царя Агамемнона, який очолював грецьке військо в поході на Трою. Тут Іфігенія стала жрицею в таврському храмі Діви-Артеміді.

За грецькими міфами, Діва-Артеміді прийшла до Греції з Таври-

ки-Криму, а її статую викрали з таврського храму сама Іфігенія та її брат Орест. У Греції Іфігенія теж стала жрицею в храмі Артеміді. Тобто Діва-Артеміді, її храм і жертovníк у Криму — справдані. Бо навіть для пожертви переносити Іфігенію аж у Таврику, якщо жертovníк Артеміді був у Греції? Міфи мовлять, що Лато народила Артеміді й Аполлона на Делосі саме тоді, як ішла на острів зі своїх північних країв, Гіпербореї.

Таким чином, і геродотівська *Опіда* виявляється причетною до

Дурґа — войовнича іпостась Деві-Діви

Артеміді, отже, й до *Діви-Обиди*. Складається враження, що гіпербореїці посилали дівчат у пожертву Артеміді й Аполлону. Бо сама Артеміді, як свідчить міф про Іфігенію, задовольнялася однією дівчиною-жертвою. З іншого боку, індійська Деві має низку імен, які відбивають якусь одну з десяти її головних іпостасей — шести лагідних, милостивих і чотирьох грізних, войовничих. Тому можна припустити: *Арга* та *Опіда*, *Гіпероха* й *Лаодіка* — просто імена Діви-Артеміді, що відбивають якусь її функцію чи іпостась.

3. ХЕРСОНЕСЬКА ДІВА Й КИЇВСЬКА МОКОША

Столицею таврів-русів на південному узбережжі Криму був Херсонес Таврійський, літописний Корсунь. Берегинею, Матір'ю його була Діва, тотожна індійській *Деві*, “Богині”. Деві — богиня-воителька й дружина Шіви; він, як і Деві, зображається з тризубом і уособлює в ньому середнє вістря (праве й ліве уособлюють бог-творець Брахма й бог-охоронець Вішну — у “Влесовій книзі” *Вишень*, *Вишній*). Інше ім'я Деві — *Махеші*, “Велика богиня”, тотожне нашому *Мокоша*. Саме Діви-Мокоші стосується крилатий вислів про “Матір міст руських”. Бо як Діва була Покровителькою літописного Корсуна, так і Мокоша була Покровою. Матір'ю-Берегинею стольного Києва й усіх інших міст Київської Русі.

Таврська Діва-Артеміді має культове ім'я *Таєропола*, тотожне імені *Гопала*, що його мав Крішна, й архаїчні риси матері-корови. На теракотовій пластинці, знайдений 1946 року в Севастополі-Корсуні, зображено жінку з головою корови. Там же знайдено й монети з Дівою на одному боці й биком — на другому.

Діва посідала чільне місце в херсонесському пантеоні, була царицею міста, мала своє літочислення. Важливі документи херсонесців завершувалися рядками: “Так ухвали-

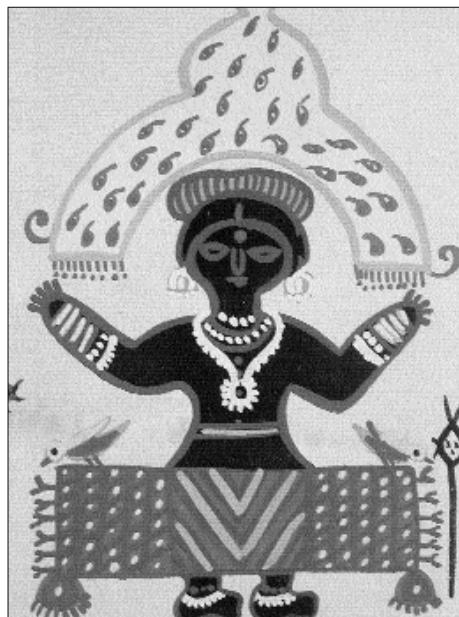
ли Збори й Народ за царювання Діви”. Її храм із вівтарем у центрі міста був головною святинею. На честь богині відзначалися свята-парфенії, виготовлялися статуї. Монети зображали Діву з сагайдаком, луком і сарною, з розмайними кучерями, у пов'язці або короні.

4. КОРОНА-АПІДА Й РОЗГАДКА

От у цій короні й криється розгадка *Діви-Обиди*. Якщо на Діві красувалася баштова корона, що обрисами нагадувала зубчасті оборонні мурі, це означало, що вона постає захисницею міста й помічницею воїнів. Тоді її називали “Богиня-корона”, “Богиня в короні”, “Богиня в баштовій короні”.

У зв'язку з цим привертає увагу санскр. *апіда* — “корона”, “діадема” (СРС, 92); це слово може бути і окремим іменем, і компонентом у двоосновних іменах високого соціального рангу: *Ананґапіда* й *Пушпапіда* — бог кохання Кама, *Бархаліда* — Крішна, *Тараліда* — Місяць, *Чандрапіда* — Шіва. А також *Джаяпіда*, *Канакапіда*, *Кувалаяпіда*, *Муктапіда*, *Сур'япіда*... *Ананґапіда* означає “Корона Ананґи”, де *Ананґа*, досл. “Безтілесний”, одне з імен Ками (індійське *Ананґа* = українському *Ананко*); *Пушпапіда*, “Квітокоронний”, бо зброя Ками — лук із тятивою з бджіл і п'ять квіткових стріл. На терені України слово *кама* — “любов”, “кохання” має ім'я *Камасарія* у двох боспорських царів, які жили в IV й II ст. до н.е. (ТРС, 100 — 117). *Бархаліда*, “Павинокоронний” — зачіску Крішні прикрашають павині пера; *Тараліда* — “Зіркоронний”, бо Місяць — володар зірок, вони його окраса; *Чандрапіда*, “Місяцекоронний” — зачіску Шіви прикрашає півмісяць. *Канака* в *Канакапіда* — “золото”, а в Криму, між Алуштою і Судаком, де багато індоарійських реліктів, є ручай *Канака*.

Синонімами до *апіда* — “корона” — є санскр. *шекхара* й *мукута*.

Сільська богиня-берегиня. Гобелен

Чандрапіда “Шіва” має синоніми *Чандрашекхара* й *Чандрамукута*, *Тараліда* “Місяць” — *Тарашекхара* й *Тарамукута*, *Пушпапіда* “Кама” — *Пушпашекхара* й *Пушпамукута*. Санскр. *шекхара* — “корона”, “вершина”, “ватажок”, “найкращий” (СРС, 653) виступає і як окреме ім'я. Індійське ім'я *Шекхара* тотожне українському прізвищу *Шекера*. Один із сучасних носіїв його — *Ше-*

кера Анатолій Федорович, відомий хореограф, *укоронований*, як і Ігор Римарук, Національною премією імені Тараса Шевченка, тільки за 2000-й рік.

Окремим іменем або компонентом в іменах-композиціях виступає і *Мукута* (СРС, 514). Санскр. у часто відповідає українському *у*: *ту* — *ти*, *шула* — *шило*, *муша* — *миша*, *суну* — *син*, *деум* — *дим*, *чатура* — *чотири*, *рудате* — *рудати*, *куп'яте* — *купити*. Тоді виходить, що й індійське ім'я *Мукута* має свого українського родича — ім'я *Микита*. Тож існував не лише термін *апіда* для царського атрибуту — корони, а й ім'я *Апіда*, що цілком могло відбитися, зважаючи на відчутний індоарійський пласт в Україні, в іменах гіпербореїки *Опіди* й *Діви-Обиди*. А коли так, то *Діва-Обида* — це *Деві-Апіда*, тобто *Діва-в-Короні*, *Діва-з-Короною*. Бо в “Слові” Діва-Обида згадується, коли русичі були в стані війни. Діва зображалася в зубчастій короні в пору найважчих випробувань для тих, хто шанував її, потребував захисту й допомоги. Вона була Покровою насамперед війства — русичі й дарували їм успіх у битві, а то й порятунку.

В українському фольклорі Мокоша — довгорука, що є реліктом давніх уявлень про багаторуку богиню. Індійська Деві в іпостасі Захисниці й Воительки має ім'я *Дурґа*, яке означає “Фортеця”, досл. “Непрориступна”. На терені Давньої України ім'я *Дурґадеві* (по-грецькому *Тіргатао*) — “Дурґа-богиня” засвідчене ще в IV ст. до н.е. Його мала дружина сіндського царя Гекатея — меотка з індоарійського племені, що проживало на берегах Меотиди (Азовське море). В іконографії Дурґа — світлошкіра вродлива жінка з різноманітною зброєю у багатьох руках; в одній із них тризубець, подарований Шівіою. На шаблях раджути, індійських запорожців, часті символи жіночої божественної сили, *шакті* — поєднана з мужністю воїна, шакті-могуть робить його переможним. І сама Дурґа має ім'я *Шакті*. Улюблений символ раджути на стягах і щитах — тризубець. У них, як і в козаків, шаблю воїнові перед походом неодмінно вручає жінка — мати або дружина. Ім'я *Шакта*, як і ім'я *Госак* (укр. *Козак*), містять боспорські написи III ст. саме із Сіндики (СП, №12 і 32, 2001).

Сказане про Діву-Обиду пояснює ще одну нез'ясовану обставину “Слова”: чому князь Ігор завершує свою епопею відвіданням церкви Богородиці Пирогощої на Подолі в Києві? Назву *Пирогоща* пов'язують із грецьким *Піроґотісса*, в якому наявне *піреос* — “башта”. Тож цілком імовірно, що *Богородиця-Пирогоща* та сама *Діва-Обида*, *Деві-Апіда* — “Богиня-корона”, “Богиня в короні”, інакше — “Богиня-Покрова”, “Богиня-Захисниця”, “Богиня-Рятівниця”. І тоді як у Херсонесі Таврійському — літописному Корсуні й нинішньому Севастополі, так і в Києві був храм Богині-Воительки, Помічниці й Спасительки воїнів, Покровительки й Захисниці, Матері міст руських, найперше — Києва.

І цим храмом була церква Богородиці-Пирогощі на Подолі. Саме в ній, слід гадати, князь Ігор і підніс усемогутній богині вдячну молитву за її безцінний йому дарунок. За свій порятунок.

МД — Шевчук В. Мисленне дерево. К., 1989.

СП — Слово Просвіти (газ.).

СРС — Санскритско-русский словарь. М., 1978.

ТРС — *Наливайко С.* Таємниці розкриває санскрит. К., 2000.

●

Діва у баштовій короні на херсонесській монеті (III–II ст. до н. е.)

цю Діву сприймають за Діва. *Обида* — персонаж образи, а взагалі — лиха, констатує він. Реконструктор “Слова” Микола Ткач вважає *Обиду* уособленням смутку й печалі. У Діви-Обиді, яка на синьому морі тріпоче лебединими крилами, дехто вбачає прекрасну Олену, через яку спалахнула Троянська війна. Інші припускають, що Діва-Обида зросла на Дону, а прийшла на Руську землю з половецьких степів, від моря Азовського. І навіть ідентифікують із половецькою княжною, дружиною Олега Святославовича — усунутий з чернігівського престолу, він тривалий час княжив у Тмутаракані.

Діва — це Артеміді, каже письменник і дослідник Валерій Шевчук у книзі “Мисленне дерево”, вона пов'язана з Тмутараканню і Черніговом. А земля Троянова — Руська, тобто Київська земля. Саме з Дівою-Артемідіою пов'язана київська Дівич-гора на правому боці Либеді, саме на Дівич-горі відправлялися обряди на честь цієї богині, а покло-

АРТКЛУБ ПОЛІЛОГ

ПРОЕКТ
ЛАРИСИ
КАДИРОВОЇ

Чи вміємо ми розрізняти, де музика прекрасна, а де шкідлива? Чи взагалі маємо належний доступ до прекрасного? Та й взагалі, чи прагне наша душа краси звучання — свого світла й середовища? Над цими питаннями народна артистка театру ім. І. Франка замислюється постійно, декламу-

коло потрапив Євген Станкович, який щойно сягнув свого творчого повноліття.

Ні, народна артистка Лариса Кадирова ні на мить не сумнівалася в успіху задуму, хоча всім відомо, що Євген Станкович набагато яскравіше виповідає себе у музиці, ніж у слові. Отож потрібно було подбати про те, аби душа його сама промовляла до шанувальників, — так учасником зустрічі стали "Київська камерата" зі своїм керівником Валерієм Матюхіним, український соловейко Ніна Матвієнко, близькі

услід, той плаче за собою. Віддай людині крихітку себе. За це душа наповнюється світлом".

"ПОЛІЛОГ"
СПОВІДУЄ ЗАДРУГУ

Актова зала НаУКМА зібрала, власне, справді щонайщиріших шанувальників творчості Євгена Станковича, — розмова, започаткована й підтримувана Ларисою Кадировою в стилі ретро, точилася розкуто, невимовлено... Долучилися до неї по хвилі зізнань і спогадів привітання з Італії, Швейцарії, Польщі... До речі, саме швейцарські друзі подбали про чудове поліграфічне виконання камерної симфонії № 3, що була свого часу визнана кращим музичним твором 1985 року.

Висока професійність "Київської камерати" ніколи не викликала сумнівів, але цього разу вона перевершила найсмівливіші сподівання — уривок із фольк-опери "Коліска" перекинув місток у юність... А "Коліска" у виконанні як завжди неперевершеної Ніни Матвієнко взагалі поєднала всіх присутніх чарівною аурую причетності до прекрасних верховин української душі. Музику, одну лиш музику, з почуттям невимовних духовних збитків, аніж байдужість до власних скарбів.

"Ми безсмертні, поки з нами така музика!" — сказав письменник і мистецтвознавець Микола Кагарлицький, підтримуючи пропозиції поета й композитора Софії

Співає Ніна Матвієнко

мору" ("Панахида"), "Музика рідного міста" (на тему Чорнобильської трагедії) тощо, — зазначили співрозмовники, — мають бути широко відомі саме у нас, адже творилися вони для нашого народу. Не вдаваймо ж із себе безнадійно глухих — ніщо не завдасть українцям більших духовних збитків, аніж байдужість до власних скарбів.

У відповідь під склепінням зали заграло багатоголосе "Многая літа" — "Київська камерата" й тут виявилася "на висоті".

чення особливо приязного товариства, — зауважила пані Кадирова. — Гадаю, ми заслужили право на воскресіння цього поняття.

Прекрасною українською польський музикознавець Збігнев Хшановський запевнив присутніх, що відтепер він не тільки побратим Станковича, але й дійсний член Могиланської задруги. І пропав у неї засади аж до самої Балтики.

У відповідь під склепінням зали заграло багатоголосе "Многая літа" — "Київська камерата" й тут виявилася "на висоті".

Лариса Кадирова і Євген Станкович

ючи поезію, слухаючи музику. Адже, як зазначив один філософ, душа — мисляча річ, яка покликуються (а не спонукується!) зовнішніми чинниками до дій і за своєю природою має владу й могутність — хотіти й не хотіти, стверджувати чи заперечувати. Хотіння душі є її воля... І вона була дуже рада з того, що в особі президента НаУКМА В. Брюховецького знайшла людину, котра допомогла реалізувати давній задум — заснувати артклуб, який допоміг би спорідненим душам щедріше розкривати себе в цьому житті, примножувати благо взаєморозуміння та доброзичливості. Адже й справді так багато прекрасного твориться нині й творитиметься завтра, незважаючи на брутальність буднів... Потрібно якомога раніше зорієнтувати молодь на позитивну реалізацію скарбів своєї душі. Зрештою, вона покликана була здійснити цей проект як голова художньої ради й помічник віце-президента НаУКМА з мистецтва — підтримка званої благодійної організації "Міжнародний інститут театру" виявилася надзвичайно доречною. Залишалося реалізувати спільні зусилля.

Завдяки її ентузіазму мистецько-просвітнянські "зустрічі у колі друзів" сплановані вже на чверть року наперед. Відомі кінорежисери, артисти, драматурги, письменники й живописці зголосилися на участь у "Полілозі" — так вирішено було назвати артклуб. І цілком природно першим у це

МИ БЕЗСМЕРТНІ, ПОКИ ЖИВА МУЗИКА

друзі Маестро, поезія Ліни Костенко.

Так-так, саме поезія Ліни Костенко допомагає легко нав'язати необхідний контакт із аудиторією, та й собі почуватися на рівні камертону... Це ж ніби про її задум сказано: "Ми любимо тих, що знали нас молодими, їхня пам'ять — музей коштовностей, які ми колись розгубили. Хто дивиться нам

ри наших прекрасних композиторів, яких цінує цивілізований світ. Саме тому в Канаді, США, Німеччині, Франції творчість Леоніда Грабовського, Мирослава Скорика, Євгена Станковича відома набагато повніше, аніж в Україні. Та "Полілог" поклав собі за мету внести певні корективи в цю ситуацію. Такі твори як "Реквієм" ("Бабин Яр"), "Жертвам голодо-

Майданської, народних артистів Елеонори Стебляк, Богдана Антківа, Володимира Луканова, Івана Гамкала, музикознавців Лесі Олійник, Олени Зінкевич, Марини Черкашиної, Галини Степаненко та інших щодо розширення діапазону артклубу "Полілог".

— Знаєте, є у хорватів, як і в наших лемків, прекрасне слово задруга — на озна-

ЗАМІСТЬ
"POST SKRIPTUM"

Можна тільки порадіти з того, що НаУКМА так чітко відчуває морально-естетичні запити суспільства — за плідне своє 10-річчя Могиланської задруги не раз переконувала в цьому не тільки наше суспільство. Та не можна не наголосити й на подвижницькій ролі народної артистки Лариси Кадирової, котра цілеспрямовано й упевнено втілює в життя високі засади української душі: творення себе задля спільного блага в ім'я Віри, Надії, Любові. Сьогодні ці засади репрезентував академік, дійсний член АМ, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, видатний композитор і кавалер ордена Ярослава Мудрого Євген Станкевич. Завтра це буде не менш видатна особистість або й зовсім невідомий митець, але безсумнівно залишатиметься одне: всі вони — композитор, скульптор, письменник, живописець — творять в ім'я високої музики душі свого народу. І допоки звучатиме вона, ми й справді таки безсмертні. Адже музика душі вічна.

Остап СВІТЛИК

ЗА СЕРЦЯ
ПОКЛИКОМ

Величний, темно-чорний, як Богом дарований нам світ, здійнявся до неба Свято-Покровський собор Київського патріархату в Рівному. Собор Пресвятої Богородиці — це краса і велич нашого міста. Окраса церковних богослужінь і архієрейський хор, регентом якого є Володимир Іваник. Кожної суботи, неділі і свята за велінням душі та покликком серця йде пан Володимир до Свято-Покровського собору, щоб прославити співом Всевишнього.

Нинішній рік ювілейний для хору. 15 вересня він святкував свій перший ювілей — 5 років. За цей час хор виріс у високомистецький колектив із неповторним творчим обличчям і манерою виконання. Найбільша заслуга в цьому належить якраз працелюбному регенту Володимиру Іваніку, людині з тонким душевним світом, сповнений високого мистецького почуття й душевного піднесення. Хор — це зміст його життя, це поклик його душі.

З властивою п. Володимиру душевною теплою ставиться він до хористів, добре знає, чим живе кожен з них. Те, що ми чуємо на концерті, — наслідок напруженої роботи. Скільки б разів не виконувався твір, В. Іваник ніколи не повторюється, а прагне до більш досконалого розкриття його змісту. І в простих творах, і у складних пан Володимир завжди знаходить можливість підкреслити внутрішній, динамічний розвиток музики.

Репертуар хору постійно поновлюється новими піснями. Нині в репертуарі хору понад 200 творів, які народжені геніями світової культури: А. Веделем, Д. Бортнянським, К. Стеценком, Д. Леонтовичем, О. Кошицем, М. Вербицьким, О. Архангельським. Це далеко не повний перелік композиторів, твори яких виконує хор.

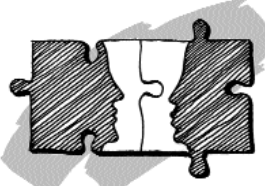
Робота регента вимагає не тільки професійності, але й людськості. Скромний, чуйний, делікатний у взаєминах з людьми, він володіє внутрішньою силою переконання, адже все життя Володимира Іваника проникнуто любов'ю до Бога і людей, які його оточують. Любов до Бога і ближніх — основа і зміст його життя, визначальні риси його особистості.

Архієрейський хор Свято-Покровського кафедрального собору — лауреат Першого Всеукраїнського конкурсу-огляду колективів ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка, який відбувся в 2001 р. Міністерство культури України нагородило п. Іваніка і хор за високу професійну майстерність Почесною грамотою і дипломом лауреата, адже Володимир Іваник був головним диригентом заключного концерту, де він керував зведеним хором у фіналі святкового дійства.

Марія БАСА,
м. Рівне

"Київська камерата"

ЯК САМОМУ ВИГОТОВИТИ ВІТРЯК?

У багатьох може виникнути запитання: "А навіщо взагалі в наш час надпотужних АЕС, ТЕС та ГЕС ця патріархальщина — майструвати власний малопотужний вітровий електрогенератор або просто вітряк?"

А таки треба! І причин для цього є багато. Назву лише деякі, головні.

По-перше, на нинішньому зламі історії України "вовки в овечих шкурах" у черговий раз обдурили український народ — "прихватували" його багатства, розграбували вичент національну електроенергетику, і скоро ТЕС взагалі перестануть працювати, а АЕС та ГЕС без ТЕС будуть не в змозі забезпечити потреби в електриці промисловості та населення, і тому будуть великі перебої в енергопостачанні, особливо сіл. Окрім того, для реанімації ТЕС "прихватувачів" мають намір підвищити (і вже підвищують) ціни на електрику.

По-друге, занадто зацентрована енергосистема України має той великий недолік, що втрати електроенергії в ній перевищують 20 %, а вітряк на шляху до споживача зменшує ці втрати в середньому на 4 %.

Уряди країн Західної Європи давно усвідомили переваги децентралізації електроенергетики, а тому розгортають грандіозну програму виробництва "балконної" вітро-техніки, сонячних батарей та деяких інших малопотужних технічних засобів для генерування електрики безпосередньо у споживача.

Уряд України аналогічних кроків не здійснює і не планує, дешева і високоякісна малопотужна вітро-техніка в достатній кількості та асортименті в продажу на українському ринку з'явиться не скоро, а тому кожен умілець, насамперед той, що живе в селі, щоб забезпечити себе од відсутності світла та іншого сучасного комфорту, що дає електрика, може виготовити вітряк своїми руками, бо це доступно кожному, хто знає устрій трактора чи автомобіля.

Отже, Ви надумали мати власного вітряка і відчуваєте, що можете змайструвати його самі. І коли Ви самостійно розпочнете виготовляти вітряка, перед Вами постане ряд питань, на які Ви не знаєте правильної відповіді. Найголовнішим при виготовленні вітряка є вибір способу перетворення кінетичної енергії вітрового потоку в обертальну — вала електрогенератора та узгодження потужності електрогенератора з потужністю вітрового двигуна — пристрою, що перетворює енергію вітру в енергію обертання вала електрогенератора.

Звісно, в межах короткої газетної статті немає змоги наводити теоретичні обґрунтування параметрів вітряка, а тому Вам, читачу, доведеться приймати на віру те, що далі буде наведено. Отже, з великої кількості способів перетворення енергії вітрового потоку в енергію обертання вала одним із найкращих є застосування горизонтально-вісьового ротора з лопатями, що мають профіль крила літака (пропелер). Коефіцієнт корисної дії енергії вітру в механічному обертанні вала пропелером може досягати 0,35–0,45. Практично в усіх інших способах перетворення енергії вітру цей показник у 1,5–5 разів менший. Найкраще було б мати трилопатевий ротор, але конструкція і виготовлення його в домашніх умовах є складними, а тому пропонуємо дволопатевий ротор, який можна виготовити із цільного соснового (без сучків) бруса.

Зважаючи на те, що найбільш

доступним електрогенератором на селі може бути автомобільний (потужністю до 250 Вт) або тракторний (потужністю до 750 Вт), розміри пропелера розраховані на його навантаження електрогенератором в діапазоні 250–750 Вт. Конкретні розміри такого пропелера наведені на рисунку.

Після виготовлення пропелера із бруса за потрібним профілем на передню (товстішу) кромку його необхідно наклеїти епоксидним клеєм склотканину (для захисту від абразивного зносу і пошкодження), далі відшліфувати та покрити про-

комплект ротора (пропелер, підшипники, колесо з клинчастим ободом) кріпиться на рамі, що має вигляд паралелепіпеда, в нижній її частині. У верхній частині рами через натяжні (великого діаметру) гвинти кріпиться електричний генератор, на вихідному кінці вала якого встановлено мале колесо клинчастопасової передачі. Розрахунки швидкості обертання ротора (пропелера) засвідчують, що число обертів його при досягненні номінальної потужності становитиме близько 400–450 об/хв. Для того, щоб автомобільний чи тракторний електрогенератор міг заряджати

вання на зміни напрямків вітру. В разі дії штормових вітрів (швидкість понад 20 м/с) доцільно вітряк (пропелер) вивести з-під вітру, для чого "хвіст" вітряка кріплять на рамі шарнірно з пружиною. При досягненні швидкості вітру 20 м/с пружина розтягується настільки, що пропелер стає в положення паралельно "хвосту" і вітру, а через це перестає генерувати електроенергію і сприймати вітрове навантаження. В такому положенні аварія вітряка неможлива і небезпеки людям від нього немає.

Виготовлений таким чином вітряк необхідно встановити на щог-

шований на відстані 4–7 метрів від вісі щогли (залежно від висоти щогли).

Для ефективної роботи вітряка дуже важливим є правильний вибір місця його встановлення. Найкращими для цього є найвищі місця на наявній ділянці, краї ярів, урвищ, береги водойм. Необхідно, щоб вибране місце було максимально відкритим, усі перешкоди, що вищі за вітряк, повинні бути на відстані од нього у 10–20 разів більший за відстань між верхньою точкою перешкоди і кінцем лопаті ротора в крайньому нижньому її положенні.

Електричний кабель від генератора, через трубчасту вісь гондоли та щоглу, спускають униз щоглу з 1–1,5-метровим запасом до клемного з'єднання. Після клем до акумулятора треба під'єднати алюмінієвий чи мідний дріт такого діаметру, щоб втрати генерованої енергії на опір у ньому були мінімальні, особливо це важливо при значній відстані вітряка від акумуляторних батарей. Зарядка акумуляторних батарей буде здійснюватись ефективніше в разі включення в електричну схему (між генератором і акумулятором) конденсаторної батареї ємністю не менше 10000 мікрофард. Ще кращим варіантом є використання суперконденсаторів (іоністорів), які дозволяють значно зменшити кількість акумуляторних банок і розширити діапазони струму заряду і розряду акумулятора.

Накопичена в акумуляторах електрика може використовуватись безпосередньо (як постійний струм) для потреб освітлення та роботи деяких побутових приладів. Однак для холодильника (морозильника) та ряду іншої хатньої електропобутової техніки потрібен змінний струм, для чого систему видачі струму необхідно комплектувати інвертором. Інвертори невеликої потужності серійно випускаються в Україні, а, в принципі, їх можна виготовити і самому.

Вітряк потужністю 250 Вт за рік виробить 500–800 кВт/год, а потужністю 750 Вт — 1200–1500 кВт/год електроенергії. Втрати на перетворення і передачу можуть становити 10–20 %, а тому виробленої вітряком електроенергії буде достатньо лише для забезпечення мінімальних побутових потреб (світло, радіо, телевізор, холодильник). Якщо ж Ви маєте січкарню, зварювальний апарат, водяний насос, то потужності вітряка буде не достатньо, щоб усе це забезпечити електрикою. Можна, звичайно, виготовити і встановити ще один чи декілька вітряків, але, може, буде простіше встановити більш потужний інвертор (наприклад, на 3000 ВА) та акумуляторну батарею великої ємності, яку за потреби можна буде заряджати в нічний час з електромережі за пільговим "нічним" тарифом, що становить 3 коп/кВт/год.

Усвідомлюючи актуальність і важливість масового руху сільчан "за свій вітряк", а також те, що в межах короткої газетної статті можуть бути недостатньо висвітлені окремі особливості конструкції вітряка чи електричної схеми системи накопичення і видачі електроенергії, автор зобов'язується проконсультувати кожного, хто до нього звернеться з цього приводу або з приводу розрахунків параметрів більш потужного вітряка.

Борис КОРОБКО

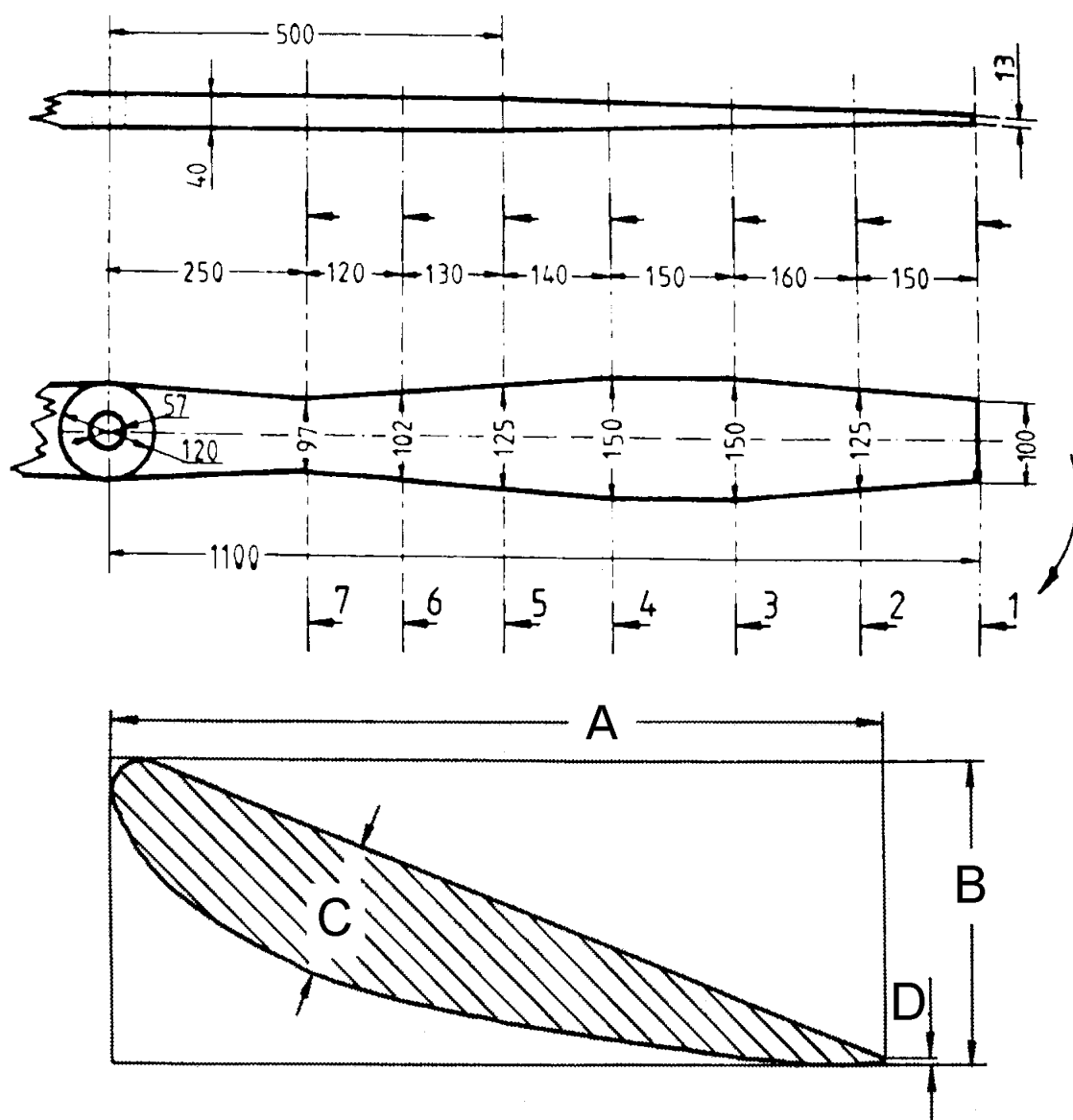

Рисунок. Габаритні розміри пропелера та його перетинів (1–7) у мм

Номери перетинів	1	2	3	4	5	6	7
A	100	125	150	150	125	102	97
B	13	20	26	33	40	40	40
C	6	9	12	14	16	18	20
D	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,5	2,0

пелер вологостійким лаком. Готовий пропелер закріплюється на кінці вала ротора. Для цього на вал приварюється шайба з отворами для шурупів. З протилежного боку пропелера гайкою притискається ще одна шайба таких самих розмірів, через отвори в якій такими самими шурупами додатково кріпиться пропелер на валу. На вал ротора насаджуються також 2 підшипники. Бажано, щоб один із них був конічно-рольковим. На протилежному від пропелера кінці ротора кріпиться колесо з ободом для клинчастого паса із зубцями (пас може бути без зубців, але його потрібно буде частіше і сильніше натягувати і міняти на новий).

акумулятор, потрібно, щоб число обертів електрогенератора становило не менше 1500 об/хв. Тобто, передавальне число клинчастопасової передачі має становити 4:1 (діаметр колеса передачі на валу ротора має бути у 4 рази більший від діаметра колеса на валу електрогенератора). Враховуючи прийнятну конструкцію трансмісії, яку, між іншим, бажано закрити зверху і з боків від дощу і снігу, необхідно, щоб орієнтація пропелера була на вітер, тобто в робочому положенні пропелер має бути попереду щогли, а не за щоглою. Для цього до рами варто прикріпити "хвіст", площа і плече важеля якого мають бути достатніми для швидкого реагу-

лу, на який він має обертатися для того, щоб відслідковувати напрямки вітру. Для цього до рами гондоли (комплект вітряка без щогли) приварюють трубчасту вісь, а в кінцевій верхній частині щогли монтують чавунну втулку — підшипник ковзання (хоча в принципі можна застосувати і роликові чи шарикові підшипники), в який встановлюють вісь гондоли.

Нижня кінцева частина трубчастої щогли через фланцеве з'єднання приєднується до фундаменту або металевій плиті розміром не менше 1,2 x 1,2 м. На щоглі, на довжину лопаті нижче від вісі пропелера, кріпляться 3–4 тросові розтяжки, нижній кінець яких розта-

ВОНА ЧЕКАЄ ЙОГО

А 46. Мені 42 роки, киянка, живу з дорослою донькою, яка здобуває вищу освіту. Я ділова жінка, багато працюю, непогано заробляю. Самостійна, практична, рішуча. Але, як і кожна нормальна жінка, мрію про справжнє кохання. Не красуня, але й не страшко: чоловіки кажуть, що симпатична. Середнього зросту, середньої повноти, гарна господиня. Шукаю серйозного, розумного, інтелігентного чоловіка для серйозних стосунків.

Наталя

А 47. Дітей я виховала сама, без чоловіка, дала їм вищу освіту, забезпечила житлом. Тепер маю моральне право потурбуватися про себе. Мені 47 років, середнього зросту, струнка, кароока. Весела, працьовита, енергійна. Маю відповідальну роботу, у вільний час займаюся приватним бізнесом, а також допомагаю по господарству мамі, яка мешкає у приватному будинку в Київській області. На особисте життя не маю часу, а так хочеться кохати і бути коханою! Якби я зустріла порядного, серйозного, енергійного чоловіка, разом з ним ми б гори перевернули! Доторкнулися б удвох до зірки Кохання і відчували мить щастя...

Інна

А 48. Доброзичлива чернівчанка 26 років, щира українка, інтелігентна, з високою гуманітарною освітою. Маю творчий фах і різноманітні захоплення: квіти, музика, театр, психологія, шиття, плетіння. Кароока шатенка приємної зовнішності з ніжним голосом. Сонячна натура, людинолюбна й відкрита, мрійлива і приязна, народжена під знаком Лева, а тому енергійна й емоційна. Шукаю надійного, інтелігентного, приємного у спілкуванні українця віком до 40 років. Людину, яка відбулася як професіонал, високоосвічену й успішну, небайдужу до мистецтва, залюблену у світ, природу, життя. Із турботливим, щирим і мудрим чоловіком створю сім'ю, прагну працювати для нашого професійного вдосконалення, підкорити Говерлу і побачити красу України та світу. Вірю в любов, а материнство вважаю складовою сімейного щастя. Озвися, серце, поки що самотнє, — ми будемо щасливими!

А 49. Два тендітні створіння: мати (46 років, 158 см, 53 кг, вища освіта) і донька 12 років, забезпечені матеріально та житлом, мріють оточити турботою і теплом надійного і порядного, без шкідливих звичок чоловіка та батька.

2225, Київ, а/с 258.

ВІН ШУКАЄ ЇЇ

А 50. Для шлюбу шукаю дівчину без інтимного минулого, не схильну до повноти, можна з села, віком до 28 років. Про себе: 31 рік, 182 см, 70 кг. Сім'я для мене — сенс буття. Люблю сад, город.

03150, Київ, до запитання М. В. Катричу

А 51. Мені 45 років, зріст 182 см, вага 76 кг. Підприємець, маю автомобіль. Дотримуюся здорового способу життя, житлом та матеріально забезпечений. Люблю дітей. Для створення сім'ї познайомлюся з тендітною симпатичною жінкою до 40 років. Чекаю фото.

08150, Києво-Святошинський район, місто Боярка-1, а/с В, Олександрю.

ШУКАЮ НОРМАЛЬНОГО ЧОЛОВІКА

ЗНАЙОМСТВО

парк, сіла на лаві, їм піріжок. Поруч присів чоловік років 50, подивився на мене уважно і раптом каже: — Вибачте, ми з вами незнайомі. Але ви мені дуже симпатичні. І піріжок у вас такий апетитний...

— То пригощайтесь, будь ласка! — запропонувала я. Скуштував він мого піріжка, здивувався:

— Це ви сама таке напекли?!

— Сама. Люблю готувати.

— Пощастило вашому чоловікові! — тяжко зітхнув він. — А моя дружина така ледащиця! Ні борщу зварити, ні пирогів напекти не вміє. Не вміє і не хоче!

— Чому ж ви з нею одружилися?! — дивуюся. — Куди дивилися ваші очі?

— Розумієте, у неї в молодості була дуже красива фігура. Ноги, як у фотомоделі, — стрункі, довгі! А я так люблю

струнких жінок, що все їй вибачав тоді. Знав, що вона лінкувата, бачив, що до плити її трактором не затагнеш, але ж вона була така красива! Одружилися. Сплинули роки — дружина розповніла, ноги стали товстими, некрасивими. А готувати як у молодості не хотіла, так і зараз не хоче! Отака біда!

— То ви самі винні! Треба було дивитися не на ноги, а в душу зазирати! А тепер ходіть голодні або надягайте фартух та самі ставайте до плити!

ДВА ДНІ ЗНАЙОМІ — І ДО ШЛЮБУ!

— Боляче мені бачити, як несерйозно ставляться до шлюбу деякі молоді люди, — каже Ольга. — Ось, наприклад, син моєї подруги Віталій. Якось приїжджає до мене радісний і приголомшує: — Тьотю Ольго, я женюся!

— Рада за тебе. Але хто ж твоя наречена? Давно ти її знаєш?

— Лише два дні, але хіба це має велике значення? Адже ми кохаємо одне одного! Вона така красива, така сексуальна!

Я тактовно промовчала, не схотівши ображати юнака. Рік вони прожили, точніше, промучились, і розлучилися.

— Майбутню дружину треба знати не два дні, а принаймні два роки, — якось зізнався мені Віталій. Тепер він уже не поспішає до рагсу...

СЕКРЕТ СІМЕЙНОГО ЩАСТЯ

— **Ольго, ви вірите в сімейне щастя? У чому його секрет?**

— Сімейне щастя цілком можливе, але тільки сильні та мудрі можуть бути щасливими удвох. Треба поважати іншу людину, намагатися зрозуміти її, поставити себе на її місце, треба уникати дріб'язкових чвар, згладжувати конфлікти, не роздмухувати з іскри непорозуміння багаття скандалу. І якщо ваша прекрасна газета допоможе мені зустріти нормального порядного чоловіка, я доведу йому, що без коханої жінки життя чоловіка нецікаве та сіре, наче день без сонця, а ніч без місяця...

Олег ГУМЕНЮК

● **Шановні читачі! Якщо вас зацікавила доля Ольги, напишіть їй листа. Її абонентський номер А 45.**

“Казкові лицарі мені не потрібні — шукаю нормального чоловіка: інтелігентного, розумного, серйозного, роботячого”, — зізналася Ольга.

ВУСАТА “ГАНЧІРКА”

— Чоловік у мене був ледачий, нерішучий, несамотійний, — згадує Ольга. — Розповім про один випадок, типовий для нашого подружнього життя. Я тоді працювала керівником відділу у міністерстві, а чоловік звільнився з однієї роботи, а іншу не поспішав шукати. І от отримали ми нову квартиру, а сантехніка не працює.

— Сходи в ЖЕК і виклич сантехніка, — попросила я чоловіка. Цілий тиждень ходив він у ЖЕК, але так і не зміг викликати сантехніка.

— Ти розумієш, я його шукав-шукав, а він то п'яний, то збирається випити, то на виклик поїхав, — виправдовувався чоловік.

— То як же нам бути?! Хіба ти не бачиш, що робиться в квартирі?! Помитися не можемо, у туалет зайти гідко! Невже за тиждень ти не зміг вирішити одну-єдину побутову проблему?! Ти ж не працюєш, їсти не вариш, у хаті не прибираєш — то чим же ти займався цілий тиждень?! Що ти зробив для сім'ї?!

— Шукав сантехніка... — похнюпившись, пробурмотів чоловік.

Наступного ранку я відпросилася з роботи і пішла до начальника ЖЕКУ.

— Що це за знущання над людьми?! — запитала я його. — Цілий тиждень не можемо викликати сантехніка! Совість у вас є чи нема?! На вулиці спека, а ми помитися не можемо, бо крани не працюють! Якщо ви так ставитеся до людей — не буду платити за квартиру! Сьогодні ж напишу листа в газету, викличу журналістів, покажу, яка сантехніка у ваших будинках, — отоді вам доведеться шукати іншу роботу, де такого зручного крісла, як у цьому кабінеті, не буде! То ви дасте нам сантехніка чи ні?! — та як грюкну кулаком по столу!

Через півгодини всю сантехніку в нашій квартирі полагодили.

Отакий був у мене чоловік: не мужчина — вусата ганчірка! Розлучилася з ним без жалю, бо краще бути самотньою, ніж жити з тюхтієм!

ПІРІЖКИ З ЯБЛУКАМИ

— Кілька років живу сама, — розповідає Ольга. — Але все одно люблю готувати. Одного разу напекла смачних піріжків з яблуками, пішла у

ПОРАДИ ЛІКАРЯ

РОСЛИНИ — ДРУЗІ ЗАКОХАНИХ

З цікавістю читаю всі випуски “Самотнього серця” і навіть написав двом жінкам, які дали свої оголошення. Але відповіді поки що не отримав: мабуть, жінки поїхали у відпустки, а може, я їх не зацікавив? Бо зараз усі жінки мріють про бізнесменів та заможних іноземців, а я — звичайний скромний учитель. Маю одну болісну проблему... Добре, що ведучий сторінки — чоловік, то мені не соромно запитати. Як посилити статевий потяг за допомогою лікарських рослин, що ростуть на Україні? Бо в аптеках багато різних пігулок, але все воно таке дороге, що, якщо почнеш пити оті “віагри”, то залишишся без штанів...

І. Р., Житомирська область.

Відповідає читачеві лікар-фітотерапевт **Петро Шкарбанюк**.

На щедрій українській землі росте багато лікарських рослин, які є вірними друзями закоханого чоловіка або жінки. І не варто викидати чесно зароблені гроші на різні “віагри” — усе те нам, українцям, чуже! Друг № 1 — буряк звичайний. Ця геніальна рослина містить цукри, органічні кислоти, пектини, білок, бенатаїн, каротин, аскорбінову кислоту, вітаміни В1, В2, сполуки калію, магнію, заліза, міді, ванадію, бору, йоду, марганцю, кобальту, літію, молібдену, рубідію, фтору і цинку. Буряк, якщо його регулярно вживати у їжу, виявить протипухлинні властивості, відрегулює обмін речовин в організмі, поліпшить зір і позитивно вплине на функції статевих залоз.

Як вживати буряк?

1. Сік буряка в рівних співвідношеннях із соком моркви пити по одній столовій ложці тричі на день.

2. Сік буряка з медом пити по третині склянки тричі на день.

3. Салат із варених буряків вживати щодня.

Свіжонатертий буряк прикладають до ран, а сік закапують у ніс при нежиті.

Увага! Протипоказано вживати буряк у великих кількостях при нирковокам'яній хворобі (насамперед при оксалурії) та інших порушеннях обміну речовин.

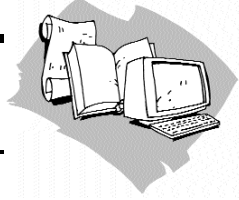
Продовження в наступному випуску “Самотнього серця”

УСМІШКА

— У Галини й Остапа вдруге медовий місяць.

— Як таке може бути?! Вони ж двадцять п'ять років живуть у шлюбі!

— Так, і от через багато років медовий місяць повторився: в Галини відпустка у червні, а в Остапа — у жовтні...

РОЗСТРІЛЯНА ГЕОЛОГІЯ

ХТО ВІДКРИВАВ УКРАЇНСЬКУ НАФТУ

Дніпровсько-Донецька западина є основною нафтогазоносною провінцією України, де видобувається 90% нафти і газу в нашій державі. Розташована вона між Дніпром і Дінцем, тому і названа Дніпровсько-Донецькою западиною. Охоплює Чернігівську, Сумську, Полтавську, Дніпропетровську, Харківську і Луганську області. В геологічному відношенні це прогин до 20 км, вповнений осадовими породами, які здатні вміщати і віддавати нафту і газ.

Відкрита ця нафтогазоносна провінція українським геологом, професором Федором Остаповичем Лисенком (1887–1937) — завідувачем відділу нерудних копалин Інституту геології УРСР в результаті геологічних досліджень Роменської структури.

дружина проф. Лисенка. Лікар за професією, Марія Дорофіївна Лисенко-Михалевич була засуджена на 8 років каторги і вислана в Коми АРСР. Квартира і все майно були конфісковані. Малолітній син Євген пішов поміж люди... Наукові звіти і опубліковані роботи проф. Лисенка були вилучені з бібліотек і знищені. Будь-які посилання на дослідження Лисенка були заборонені. Знищено було також підготовлений до друку рукопис монографії Ф. О. Лисенка про нафтогазоносність Дніпровсько-Донецької западини. Його помічника і заступника І. Т. Шамеку відсторонили од подальших робіт по розвідці нафти на Роменській структурі, а підготовлену Шамекою докторську дисертацію заборонили захищати. У подальшому І. Т. Шамеку взагалі вигнали з Інституту геології АН УРСР.

На нафтовій конференції 1938 р. відомий партійний діяч, віце-президент АН УРСР О. Шліхтер охарактеризував проф. Лисенка і всіх, хто вів з ним розвідку нафти в Ромнах як підлих ворогів народу, буржуазних націоналістів, фашистських троцькістсько-бухаринських вирождів, шкідників, які не заслуговують на пам'ять і місце у вітчизняній науці, і розпорядився: вважати, що "Питання про нафту на території УРСР вперше було підняте проф. Н. С. Шатським". І з цього часу всі дослідники, які вивчають геологію і нафтогазоносність Дніпровсько-Донецької западини, слідом за О. Шліхтером повторюють помилкове твердження про те, що нафта на Лівобережжі України була відкрита завдяки теоретичним обґрунтуванням професора із Москви Н. С. Шатського.

Вивчення фактичних матеріалів з Дніпровсько-Донецької западини показують, що Н. С. Шатський не мав жодного відношення до пошуку нафти на Роменській структурі. Протягом усього часу, коли вивчався Роменський район — з 1928 р. і до отримання там промислового притоку нафти в 1937 р. — Н. С. Шатський ніколи не приїжджав в Україну, не цікавився ходом розвідувальних робіт, не видавав жодних рекомендацій і тільки тоді, коли в Ромнах отримали нафту, а всіх дослідників, які мали пряме відношення до розвідки нафти, розстріляли чи вислали на каторжні роботи до Сибіру, а також довідавшись, що Шліхтер назвав його першовідкривачем нафти, Шатський приїхав у 1938 р. в Україну, щоби захопити лаври першовідкривача нафти в Дніпровсько-Донецькій западині. Більше того, в Геологічному інституті АН СРСР (Москва) був оформлений стенд, на якому стверджувалося, що проф. Шатський показав українським спеціалістам, де треба шукати в Україні нафту і своїми теоретичними розробками орієнтував малопідготовлених українських фахівців на вирішення їх геологічних проблем...

Слід відзначити, що перші згадки про нафту на сході України, тобто в Дніпровсько-Донецькій западині, висловив ще в 1903 р. професор Київського університету П. Я. Армашевський. Та його ім'я було під заборону, оскільки він був убитий російськими більшовиками, які під проводом Муравйова захопили Київ у 1919 р. і почали репресії проти української інтелігенції, звинувачуючи її в сепаратизмі і націоналізмі. Більшовики в Україні розпочали масові вбивства еліти. Першою жертвою серед професорів-геологів став П. Я. Армашевський. І перший президент Академії наук Української Народної Республіки, видатний геолог, вчений зі світовим іменем, академік В. І. Вернадський різко

засудив більшовизм, який вбивствами і терором стверджував свою владу в Україні. В 1919 р. Вернадський писав: "Внаслідок здійснення "червоного терору" — історія тієї габриєльської фрази ніколи не забуде — у кривавих застінках більшовицької інквізиції загинув відомий вчений, професор мінералогії університету Святого Володимира П. Я. Армашевський. Хворий, майже 70-річний старець, який давно відійшов од суспільного життя, був схоплений і додому не повернувся. До останніх літ він жив своєю працею; залишилися незакінченими його роботи. Ще недавно він розказував мені про плани, які він думав завершити на схилі свого життя. Йому не спадало на думку можливість його вбивства... Жертвою законів Божих і людських помученицьки судилося загинути Петру Яковичу Армашевському. Не можна забувати цього злочину".

За таких умов В. Вернадський не став чекати репресій у Києві і подав у відставку з посади Президента Академії наук Української Народної Республіки. Він переїхав спершу до Криму, в Сімферополь, де зайняв посаду ректора Таврійського університету, а коли більшовики захопили Крим, емігрував у Францію, де працював професором Сорбонни упродовж 1922–1925 рр. В. Вернадський повернувся потім в СРСР, але працювати в Україні йому не дозволили і решту свого життя він провів у Москві, а Україна втратила одного з найбільших вчених ХХ ст.

Репресії проти української інтелігенції в СРСР набули особливо широкого розмаху наприкінці 30-х років. Тоді практично всі провідні вчені в області геологічних наук були розстріляні або ж депортовані до Сибіру. Репресії зазнали: віце-президент АН УРСР академік М. Г. Світальський (розстріляний у 1937 р.), професор С. В. Оплоков (розстріляний у 1937 р.), професор Р. Р. Виржиківський (розстріляний у 1937 р.), професор Ю. Г. Дубяга (розстріляний у 1937 р.), доцент К. А. Жуковський (розстріляний у 1937 р.), професор Ф. О. Лисенко (розстріляний у 1937 р.), професор П. К. Нечипоренко (розстріляний у 1937 р.), кандидат геол.-мін. наук П. І. Василенко (розстріляний у 1937 р.), канд. геол.-мін. наук І. А. Лепікаш (розстріляний у 1937 р.) та інші. Очікуючи арешту і розстрілу і перебуваючи в постійному страху, не виніс потрясіння і закінчив життя самогубством у 1936 р. професор В. І. Крокос. Ряд учених були заарештовані і заслані до Сибіру, де і загинули. Це професор М. І. Безбородько, професор О. І. Галака, Я. Х. Лепченко, Ф. М. Полонський, О. О. Цитович та інші. Деякі вчені від страху залишили Україну і влаштувалися працювати по інших республіках СРСР, — серед них М. Бурчак-Абрамович, проф. П. Чирвинський, М. Фрейд та інші.

ЯК РАДЯНСЬКА ВЛАДА РОЗВИВАЛА НАУКУ

Розстріли, депортації та втечі вчених створили в наукових інститутах і вузах України вакуум, для заповнення якого розсилались гінці в різні райони СРСР, переважно в наукові центри Росії. За запрошеннями приїжджали в Україну і займали керівні посади в науці і вузах недостатньо компетентні спеціалісти, — перспективні вчені ніколи не покидають своїх лабораторій і інститутів. Пошуками кар'єри деінде займаються ті, що не змогли проявити себе в рідних стінах і яких там ніхто не затримує. І вийшло так: провід-

них учених України розстріляли або ж депортували до Сибіру, а натомість приїхали малокваліфіковані фахівці, які зайняли пости директорів і завідувачів кафедр і лабораторій. У результаті рівень геологічних наук в Україні катастрофічно упав. Проте це не завадило партійним органам стверджувати, що Російська Федерація суттєво допомогла Україні в 30–40-і роки геологічними кадрами, в результаті чого в Україні були створені умови для подальшого прогресу науки і освіти в галузі наук про Землю.

ПОВЕРНІМО ЇМ ПАМ'ЯТЬ

Верховний Суд Союзу РСР своїм визнанням № 44-018112/6 Військової Колегії Верховного Суду СРСР від 28 листопада 1956 р. постановив вирок від 3 вересня 1937 р. стосовно Лисенка Федора Остаповича скасувати, справу припинити через відсутність складу злочину. Проте і досі ім'я проф. Лисенка знаходиться під заборону. І хоча завдяки його відкриттю нафтоносності Дніпровсько-Донецької западини Україна отримала прибутки в мільярди доларів, в Інституті геологічних наук НАН України, де він працював, немає навіть його портрета на стенді видатних учених. Робиться все, щоб ім'я проф. Лисенка залишилося невідомим, забутим. Більше того, організатори наукової конференції "Теоретичні та прикладні проблеми нафтогазової геології та геофізики", яка відбулася в Києві 24–25 лютого 2000 р. і проводилася Академією наук України, відмовились опублікувати в працях конференції мою статтю про Ф. О. Лисенка. Виявилось, що значно легше надрукувати матеріали про українського вченого в закордонних виданнях, аніж у працях НАНУ. Так, Європейська Асоціація геовчених та інженерів включила в програму Міжнародної конференції, що відбулася 29 травня—2 червня 2000 року в Глазго (Великобританія), мою доповідь про проф. Лисенка, надала мені можливість виступити і опублікувала матеріали. А в Україні, як не дивно, осіб, репресованих органами НКВД, до цього часу визнають злочинцями і вважають за краще уникати будь-яких згадок про них...

Проф. Лисенко правильно проводив пошук нафти та газу на Роменському куполі в Дніпровсько-Донецькій западині. Його роботи виявилися справді раціональними і ефективними. Для порівняння пошлюсь на пошук нафти в Західному Сибіру і в Другому Баку. В цих регіонах промислово нафту отримали після 25 років напружених робіт. Було пробурено багато десятків непродуктивних свердловин, доки не отримали позитивних результатів. Лише в Україні всіх відомих геологів, які відкрили нафту, репресували, розстріляли і затаврували як "ворогів народу", шкідників, троцькістсько-бухаринських вирождів, підлих агентів фашизму, які не заслуговують пам'яті. І всі ці негативні оцінки геологів виходили від академіка О. Шліхтера, людини зовсім не компетентної в геології та в пошуках нафти, далекої від науки. Я переконаний, що якби в радянський період не були розстріляні всі провідні українські геологи, а видатний геолог ХХ ст. академік В. І. Вернадський не виїхав би з України, а розвивав науку у себе на батьківщині, то ми тепер не страждали б від нестачі нафти. Використовуючи своє службове становище віце-президента АН УРСР, О. Шліхтер в часи жорстокої реакції, всупереч фактам, принизив українську академічну науку. Шляхом доносів на чесних учених О. Шліхтер заробив собі авторитет і кар'єру в радянські часи, його іменем названо вулицю в Дніпропетровському районі м. Києва, а на престижному будинку на вул. Терещенківській в м. Києві досі висить меморіальна дошка, яка стверджує, що в цьому будинку проживав видатний учений. А розстріляні у Биківні за доносом О. Шліхтера видатні вчені, які багато зробили для України, не мають ні могили, ні пам'ятника, ні належної пам'яті...

Василь СОЗАНСЬКИЙ,

кандидат геолого-мінералогічних наук,

- провідний науковий співробітник Відділення морської геології Національної

ПРО НАШИХ ДОРОГИХ, «ЯБЛУНЕВОЦВІТНИХ»...

Чи знаємо ми свою творчу еліту минулих років? Чи відчуваємо її внесок в українську ноосферу, яка є запорукою духовного безсмертя нашої нації? Чи вміємо ми берегти, поважати, любити те, що зроблено в культурі, літературі нашими попередниками, які так щедро розкидали перед нами, прийдешніми, перли, бо спрагло вірили, що розкидають їх, сіють перед мудрими, порядними наступниками?

До цих роздумів наводить нова книга старійшини критичного цеху української літератури Володимира П'янова "Визначні, відомі й "та інші"... (Спогади, есеї, нариси)", що вийшла у світ цього року в "Українському письменнику". Це ювілейне видання, яким ушановано 80-річчя чесного, невтомного трудівника в нашій літературі, дбайливого шукача молодих талантів по всій Україні, вихователя цих талантів. До таких знайдених Володимиром Яковичем належу і я, який на той далекий час віднайдення не надрукував ще жодного рядка прози, але вже був почутий з далекого Донецька цим сейсмічно щедрим чоловіком аж у Києві й відтоді підтримуваний ним, власне, протягом усього мого життя в літературі.

Пам'ятаю, в травні 1963 року під час творчого семінару молодих літераторів у Одесі (одна з ідей В. П'янова) йшли ми по двір'ям дачі Ковалевського, що веселково красувалася в якихось екзотичних квітах. П'янов питав нас, чи знаємо, як вони називаються. Ми не знали. Він любовно вимовляв дивні їхні назви й казав нам:

— Як же ви думаєте працювати в поезії, прозі, не знаючи елементарного — квітів, рослин?

І ось через багато років читаю його книгу про яблуновоцвітного поета П. Тичину, про третє цвітіння М. Рильського, про трепетно ніжного, як найніжніша квітка, поета В. Сосюру й увесь час наче чую докірливий голос автора: "Як же ви живете в літературі, не знаючи цього ось і цього про наших дорогих, яблуновоцвітних?..." Та ще ж і питає як! Із болем і образом.

Хоч би й оцей епізод розмови з незабутнім Олесем Гончаром у нарисі-спогаді "Він любив життя":

"Сьогодні його (О. Гончара — прим. В. З.) непокоїть те, що в літературних колах, насамперед серед деяких молодиків, стало модою нападати на майстрів.

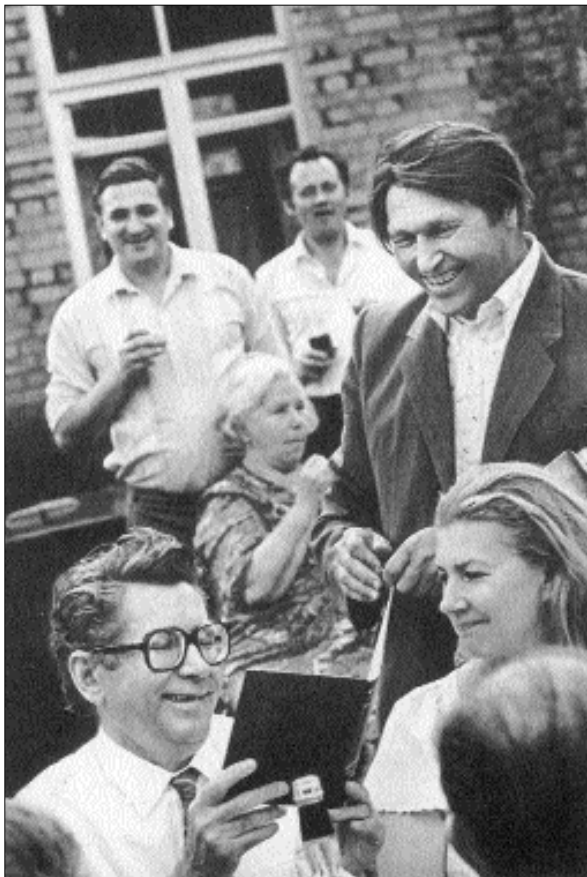
— Рвуться в літературу циніки, нездари вульгарні, сноби, для яких — нічого святого, скандалісти, осквернителі храму! Стає модним нападати на Тичину, Рильського, Малишка... аби кинути багнюкою і в бік автора "Собору"...

— І що дивно, — додаю і своє слово, — кидають не в тих, хто в часи тоталітаризму буквально тероризував усе талановите, особливо ж підтинав під корінь молодих, надію нашу. А кидають у тих, хто виступав проти спроби протиставлення молодих старшим і проти огульного заперечення деякими старшими творчих пошуків молодих...

— Справді, не чіпають ні того, ні того... Погромників, нищителів, святотатців не чіпають. Бездумні, осліплені незбагненною зне-

навістю, безсоромні рекетири! Хіба про таку зміну ми думали, коли все робили, аби захистити, щоб не задушила їх у зародку тоталітарна система. Щось не видно сьогодні таких витязів, якими були Симоненко, Тютюнник, Стус... Усі ми знаємо трагедію Довженка і трагедію Тичини, і той, хто розуміє всю її глибину, кому ця трагедія болить, ніколи не кине в них каменем... Які люди були! Ніхто ж нікого не ідеалізує. Всі ми діти свого часу, на всіх нас тією чи іншою мірою лежить печать епохи, всі ми так чи інакше зазнавали впливу офіційної ідеології, але ж хіба справедливо за рум'янами не бачити істинної краси правди, одухотворення й глибокого болю? Бо ж залежність ідеологічна не заступила в душах майстрів синівської любові до рідної землі, до вселюдських гуманістичних ідеалів..."

Чи знають ті молоді руйнівники духовних основ нашої нації, що в 30-ті роки М. Рильського півтора року енкаведисти мордували під слідством у тюрмі? Що й П. Тичина був арештований і протриманий півтора місяця у в'язниці, що в будинку по вул. Реліна, де мешкав поет, у вестибюлі й у 50-ті післясталинські постійно чергувала наглядка, яка переймала поетів-початківців, котрі відвідували П. Тичину, безцеремонно брала в них подаровані ним книжки, прочитувала дарчі його написи, пильно перегортала сторінки, дошукуючись можливої крамоли. Усе життя нашого яблуновоцвітного поета, як називав його О. Гончар, шантажували в ідеологічному відділі ЦК КПУ: під час розмови виймалась із шухляди світлина, де серед членів Центральної Ради був сфотографований і П. Тичина поруч із Симоном Петлюрою, який по-дружньому тримає руку в поета на плечі. І при цьому невинно промовлялося: "А це й ви тут, Павле Григоровичу..." Цим комуністичні садисти з Банкової застрашували поета можливою розправою, вибивали його з душевної рівноваги.

Конча-Озерна. На святі у Павла Загребельного. 1984 рік

І все ж не до кінця було знищено митця. У 60-ті роки він давав настанови молодим, щоб постійно працювали над собою, наполегливо оволодівали надбаннями культури минулого. "І тут же, — пише В. П'янов, — вдавався до пов'язаного з музикою, але зро-

зумилого кожному образу: "На пищику, зробленому з весняної вербички, всього не загравеш і на одній ноті потрібної мелодії не виведеш...". Поет закликав кожного співця "набути в житті такого голосу, який був би почутий нашою епохою...". І це говорилося тоді, коли та звіряча комуністична система саме й вимагала від письменників гри на одному-однісінькому "пищику" та ще й збільшовиченому. Заміни кларнета на "пищика" вона все життя добивалася й від П. Тичини. І досягла свого, геростратівського, погасила світло генія. І все ж таки він зумів, наважився попередити шістдесятників про небезпеку "пищика".

Василь Моруга, Світлана Жолоб, Володимир П'янов, Володимир Забаштанський, Дмитро Онкович у Будинку творчості "Коктебель". 1973 рік

Сонячний кларнетист, він так і не призвичаївся до клятого "пищика" і так невинно грав на тій советській дудці... Та все те розтануло, як поганий сон. Лишився чистий, молодий голос кларнета. Він пережив систему кларнеторуйнівників, він житиме з Україною, поки й світа сонця, бо природа ж його сонячна. Тож будьмо мудрі й цінуймо, бережімо цей наш духовний набуток.

З любов'ю, душевним теплом написані спогади, нариси про М. Рильського, В. Сосюру, О. Гончара, Миколу Лукаша, А. Малишка, Ю. Мушкетика, Івана Виргана, Сергія Воскресакенка, перекладача Йосипа Дінкевича, Борислава Степанюка, про автора матеріалів до синонімічного словника, учителя з Полтави Андрія Євгеновича Багмета та інших. Нариси сповнені такими соціально гострими деталями, в яких, як у краплі води, відбивається та страшна радянська епоха, в котрій випала жорстока доля жити й творити нашим майстрам пера. Ось у нарисі про Ю. Мушкетика читаємо: "Юрій Мушкетик скрушно розповідає, що його станція Вертіївка — поруч зі станцією Крути, а він закінчив університет і не знав, що означають в історії України Крути". У нарисі "Вирішальне слово — за Лукашем" автор у дорозі з цим дивовижним перекладачем-поліглотом говорить про мову. Вони перебирають румунські слова, які ввійшли в українську мову. І раптом Лукаш запитує, що означає слово "мустяца". "Мустяца, — відповідаю, — в перекладі означає вуса..."

— А як на мене, — мовить, пильно дивлячись мені в очі Микола Олексійович, — то воно означає те саме, що й сарак (сердега, бідолаха, бідаха...).

Чого ж "бідаха"? Виявляється, Мустяца — це був видатний український мовознавець з молдавським прізвищем, директор Інституту мовознавства Академії наук УРСР, відповідальний редактор російсько-українського словника, випущеного в 1937 році. Словник був розгромлений газетою "Правда", Мустяцу звинуватили в українському буржуазному націоналізмі. "Цього було досить, щоб знищити й Мустяцу, й словник..." От вам і вуса...

Не можу втриматися, щоб не процитувати місце з книги, де розповідається, як молодий Тичина читав учням капели-студії лекцію

"Поезія і музика": "Не лишив поза увагою поет і закону чергування голосних і приголосних. Проілюструвавши його на переконливих прикладах, зробив справедливий висновок, що в українській мові переважає принцип співвідношення приголосних до голосних як 1:1. Це українську мову за співучістю наближає до італійської мови. Бачимо це, зокрема, хоч у такому принципі: якщо слово кінчається голосним звуком — то друге має починатись приголосним, і навпаки. Але можуть бути переходи і від приголосного до приголосного. Цей перехід буде найкращим тоді, коли один із приголосних звуків належатиме до носових (м, н) чи плавних (п, л). Тобто: кожне слово повинно лягати на своє місце".

Цей закон евфонії (милосвучності) української мови зовсім забутий зараз нашими газетярками і, на превеликий жаль, навіть багатьма письменниками, що огрубляє, деформує мову. Винна в цьому наша двомовність, негативний вплив російської мови, яка не знає такого явища, як евфонія. Тож вчитуймося в наших "яблуновоцвітних", відроджуймо милосвучність — це неоціненне багатство Богом даної нам мови.

У новій книзі В. П'янова показав себе і глибоким критиком-аналітиком, і гострим публіцистом-полемістом, і цікавим мемуаристом. Книга відзначається щирою сповідальністю. "...Ми тяжко виборювали себе самі в себе", — говорить автор. З болем мемуарист згадує про нестримну, цинічну русифікацію України в СРСР і про байдуже ставлення до цього шовіністичного етноциду деяких "приласканих режимом" українських митців: "Поштовхом до роздумів над мовними проблемами, — пише В. П'янов, — слугувала й шовіністична позиція "Літературної газети". Мені й раніше ця проблема ятрила душу. Пригадую, як я одного разу сказав про наболіле Дмитрові Луценку, а він мені у відповідь: "Що ж, нам судилося бути в золотому перевеслі..." — "Яке перевесло? У залізні пута заковані, ледве дишемо..." А йому, приласканому режимом, делегатові ХХV з'їзду Компартії України, йому, хто став лауреатом Шевченківської премії за пісню "Подвиг", присвячену генеральному секретареві ЦК КПРС Брежнєву, та за оду на честь гнобителя українського слова Щербинського, бач, іржаві лещата на живому організмі рідного народу видаються золотим перевеслом! Боже, що б сказав на таке блюзнірство великий Кобзар, образ якого викарбувано на лауреатській медалі премії його імені!"

А ми ж і сьогодні підносимо до небес отих "золотоперевеслих", із рвйним комуністичним благоговінням готуємося відзначити на державному рівні 85-річчя того ж В. Щербинського. То де ж ваш критично-вимогливий, принциповий голос протесту, молоді авангардисти-"рекетири"? Зірвали його на прокляттях свого, рідного, яблуновоцвітного, що не вистачає тепер сили здійснити на справжнього ворога України? Не хочеться цитувати повністю біблійний вислів про розкидання перлів. Може, таки ви порозумнішаєте, знегеростратієте хоча б перед цинізмом нинішньої лжеукраїнської влади...

Нариси та спогади В. П'янова відкривають багато невідомих фактів із життя й творчості українських письменників, вводять ці факти в контекст вітчизняного літературознавства. Талановите слово багатого на життєвий досвід критика і публіциста по-молодечому пристрасно закликає нас до священної національної пам'яті: "Читаймо, думаймо і осягаймо атмосферу, в якій доводилося жити і працювати нашим попередникам під комуністичним режимом".

Тож будьмо мудрим, не топчімо самі й не дозволяймо свиням топтати перли, щедро розкидані перед нами нашими яблуновоцвітними

Василь ЗАХАРЧЕНКО,